

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK

*1: 2003-2004

*2: 13

*3: WordXP

*4: 13de vergadering

*5: Dinsdag 16 december 2003

*6: 10.00 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 75 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Doesburg, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Helsing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oye, Ketting, Klink, Koekkoek, Kohnstamm, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meindersma, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, Rabbinge, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Soutendijk-van Appeldoorn, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer De Geus, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Wijn, staatssecretaris van Financiën en de heer Rutte, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat is ingekomen een bericht van verhindering van het lid:

Schuurman, wegens bezigheden elders tijdens het ochtenddeel van de vergadering.

**

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Aangezien de termijnen genoemd in de onder de nummers 29302, 29294, 29295 en 23908 (R1519) EK B gedrukte stukken zijn verstreken, stel ik vast dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van de

desbetreffende algemene maatregelen van bestuur, verdragen en uitvoeringsverdragen geen behoefte bestaat.

Ik deel aan de Kamer mede dat ik op verzoek van de fractie van de Partij van de Arbeid heb aangewezen tot lid van de commissie voor Algemene Zaken en Huis der Koningin de heer Rabbinge in de bestaande vacature.

**

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid, beroep en beroepsonderwijs (Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid) (28170);**
- **het wetsvoorstel Het toezicht op trustkantoren (Wet toezicht trustkantoren) (29041);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de internationale bijstandsverlening bij de heffing van belastingen en de Wet inkomstenbelasting 2001 (implementatie spaarrenterichtlijn) (29206);**
- **het wetsvoorstel Verlenging van de loondoorbetalingsverplichting van de werkgever bij ziekte (Wet verlenging loondoorbetalingsverplichting bij ziekte 2003) (29231).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!"1 december"-wetten SZW!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Invoering van een bijdrage van de werkgever wiens werknemer op of na het bereiken van de leeftijd van 57,5 jaar werkloos wordt (Wet werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers) (28862);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van een aantal socialeverzekeringswetten (verzamelwet sociale verzekeringen 2003) (28978);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag, de wet van 22 december 1994 tot nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziektenfondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (Stb. 957) en de Algemene Kinderbijslagwet in verband met andere wijze van aanpassing van kinderbijslagbedragen (29258);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Werkloosheidswet i.v.m. afschaffing van de vervolgitkering (29268).**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik wil mij vandaag als eerste spreker niet de oppositierol aanmeten, hoe verleidelijk dat misschien ook is. Op verzoek van mijn collega zal ik het spits afbijten, met name terzake van het wetsvoorstel over de wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag. De fracties

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

van de PvdA en GroenLinks hebben zich in de schriftelijke ronde namelijk aangesloten bij de door de CDA-fractie gestelde vragen.

De geschiedenis van de kinderbijslag gaat terug tot het begin van de twintigste eeuw. De kinderbijslag heeft in de beginperiode felle strijd opgeleverd. Aansluiting van andere fracties zou toen ondenkbaar zijn geweest. De tijden veranderen echter en wij ook; ik kom daar later nog op terug. Het voorliggende wetsvoorstel behoort tot de reeks van sociale wetten die in de decembermaand onvermijdelijk langskomen. Het is echter meer dan een speling van de natuur dat wij ditmaal zowel maatregelen in de sfeer van de kinderbijslag als maatregelen voor de oudere werknemers voorgelegd krijgen. Solidariteit tussen de generaties zal meer dan ooit nodig zijn in deze 21e eeuw. Ruim 25 jaar geleden zag de parlementair redacteur van het weekblad *De Tijd* het in dit opzicht somber in: “Er zijn te veel rolstoelen en te weinig kinderwagens. Dat betekent dat de twintigste eeuw, begonnen als de eeuw van het kind, zal eindigen als de eeuw van de ouderdom.” Deze ontwikkeling zal zich ook in de 21e eeuw nog voortzetten. Het is ook meer dan een speling van het lot of de natuur dat deze staatssecretaris en ik een debat mogen voeren over de kinderbijslag en alles wat daarbij te pas komt. Gezamenlijk zullen wij er alles aan moeten doen om te voorkomen dat wij als de beste stuurlui aan wal zullen worden versleten.

De geschiedenis van de kinderbijslag herhaalt zich in een aantal opzichten steeds weer: het is een omstreden regeling, voorwerp van felle discussies tussen fervente voor- en tegenstanders. Daarbij was sprake van twee uitersten: van ondersteuning van het bijbelse gebod om zich te vermenigvuldigen tot een “fokpremie”, een term die ik niet zo snel in mond neem, maar die door tegenstanders in die dagen veelvuldig werd gebruikt. Tegenstanders van de kinderbijslag zijn van alle tijden en van alle politieke partijen. Zij hebben totaal verschillende argumenten. Enerzijds zijn er degenen die elke overheidsbemoeienis in dit kader afwezen en nog steeds afwijzen onder het motto dat ouders zelf verantwoordelijk zijn voor hun kinderen. Anderzijds zijn er degenen die vonden dat het loon van de arbeider voldoende moest zijn om kinderen te kunnen hebben. Zij hadden vooral bezwaren tegen de loondrukkende werking van de kinderbijslag. Anderen zagen vooral de gevaren van de overbevolking en wezen daarom de kinderbijslag af, tot in de verkiezingsprogramma's toe. Ook in het kamp van de feministen was er aanvankelijk algemeen verzet. Ook was de kinderbijslag een uiterst controversieel onderdeel van het stelsel van sociale zekerheid. Met name de rechtsgrond en de uitwerking moesten het, in zekere zin terecht, ontgelden. Kan in dit kader wel worden gesproken van een risico of een calamiteit die niet had kunnen worden voorzien?

De meer principiële strijd verplaatste zich na enkele decennia – nadat een aantal principiële bezwaren kon worden ondervangen – naar de inhoud en de uitwerking, die overigens ook principiële kanten hadden. Als vrijgezel heb ik ook vele jaren blijmoedig de kinderbijslagpremie betaald, vooral vanwege het indirecte en directe belang van een komende generatie. In de loop der jaren is het nodige gesleuteld aan het

kinderbijslagstelsel. Vaak moest dat gebeuren vanuit de invalshoek van ombuigingen en bezuinigingen. Omdat het niet om een inkomensdervingsverzekering ging maar om een aanvullende voorziening, namelijk een tegemoetkoming in de kosten van kinderen, was dat vaak nog wel te begrijpen. Zo herhaalde de geschiedenis zich in dit opzicht ook telkens weer, vanaf het begin tot vandaag aan toe.

In 1923 moest de toenmalige minister van arbeid, Aalberse, in zijn memorie van antwoord aan de Eerste Kamer immers meedelen dat in verband met de malaise in het bedrijfsleven vooralsnog geen wetsvoorstel betreffende de instelling van een rijkskindertoeslagfonds te verwachten viel. Ook in de jaren daarna konden de noodzakelijke financiële middelen niet worden gevonden. Dat heeft geduurd tot juni 1939, toen het wetsvoorstel van Romme in de Tweede Kamer werd aanvaard. Op 1 januari 1941 werd de kinderbijslag voor loontrekkenden vanaf het derde kind een feit. In het kader van het “verdeel de armoede”-beleid werd de kinderbijslag na de oorlog uitgebreid tot het eerste en tweede kind. Vanaf 1951 mochten ook de zelfstandigen hierin meedelen.

Ten tijde van het kabinet-Den Uyl, toen de 1%-operatie ter beperking van de collectieve lastenstijging moest worden uitgevoerd, werd ook op de kinderbijslag bezuinigd. Dat gebeurde toen door het laten vervallen van de vanaf 1914 bestaande kinderaftrek in combinatie met een verhoging van de kinderbijslag. Even laaide de oude principiële strijd weer in alle felheid op. In het Weekblad voor Fiscaal Recht van 11 maart en 15 april 1976 werd op de voorgestelde maatregelen geanticipeerd met de introductie van een nieuw kindertoeslagstelsel. Dat stelsel, KITS genaamd, was van de hand van de wetenschappelijk medewerkers van de universiteit van Leiden De Vries en De Kam. De gedachte achter dit nieuwe stelsel was dat het krijgen van kinderen in feite op een lijn staat met een bestedingsbeslissing voor de aanschaf van een automobiel of een chroomstalen Amerikaanse keuken. U zult wel begrijpen dat ik in die dagen felle columns heb geschreven! Onder de hierna volgende kabinetten werd opnieuw hard ingegrepen, ook onder de kabinetten met het CDA. Mensen met de laagste inkomens die kinderen hadden, gingen er in de jaren '80 dubbel op achteruit.

Eerst in 1988 kwam de omslag, niet aangewakkerd door deze of gene partij, later wel overgenomen door met name de vakbeweging CNV. De politiek werd voorgehouden dat kinderen voor de minima te duur werden, terwijl het een universeel recht is om kinderen te kunnen onderhouden. De nadien ook door het CDA bepleite verdubbeling van de kinderbijslag werd niettemin in strijd geacht met het streven naar een verlaging van het financieringstekort. Een verdere neerwaartse spiraal werd echter voorkomen. Er was zeker sprake van geleidelijke verhogingen en ook de systematiek werd aangepast. De in 1995 ingevoerde bijzondere verhoging voor het eerste kind ging ook toen weer gepaard met enorme bezuinigingen. Deze beperkte compensatie werd toen wettelijk vastgelegd.

Nu kom ik op het jaar 2003. Deze terugblik was toch wel goed. Ook ik heb er weer het nodige van geleerd. Vele malen is in de afgelopen decennia bezuinigd op de kinderbijslaguutkeringen. Altijd waren de argumenten

hetzelfde, net als nu, gezien de eerste zin van de memorie van toelichting: "In verband met de huidige economische situatie ziet het kabinet zich gedwongen tot een nadere bezinning op de collectieve uitgaven. Ook de uitgaven in de kinderbijslagnsfeer zijn in de nadere bezinning meegenomen." Vergeleken met voorgaande bezuinigingen gaat het nu om "peanuts", namelijk het achterwegen laten van de indexeringsalsmede de afschaffing van de bijzondere verhoging voor het eerste kind, zijnde €1,36 per kwartaal of €5,44 per jaar. Dat is voor het komende jaar; daarna zal het nog minder zijn, want het loopt af tot 2012. Maar toch, juist voor de laagste inkomens telt iedere euro. Bij elkaar levert het voor de schatkist nog heel wat op, omdat er ook geld naar ouders gaat die op deze luttele euro's niet zitten te wachten. Dat vraagt om een herbezinning op de totale problematiek. Onze fractie wil de uitkomst bepaald niet bagatelliseren, maar heeft met de studie De druk op de ketel wel op eigentijdse wijze op de problematiek ingespeeld.

In de discussie in de jaren '90 werden de oude argumenten nauwelijks meer gehoord. Het krijgen van kinderen als een gevaar voor overbevolking was allang gelogenstraft door de steeds dalende gemiddelde gezinsgrootte. Wij moeten ons hierover zelfs zorgen maken in het licht van de vergrijzing. Het grote probleem blijft echter, zoals door Jansmeyer aangeduid in een van de studies van de WRR, dat de keuze om kinderen te krijgen in toenemende mate een afweging is tussen relatieve armoede en relatieve rijkdom. Langzamerhand gaat het dan ook veel meer om de vraag op welke wijze wij steun aan gezinnen met kinderen in de laagste inkomensklasse kunnen geven en om de vraag of hier een rol voor de overheid is weggelegd. Moet het in de komende decennia niet ons aller verantwoordelijkheid zijn dat de samenleving continuïteit in zich heeft en houdt? Moet er geen draagvlak worden gecreëerd om de komende periode van vergrijzing met behoud van alle noodzakelijke voorzieningen door te komen? Solidariteit en het waarborgen van bestaanszekerheid, ook via herverdeling met de juiste instrumenten, dienen dan een belangrijke rol te spelen. Het mag toch niet gebeuren dat het kindertal om financiële redenen nog verder afneemt?

Om elke suggestie uit te sluiten, heb ik een vraag gesteld over een mijns inziens ongelukkige passage in de nota naar aanleiding van het verslag aan de Tweede Kamer. Met het antwoord ben ik nog steeds niet onverdeeld gelukkig. Er kan nog steeds een niet door de staatssecretaris bedoelde suggestie van uitgaan, terwijl hij mijns inziens de problematiek deksels goed onderkent. Op de slotbijeenkoms van de Taskforce Ouderen en Arbeid hoorde ik de staatssecretaris in het kader van een pleidooi voor langer doorwerken het volgende zeggen. Hoorde de babyboomgeneratie nog tot behoorlijk grote gezinnen, zijzelf kozen voor kleinere gezinnen. Anno 2000 behoren de Nederlandse moeders tot de oudste van de wereld, die statistisch gezien kiezen voor 1,7 kind. Einde citaat. Dat is wel het beste bewijs dat de passage anders moet worden uitgelegd.

Zonder een pleidooi te voeren voor het krijgen van meer kinderen, is het zaak om ervoor te zorgen dat ook hier de nodige gerichte financiële prikkels voor ouders komen, opdat er in ieder geval niet minder kinderen

worden geboren. Ouders mogen zeker niet worden ontmoedigd om aan gezinsuitbreiding te denken. Is de staatssecretaris het hiermee eens?

Dat brengt de CDA-fractie bij de andere vragen en antwoorden. Naar ons gevoel moeten er op korte termijn meer gerichte maatregelen worden genomen, omdat verhogingen die zich richten op alle ouders en kinderen geen substantiële bijdrage kunnen leveren aan de financiële problemen van de minima. De CDA-fractie is erkentelijk voor de toegezegde AKW-nota, maar vraagt zich toch af waarom het tot 2005 moet duren voordat deze nota er komt. De nota zal een bezinning op de AKW opleveren. Kan de staatssecretaris wat concreter aangeven waarop deze bezinning zich zal richten? Ook zal in de nota aandacht worden besteed aan de systematiek van de AKW. Er zijn hierover al boekenkasten vol geschreven, bijvoorbeeld over de inkomensafhankelijkheid, de voor- en nadelen, de kostendekking, de onderhoudsvoorwaarden, het rekening houden met leeftijd of rangorde, de progressie in de bedragen en de caribisering. Er vallen hierover toch nauwelijks nieuwe gezichtspunten te verzinnen?

Het onderzoek naar het integreren van de verschillende kinderregelingen wordt vermoedelijk nog dit jaar afgerond. Hierbij worden ook de fiscale kinderregelingen betrokken. De staatssecretaris moet een uiterste inzet plegen om de aan mevrouw Verburg toegezegde notitie in juli 2004 te combineren met de AKW-nota, zodat deze gelijktijdig beschikbaar komen. Beide nota's zullen namelijk toch in samenhang moeten worden gelezen en behandeld. Wil de staatssecretaris dit toezeggen? De CDA-fractie hoopt van harte dat in 2006 recht zal worden gedaan aan de vele gezinnen op minimumniveau en dat het niet uitsluitend om deze bijzondere verhoging hoeft te gaan. In het Hoofdlijnenakkoord wordt immers de marsroute aangegeven. Op zo kort mogelijke termijn wordt de huidige kinderkorting meer glijdend inkomensafhankelijk gemaakt. De CDA-fractie wil op deze koers blijven varen. Wij willen toe naar een gerichte lastenverlichting. Wij willen een einde maken aan de huidige versnippering van regelingen door het invoeren van gerichte kortingen in combinatie met een hogere kinderbijslag.

In de loop van de geschiedenis van de kinderbijslag is al van alles geprobeerd om in ieder geval een reële tegemoetkoming in de kosten van kinderen te geven. De wijze waarop dit tot nu toe vorm heeft gekregen, heeft gezorgd voor inkomensvallen. In de huidige aanpak kan ook onvoldoende tegemoet worden gekomen aan het gezinsdal. Daarom staat mijn fractie een gerichte inkomensondersteuning voor in de vorm van een algemene inkomensafhankelijke kinderkorting in de belastingen. Dat moet gebeuren op een wijze die wel als rechtvaardig kan worden beschouwd, in combinatie met hogere kinderbijslagen. Zodra er kinderen komen, is immers sprake van een aanzienlijke welvaartsdaling, mede door de noodzakelijke investeringen van ouders in hun kinderen. De ondersteuning in de kosten van kinderen schiet ook nu weer tekort, maar de CDA-fractie onderkent dat met de substantiële verhoging van de algemene kinderkorting met 68 euro en de invoering van de gerichte

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

combinatiekorting wel een stap in de goede richting is gezet.

Gezinnen met meer kinderen worden extra zwaar getroffen door het achterwege laten van de indexering in de komende jaren. De CDA-fractie heeft hierover geen vragen gesteld; de uitkomsten van deze operatie zijn op basis van de aangereikte overzichten duidelijk. Wij lopen daarvoor niet weg. De CDA-fractie betreurt het dat het afschaffen van de bijzondere verhoging voor 1,9 miljoen kinderen geldt, maar hierbij kan worden aangetekend dat de combinatie van de kinderbijslagmaatregelen en de verhoging van de kinderkorting voor de laagste inkomens gunstiger uitvalt dan voor de hogere inkomens. Niettemin is er, ook als gevolg van deze maatregelen, sprake van achteruitgang in koopkracht. Dit partiële effect wordt groter naarmate er meer kinderen zijn en het drukt zwaarder op de lage inkomens. De weg die wij in ons verkiezingsprogramma hebben opgenomen, kon als gevolg van de slechte economische situatie nog onvoldoende worden ingeslagen. Wij aanvaarden de noodzaak om deze bezuinigingen in 2004 door te voeren met pijn in het hart, maar de marsroute ligt vast. Mijn fractie zal van harte meewerken aan de voortvarende invoering van de lastenmaximalisatie met betrekking tot de kosten voor kinderen, wonen en zorg.

Mijn fractie was verrast – noch blij, noch onaangenaam – door de vraagstelling van de fractie van D66 in de schriftelijke ronde samen met de OSF en hedenmorgen in de Volkskrant met de SP. Het kan verkeren! Wat beoogt de D66-fractie hier op dit moment mee? Naarstig speuren in de verkiezingsprogramma's uit 2002, Toekomst in eigen hand, en 2003, Duurzaam Nederland, leverde mij niet het voorstel op dat nu plotsklaps wordt gedaan. Ik stuitte wel op de volgende passage: "D66 wil de armoedeval bestrijden door geleidelijk inkomensafhankelijke regelingen te vervangen door een heffingskorting die afloopt naarmate men meer verdient. Dit betekent voor lage inkomens een belastingkorting die kleiner wordt als het inkomen stijgt." Het dunkt mij dat dit volledig in overeenstemming is met de reeds jaren eerder door het CDA uitgesproken visie; bovendien staat deze visie haaks op het eigen verkiezingsprogramma van D66.

De heer **Schouw** (D66): Ik ben altijd blij als ik weer iemand weet te vinden die uit het verkiezingsprogramma van D66 kan citeren. Ik heb samen met de heer Ten Hoeve de schriftelijke inbreng en deze debatten voorbereid. Hij zal namens ons het woord voeren, maar de manier waarop mevrouw Van Leeuwen mijn fractie aanspreekt, vraagt om een reactie.

Het citaat uit het D66-verkiezingsprogramma klopt. Het denken binnen mijn partij staat nooit stil, net zo min als het denken in de partij van mevrouw Van Leeuwen; denk maar eens aan de gekozen burgemeester. Je moet dus altijd blijven meedenken. Het krantenartikel dat ik samen met de heer Van Raak heb geschreven, is een schot voor de boeg van de discussie die wij dit voorjaar willen voeren over de herziening van de AKW. Wij bespreken dan met elkaar of dit inkomensafhankelijk zal gebeuren.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik dank collega Schouw voor deze opmerking, die in ieder geval duidelijk maakt dat het verkiezingsprogramma anders luidt. Ook op mijn leeftijd gaat het denken gewoon door. Ik voeg daaraan toe dat ik zelf in jeugdige overmoed moeilijkheden heb gehad binnen mijn eigen partij over het voorstel voor een hogere inkomensafhankelijke bijslag. Ik hoop dat de heer Schouw dezelfde ontwikkeling kan doormaken als ik. Er heeft een ontwikkeling plaatsgevonden waarbij de premies zijn afgeschaft en waarbij de kinderbijslag wordt betaald uit de algemene middelen. Daardoor betalen de hogere inkomens veel meer mee aan de kinderbijslag dan de lagere inkomens. Mijn fractie heeft doorgerekend wat er in die sfeer mogelijk zou zijn. Het is niet mogelijk om het systeem van de heffingskortingen op die wijze te combineren met alleen inkomensafhankelijke kinderbijslagen. Ik wil graag de discussie daarover aangaan, maar op het ogenblik vind ik dat wij moeten verdergaan op het spoor van het Hoofdlijnenakkoord. Ook de verzilveringsproblematiek heeft ons geleerd dat wij ons moeten afvragen of wij met de fiscale heffingskortingen het juiste instrument te pakken hebben. Wellicht moeten wij denken aan subsidieregelingen. Het moet ons werkelijk gaan om een rechtvaardig stelsel, ook voor gezinnen met kinderen.

Ik wil het hierbij laten, maar ik had er behoefte aan om hier iets over te zeggen. Ik voelde mij toch overvallen, en dat doe je elkaar niet aan in de politiek, zeker niet als coalitiepartners op zo'n belangrijk punt. Ik ben blij dat wij hierover volgend jaar verder kunnen discussiëren.

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw Van Leeuwen heeft door haar lange geschiedenis het voordeel dat zij veel kennis met zich mee draagt. Wellicht kunnen wij tijdens de kerstdagen nog een moment vinden om die kennis uit te wisselen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Die stel ik graag ter beschikking! Zo ben ik er ook gekomen in de politiek.

De heer **Schouw** (D66): Als ik dan wat van mijn jeugdige overmoed inbreng, wordt dat vast een heel voortvarende en functionele relatie.

Wij weten allemaal dat mevrouw Van Leeuwen buitengewoon belezen is. Het is wellicht interessant om nog eens even na te lezen wat de fractievoorzitter van D66 heeft gezegd over de opstelling van de fractie in deze Kamer ten opzichte van de coalitie. Hij heeft bij die gelegenheid mooie woorden gesproken over dualisme. Misschien wil mevrouw Van Leeuwen dat ook tot zich nemen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat heb ik al gedaan en dat zal ik blijven doen. Daarom verheug ik mij ook op de verdere discussie met de heer Schouw.

Voorzitter. Mij rest nog een opmerking over het antwoord inzake de gewekte verwachtingen en het beschaamde vertrouwen. De CDA-fractie vindt dit, ook na het antwoord, nog allesbehalve fraai. Zij moet echter erkennen dat, in het licht van het toetsingskader overgangsrecht, de onmiddellijke werking is te verklaren

op grond van het feit dat hier geen sprake is van een verlaging van de kinderbijslag als zodanig.

Thans wil ik overgaan tot de behandeling van de wijziging van de Werkloosheidswet in verband met afschaffing van de vervolguitering. Het beleid van de regering is gericht op vernieuwing en versterking van de economie. In dat kader passen, naast loonmatiging, ook maatregelen die de collectieve lasten beperken. De voorziene toename van het beroep op de WW met 180.000 uitkeringen tot 340.000 uitkeringsjaren in 2007, dwingt ons tot ingrijpende maatregelen in de sociale zekerheid. Dergelijke maatregelen zijn altijd ingrijpend omdat mensen daarmee vrijwel altijd, onmiddellijk of op termijn, in hun bestaansmogelijkheden worden geraakt. Bij het voorliggende wetsvoorstel gaat het om een ingreep in de WW door afschaffing van de vervolguitering, die in 1987 is geïntroduceerd om een verdergaande individualisering van uitkeringsrechten mogelijk te maken. In die jaren was dat een begrijpelijke stap.

Wie op dit moment net zoals de CDA-fractie de noodzaak erkent van een meer activerend sociaal zekerheidsstelsel, zal dit voorstel, zij het met moeite, kunnen aanvaarden. Het is dan immers de meest voor de hand liggende stap, omdat wij een redelijk lange duur voor WW-uitkeringen kennen van minimaal 2,5 jaar tot maximaal 7,5 jaar. Bovendien zal hierdoor een prikkel tot werkhervatting worden gegeven. De maatregel wordt bovendien beperkt tot degenen met recente werkervaring en wordt omgeven met een vrijwel sluitende aanpak, ook in de weg van een snelle start van eventueel noodzakelijke reïntegratietrajecten. Wanneer de minister in dit kader dan ook nog kan toezeggen dat degenen met een kortdurende uitkering een voorrangbehandeling krijgen, wordt de pijn nog meer verzacht.

Wel acht mijn fractie de gevolgen voor oudere werknemers nog te pijnlijk; zij wil hieraan dan ook afzonderlijk aandacht geven. Zeker nu door de afschaffing van de vervolguitering de WW minder aantrekkelijk wordt als afvloeiingsregeling, dienen de gevolgen voor de oudere werknemers goed in beeld te worden gebracht. Wat betekent dit wetsvoorstel nu concreet? Werklozen, die op hun eerste werkloosheidsdag jonger dan 50 jaar zijn, krijgen twee jaar eerder met een partner- en vermogenstoets te maken. Voor werklozen, die op hun eerste werkloosheidsdag tussen de 50 en 57,5 jaar zijn, wordt de partnertoets twee jaar naar voren gehaald. Werklozen, die op hun eerste werkloosheidsdag 57,5 jaar of ouder zijn, krijgen na afloop van de loongerelateerde uitkering via de IOAW met de partnertoets te maken. Afhankelijk van het voldoen aan de weken- en arbeidsverledeneis is er dus altijd sprake van een aantal jaren WW. Afgedacht van de huidige problematiek, moet bij een redelijk lopende economie reïntegratie dan volledig kunnen lukken.

Naast de problematiek van de oudere werknemer, waarmee ik zal besluiten, vraagt het aspect van de terugwerkende kracht nog bijzondere aandacht. Vorige week tijdens het belastingdebat, en ook nu weer, wil de CDA-fractie verwijzen naar haar opvattingen ter zake van wetsvoorstellen met terugwerkende kracht. Uit een oogpunt van rechtszekerheid dienen dergelijke voorstellen zo veel mogelijk te worden voorkomen. Inbreuken hierop

zijn alleen mogelijk als hieraan zwaarwegende argumenten ten grondslag liggen.

Na uitvoerige schriftelijke en mondelinge discussie in dit Huis met opeenvolgende kabinetten is met betrekking tot de sociale zekerheid het Toetsingskader overgangsrecht uiteindelijk aanvaard. Voordien moest steeds worden teruggegrepen op schrijvende voorbeelden van grote willekeur; genoemd behoeven slechts te worden de Wet terugdringing beroep op de arbeidsongeschiktheidsregelingen en de Algemene nabestaandenwet, die terecht de vraag naar een normerend kader opriepen. De maat was in feite vol toen openlijk moest worden toegegeven dat het richtsnoer voor het overgangsrecht "het verstand van de veemarkt" was geweest. Bij vele fracties zijn toen de stoppen doorgeslagen, en terecht.

27 juni 2000 was in dit Huis dan ook een historische dag, zeker ook in combinatie met de unaniem aanvaarde motie-Jaarsma. Voortaan zou het overgangsrecht integraal onderdeel uitmaken van de wijzigingen en op basis van het Toetsingskader zouden systematische en transparante keuzes worden gemaakt.

Het kabinet heeft aan het overgangsrecht in dit voorstel dan ook uitvoerig aandacht gegeven, en móeten geven, gelet ook op de kritiek van de Raad van State op het oorspronkelijke wetsvoorstel. Het kabinet is voor deze kritiek vatbaar en gevoelig gebleken en in het voorliggende wetsvoorstel is thans in overwegende mate sprake van eerbiedigende werking. Wij zijn het daarmee van harte eens. Door de behandeling in de Tweede Kamer is de groep waarvoor de eerbiedigende werking zal gelden zelfs nog verder opgerekt. Immers, de nuancering is aangebracht dat de regeling ook zal gelden voor de werknemers die op of na genoemde datum van 11 augustus jongstleden recht hebben gekregen op een WW-uitkering, indien de datum van de opzegging of ontbindingsbeschikking van de kantonrechter is gelegen vóór 11 augustus. Met deze aanvulling wordt eveneens voldaan aan een opmerking ter zake van de Raad van State met betrekking tot het thans voorliggende wetsvoorstel. Uit dit laatste advies van de Raad van State blijkt voorts dat de onmiddellijke werking -- naar mijn gevoel is dat anders dan terugwerkende kracht -- voor de overblijvende groep kan worden aanvaard, mits betrokkenen in redelijkheid rekening hebben kunnen houden met een verandering in de regelgeving. Uit het persbericht van 8 augustus is in voldoende mate af te leiden wat de juridische en financiële consequenties van de voorliggende wijziging per de datum van inwerkingtreding zullen zijn.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U heeft het over de onmiddellijke werking, maar dan wel ten opzichte van het wetsvoorstel en niet ten opzichte van de wet. Vindt u dat geen probleem, dat er onmiddellijke werking is ten opzichte van een persbericht en dus ten opzichte van het wetsvoorstel, en niet ten opzichte van de wet?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Nee, want de onmiddellijke werking gaat 11 februari aanstaande in en 1 januari treedt de wet in werking. Ik heb dit gelezen en herlezen. Zoals bekend, ik ben zelf geen juriste, maar probeer het allemaal zo goed mogelijk te volgen, met de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

jurisprudentie erbij. Ik ben het in dit opzicht eens met de Raad van State, die nadrukkelijk heeft gezegd geen bezwaar tegen het overgangsrecht te hebben, met de materieel terugwerkende kracht die in het wetsvoorstel is voorgesteld.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Terugwerkende kracht is wel iets anders dan onmiddellijke werking. Ik zal in mijn bijdrage een voorbeeld geven waarin wel degelijk sprake is van terugwerkende kracht vanaf het moment dat de wet in het Staatsblad komt te staan.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik wacht dit vol belangstelling af, evenals het antwoord van de minister. We zijn bezig met een discussie over een moeilijk onderwerp, maar ik durf te staan voor wat ik zojuist zei. In de afgelopen tijd heb ik met vele mensen hierover gesproken, ook mensen die het staatsrecht kennen, omdat ik natuurlijk gevoelig was voor alle kritiek en de brieven die wij hierover kregen. Tot deze uitkomst ben ik gekomen en mijn fractie is het daarmee eens. De CDA-fractie wil zich, alles afwegende, bij deze conclusie aansluiten, al zijn wij hiermee geenszins gelukkig. Ik ben nog nooit, met welke maatregel ook van onmiddellijke werking, gelukkig geweest. Ik zie daar namelijk altijd mensen achter. Maar je moet een keer afwegen en Nederland moet economisch weer gezond worden gemaakt.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt dat u er niet gelukkig mee bent, maar dat u dit hier, in deze Kamer, uitsprekt, dáár kopen deze mensen weinig voor. Ik zou zeggen: trek ook uw consequenties!

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Nee mevrouw De Rijk, ik leg het die mensen uit. Leest u de kranten maar: in Duitsland is er bijvoorbeeld al oorlog tussen de generaties. Ik leg uit waarom het noodzakelijk is om deze minder gelukkige maatregel te aanvaarden. Dat durf ik, daar sta ik voor, om erger in de toekomst te voorkomen. U hoeft het met mij niet eens te zijn, maar het is wel van harte gemeend. Ik sta daarvoor, ik ga ermee het land in, ook als ik in het verleden andere dingen heb bevochten. Ik ken mijn grenzen, maar heb mijn afwegingen uitgelegd. Ik ben er niet gelukkig mee, maar vind het aanvaardbaar. Als je mensen een nare boodschap moet brengen, mag je best laten blijken dat je naast hen staat, maar dat de maatregel toch nodig is om bepaalde redenen. Ik heb het altijd kunnen uitlegen.

Voorzitter, ik ga verder. Wel valt op, dat aan het naast elkaar bestaan van tweeërlei regiem voor oude en nieuwe gevallen in de afgelopen maanden toch een wisselende zwaarte is toegekend, waardoor er toch de vraag over een zekere mate van willekeur wordt opgeroepen. Het zou goed zijn om nog eens helder in dit opzicht de grenzen aan te geven, want er ontstaat nu ook onder oude gevallen verschil. Zo niet nu, dan toch bij een volgende gelegenheid, waarvan ik overigens hoop, dat deze lang zal uitblijven.

Blijft niettemin nog steeds over de vraag, hoe om te gaan met de brief van de Stichting van de Arbeid als direct betrokkene bij de uitwerking in sociale plannen en dergelijke. Inderdaad is er sprake van een doorbreking van

de eerbiedigende werking, maar, zoals reeds aangegeven, onmiddellijke werking is niet in alle gevallen uitgesloten. De CDA-fractie kan de Stichting van de Arbeid op dit punt dus niet volgen, maar wel in het argument van onwenselijkheid, gelet op afspraken in het kader van afvloeiingsregelingen. Ook deze discussie is in de Tweede Kamer echter gevoerd met als resultaat een verhelderende brief van de minister, die ook deze problematiek tot redelijke proporties terugbrengt. Een desbetreffend amendement werd in de Tweede Kamer dan ook ingetrokken.

Terugwerkende kracht houdt nu in dat voor een korte tijd de nieuwe rechtsregel van toepassing is op situaties en rechtsposities met een ingangsdatum in het verleden, dus vóór het tijdstip van inwerkingtreding van de nieuwe rechtsregel. Het kan, het is zeker niet fraai, maar de CDA-fractie zal zich hierbij neerleggen, gelet op de twee door het kabinet aangevoerde argumenten, te weten het risico van ongewenst anticiperend gedrag, het zogeheten gedragseffect, en het besparingsverlies, dat zou optreden wanneer de terugwerkende kracht zou worden teruggedraaid. Voor mij waren dat de afwegingen.

Het tweede argument spreekt in deze tijd voor zich. Wat het eerste betreft, weten wij, dat er wel terdege sprake is en kan zijn van een dergelijk anticiperend gedrag. Zelfs oneigenlijk gebruik van sociale wetten is veelvuldig voorgekomen; daarover zijn alle politieke partijen het toch wel eens. Nog zeer onlangs zijn we door een brief van de minister op de hoogte gesteld van de bedrijfseconomische ontslagen die in veel gevallen niet plaatsvonden in overeenstemming met de hierover getroffen beleidsregels.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mij viel het juist op in de antwoorden van de minister op onze schriftelijke vragen dat het helemaal niet meer ging om anticiperend gedrag, maar louter nog om besparingsverliezen. Ik neem aan dat dit u als goede lezer ook is opgevallen. Besparingsverliezen zijn principieel iets anders dan anticiperend gedrag.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Wie pleitte hier net voor dualisme? Ik houd nu het verhaal dat de fractie heeft aanvaard. Ik ben benieuwd hoe de minister daar straks op antwoordt. Het is wel mijn mening en ik heb ook wel een aantal voorbeelden.

Een greep in de fondsen lijkt ons, gelet op de stijgende werkloosheid, evenmin gewenst; ik denk dat we die fondsen in de komende jaren nog hard nodig zullen hebben. Een andere dekking is officieel niet voorgesteld. Dan houden zeker voor de Eerste Kamer de mogelijkheden op.

De CDA-fractie heeft er goede nota van genomen dat in de sociale plannen compenserende maatregelen mogen worden getroffen, ook al onderschrijven wij het belang van een intensieve begeleiding naar een andere baan als een minstens zo verantwoorde investering van een werkgever ten opzichte van zijn ontslagen werknemer. Verder heeft de fractie er eveneens kennis van genomen dat de sociale partners vermoedelijk het meningsverschil over de vervoluitkering niet verder zullen uitbuiten. Wij hopen dat van harte.

Ik kom nu terug bij de oudere werknemer, met name de boven de 57,5-jarigen. Het is aangetoond dat de groep oudere werknemers oververtegenwoordigd is in de WW. Vijftig procent van de werkloze werknemers met een vervolgitkering is 50 jaar of ouder. Dit bevestigt alleen maar dat de vervolgitkering metterdaad als een oneigenlijke route voor uittrekking uit het arbeidsproces is benut. Evenals indertijd bij het oneigenlijk gebruik in het kader van de WAO. Als politiek stonden wij erbij en keken ernaar. Eén ding heb ik van die geschiedenis geleerd: dat zal mij niet meer overkomen. Ik vind dat je zoiets ook behoort te zeggen, vanuit je verantwoordelijkheid voor de toekomst. De vraag is nu, hoe wij kunnen voorkomen dat oudere werknemers boven de 57,5 jaar onnodig hard door het afschaffen van de vervolgitkering worden getroffen, terwijl zij in eerdere jaren volstrekt te goeder trouw de afvloeiingsregeling of anderszins hebben aanvaard.

Bij de behandeling van de WWB hebben wij met vereende krachten een goede regeling getroffen. Wat de CDA-fractie betreft, is de arbeidsplicht in deze wet overeind gebleven, maar geldt voor deze categorie mensen wel dat zij, na een eenmalige vaststelling dat de arbeidsmarkt thans voor hen geen mogelijkheden biedt, zich verder tot aan hun 65ste jaar mogen inzetten voor vrijwilligerswerk en mantelzorg. Het gaat hier overigens om uitkeringsgerechtigden met vaak een arbeidsverleden dat al jaren achter hen ligt. Voor de oudere werknemers binnen de WW ligt het in die zin een slag anders. Zij hebben in ieder geval voor hun uitkering ook een gedeelte van de premie betaald, kortere of langere tijd. Dat verplicht tot een goede oplossing. Er zal bij hen overigens over het algemeen wel sprake zijn van recente werkervaring. Maar ook dan zullen zij op de huidige arbeidsmarkt vele deuren gesloten vinden. De minister geeft er blijk van in dit opzicht veel te verwachten van de aanbevelingen van de Taskforce Ouderen en Arbeid. Dat deed mij genoegen, als aangeefster van deze taskforce in dit Huis, met steun van mijn collega's. Maar dat ouderen ook nu weer als klapstoel van de economie worden gezien en gebruikt, is zonneklaar. Daarom is er zeker geen aanleiding hun zwaardere eisen op te leggen dan de uitkeringsgerechtigden op basis van de WWB. Dat hiervoor aanpassingen in de regelgeving noodzakelijk zijn, is evident; de WW kent immers geen categorale ontheffingen. De minister heeft zich -- en de CDA-fractie is daarvoor erkentelijk -- in beginsel positief opgesteld: een vrijstelling in de door ons beoogde zin wordt overwogen. Uiterlijk 1 april 2004 zal de Tweede Kamer, maar ook de Eerste Kamer, hierover worden geïnformeerd. Wij wachten vol spanning de uitkomst af. Het betekent intussen wel dat tot die datum het UWV bij nieuwe werklozen van boven de 57,5 jaar wel even pas op de plaats moet houden, tenzij als gevolg van recente werkervaring een eerste intake tot snelle terugkeer in het arbeidsproces leidt. Als dat evenwel niet het geval is, dan wil ik van de minister de toezegging dat hij met het UWV afsprekt dat deze oudere werklozen van boven 57,5 jaar ook met rust worden gelaten na de eerste intake. Kan de minister deze toezegging doen?

Het tweede aandachtspunt betreft het voortzetten van de pensioenopbouw binnen de Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering voor de categorie 57,5-

jarigen en ouder. Juist omdat het maar om een beperkte categorie ouderen gaat die met dit nadelig effect worden geconfronteerd, verwachten wij van de minister een stevige houding. Alleen maar aandacht vragen volstaat dan niet, ook niet met het volstrekt in acht nemen van de bevoegdheden van het bestuur. Sterke aandring is hier noodzakelijk, mede omdat het om een categorie ouderen gaat, die, gelet op hun leeftijd, nauwelijks meer mogelijkheden hebben om zelf nog aanvullende voorzieningen te treffen. Wil de minister deze suggestie overnemen?

Voorts stellen wij een uitleg van de minister op prijs over de verhouding van de in de Staatscourant van 12 december jongstleden gepubliceerde Regeling vrijstelling verplichtingen WW tot dit wetsvoorstel.

Ten slotte nog een tweetal vragen over het wetsvoorstel met betrekking tot de premievrijstelling bij in dienst nemen en in dienst houden van oudere werknemers. Het antwoord op de eerste vraag van de commissie lijkt ons langs de vraag heen te gaan. Het gaat erom dat metterdaad onderzoek wordt ingesteld naar de voor- en nadelen, de effecten van positieve prikkels ten opzichte van negatieve prikkels. De ommezwaai van negatieve naar positieve prikkels gaat nu namelijk wel erg gemakkelijk, en dat zonder verantwoorde onderbouwing. Ik spreek de minister hier niet op aan, maar dit is wel een feit. De tegenstanders van positieve prikkels kunnen evenzeer het gelijk aan hun kant hebben als de voorstanders.

De andere vraag heeft betrekking op de wettekst. Op welke gronden is het onderscheid tussen artikel 79a, lid a en b gebaseerd en kan een positieve prikkel op basis van leeftijd nog wel verschillend zijn in het kader van de Wet Gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid, die hopelijk ook op 1 januari aanstaande zal ingaan?

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Er staat vandaag een viertal sociale wetsvoorstellen op de agenda, die er alle in zeer kort bestek doorheen gejaagd moeten worden. Er is dan ook op verschillende plaatsen heel hard gewerkt om de argumentatie nog eens goed voor het voetlicht te brengen, de bezwaren die er tegen een aantal van deze wetten leven scherp te verwoorden, dan wel daarop te antwoorden. Ik wil beginnen met mijn waardering voor dit laatste uit te spreken, niet steeds voor de inhoud van de antwoorden -- daar kom ik nog op -- maar om de gedegenheid waarmee in een zo kort tijdsbestek is gereageerd op de van diverse kanten ingebrachte bezwaren, verzoeken om nadere onderbouwing et cetera. Een aantal mensen heeft hiervoor bijzonder hard moeten werken; dat spreekt uit de kwaliteit van de aangeleverde stukken. Ik vrees alleen dat ik met deze opening meteen aan het einde ben gekomen van mijn lovende woorden. Ik zal mijn verdere betoog namelijk vooral moeten richten op die aspecten van de voorstellen waarmee mijn fractie moeite heeft.

Uit het betoog van mijn voorgangster werd al duidelijk dat er sprake is van een zekere werkverdeling. Dat heeft te maken met het korte tijdsbestek. Anders dan mevrouw Van Leeuwen zal ik dan ook niet heel uitgebreid ingaan op de wordingsgeschiedenis van de kinderbijslag.

Ik zie het ook niet als mijn taak om schoten voor de boeg te leveren voor de toekomst van de kinderbijslag. Ik wil volstaan met twee korte opmerkingen over dit wetsvoorstel, omdat mijn fractie met een aantal zaken wel degelijk moeite heeft.

Om te beginnen, wij zien dit wetsvoorstel als een illustratie van het feit dat dit kabinet in den blinde aan het bezuinigen is geslagen en dat principes en oude toezeggingen er in feite niet meer toe doen. Eerst het principiële punt: kinderbijslag is geen loon, kinderbijslag is een kostenvergoeding voor het verzorgen, kleden, voeden en grootbrengen van kinderen. Kinderbijslag hoort dan ook niet gewoon mee te doen met de loonmatiging, zoals nu voor de eerstkomende twee jaar gaat gebeuren. Nu het bovendien gaat om een vaste vergoeding, komt een bevrozing of korting altijd het hardst aan bij de laagstbetaalden. Zoals wij allen weten, is dit een groep die in de recente begrotingsdebat aan de overkant vrijwel voortdurend over de tong is gegaan. Het kabinet zag zich nu al genoodzaakt om juist voor die groep herstelmaatregelen te treffen in de fiscale sfeer. Die komen vanmiddag aan de orde, maar voor mijn fractie blijft het, na alles wat hierover is gezegd, een raadsel waarom een CDA-bewindsman heeft kunnen instemmen met een maatregel die vooral gezinnen met kinderen dupeert -- en van hen nog degenen die de meeste moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Waar is het CDA als gezinspartij?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik vind dat u de zaken wel in samenhang moet zien. Ik heb nog geen kabinet gezien dat is gekomen tot € 68 verhoging van de kinderkorting, ook nu. Die komt natuurlijk in belangrijke mate ten goede aan de laagste inkomens. Nogmaals, ik heb gezegd dat ik het niet fraai vind, maar men moet altijd wel de hele waarheid zeggen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik wil de zaken wel in samenhang zien, maar wat mij opvalt is dat er een discussie wordt gevoerd over waar wij met de kinderbijslag naartoe moeten en dat er juist nu, op dit punt, een bezuiniging aankomt. Ik vind dat niet logisch. Het feit dat het CDA zich nadrukkelijk profileert als gezinspartij moet in die context worden genoemd.

Ik ga naar de toezeggingen, de bijzondere verhoging die nu wordt afgeschaft. Misschien benader ik het wat te juridisch, maar die verhoging is in 1995 ingevoerd ter compensatie van de afschaffing van de progressie in de kinderbijslag, en wel tot het jaar 2012, zoals toen nadrukkelijk is besloten. Waarom acht dit kabinet zich nu gerechtigd om zo'n ondubbelzinnige toezegging niet gestand te doen? Natuurlijk kan een economische malaise de regering noodzaken om gas terug te nemen, gelijkmatig, over de gehele linie, op een manier waarop iedereen hetzelfde meebetaalt, of, misschien afhankelijk van de kleur van het kabinet, zo dat sommigen wat meer betalen dan anderen. Maar kan een economische malaise het verbreken van een zo duidelijke temporele toezegging rechtvaardigen? Is het argument van "het gaat nu eenmaal zo slecht met de economie" niet gewoon een staaltje van onbehoorlijk bestuur? Of, verwijzend naar het fenomeen van het prestatiecontract dat tegenwoordig

steeds meer de mode wordt, is het geen contractbreuk? De regering is in 1995 jegens potentieel kinderbijslagsgerechtigde burgers een resultaatsverbintenis aangegaan voor de duur van 18 jaar. Deze wordt nu eenzijdig en per direct opgezegd. Wat mij betreft heeft de minister iets uit te leggen. Wij zien uit naar zijn reactie.

Ik ga dan over naar het wetsvoorstel, stuk nr. 29 268, over de afschaffing van de vervolguitering. Twee aspecten van dit voorstel zijn voor mijn fractie bijzonder controversieel. Ten eerste de legitimiteit van de regeling: is dit nu, wanneer men op de sociale werknemersverzekering tegen werkloosheid wil bezuinigen, de meest geëigende weg? Is deze maatregel, in de haast waarin deze is aangekondigd en wordt doorgevoerd, wel voldoende doorgedacht? Is er wel voldoende oog geweest voor de seksespecifieke gevolgen van de maatregel? Wordt er niet te snel en zonder enige aanwijzing dat dit terecht is, van uitgegaan dat het met het reïntegratieperspectief van met name oudere werknemers wel goed zal komen? Dit laatste hangt dan weer samen met een ander wetsvoorstel dat vandaag eveneens op de agenda staat: het wetsvoorstel op stuk nr. 28 862, de premievrijstelling bij het in dienst nemen en in dienst houden van oudere werknemers. Ik zal de vragen en het commentaar van mijn fractie op dit wetsvoorstel in mijn betoog meenemen. Het andere voor mijn fractie omstreden aspect van de afschaffing van de vervolguitering betreft de wijze van aankondiging en inwerkingtreding.

Om met dit laatste te beginnen, het overgangsrecht oftewel de stijl van regeren die met dit wetsvoorstel is ingezet en die, ondanks alle verzet daartegen, ook vanuit de Tweede Kamer wordt volgehouden. Ik heb, en ongetwijfeld velen met mij, deze zomer met stijgende verbazing kennisgenomen van de krantenkop van 9 augustus jongstleden waarin namens de minister van sociale zaken een substantiële ingreep in de WW werd aangekondigd, en wel met ingang van maandag daarop. Ik heb -- en opnieuw, ongetwijfeld velen met mij -- op dat moment gedacht: dáár komt de regering toch niet mee weg? Leven we hier in een parlementaire democratie of in een bananenrepubliek? Worden we geregeerd middels een bestel waarin ingrijpende beslissingen eerst fatsoenlijk worden bediscussieerd en waar nodig bijgesteld, alvorens ze kracht van wet krijgen? Of is met Balkenende II het tijdperk van de verlichte despotie aangebroken?

Er zijn, ook aan de overkant, harde woorden gevallen over deze stijl van regeren. De terugwerkende kracht die in dit voorstel zit besloten zou, aldus de heer Aptroot van de VVD-fractie, eigenlijk niet moeten. Het wetsvoorstel is om die reden voor hem dan ook "net voor het randje" en een volgende keer wil zijn fractie een dergelijk overgangsrecht niet meer. De woordvoerder van D66 sloot zich bij deze vaststelling aan. Ook de Raad van State plaatste in zijn advies fundamentele vraagtekens bij deze manier van wetgeving erdoor duwen. Ik citeer: "Aan belastende regelingen dient in beginsel geen terugwerkende kracht te worden toegekend. Dit uitgangspunt behoort in beginsel ook te gelden voor het afschaffen van begunstigende maatregelen zoals de vervolguitering. Voorwaarde voor het maken van een uitzondering op dit uitgangspunt is in de eerste plaats dat een voorstel voor "materiële"

terugwerkende kracht inhoudelijk toereikend wordt gemotiveerd. In dat verband kan betekenis toekomen aan zogenaamde aankondigingseffecten: gedrag dat wordt geïnspireerd door de aankondiging van een voorgenomen wetswijziging en dat in de periode tot invoering van die wijziging ernstig afbreuk doet aan de met het voorstel beoogde effecten".

Dit uitgangspunt uit het advies is ontleend aan een in 1994 kamerbreed door de Eerste Kamer aanvaarde motie-Van de Zandschulp, die op haar beurt werd gevolgd door de notitie Overgangsrecht in de sociale zekerheid, waarin een toetsingskader is nagestreefd voor het sociale-zekerheidsrechtelijke overgangsrecht. Die notitie onderscheidt vier typen regiems: onmiddellijke werking, de norm gaat per direct voor iedereen in; uitgestelde werking, de norm gaat in op een nader te bepalen tijdstip; eerbiedigende werking, de norm blijft van toepassing op bestaande gevallen; terugwerkende kracht, de nieuwe rechtsregel is van toepassing op situaties en rechtsposities met ingang van in het verleden gelegen tijdstippen.

Onmiddellijke werking wordt nogal eens aangeduid als hoofdregel van overgangsrecht. Vorige week nog, bij de behandeling in dit Huis van de beoogde belastingwetgeving, opende de staatssecretaris van Financiën zijn betoog over dit onderwerp met die kwalificatie. Echter, daarmee wordt niet bedoeld dat onmiddellijke werking dus de vanzelfsprekende norm is, en ieder ander regiem de uitzondering is die als zodanig gerechtvaardigd moet worden. De term "hoofdregel" wil alleen zeggen dat de regeling onmiddellijk werkend is wanneer de wet zwijgt over de positie van bestaande gevallen. De nieuwe norm wordt dan, vanaf de dag waarop de regeling ingaat, van toepassing op alle gevallen, oud en nieuw. Bijvoorbeeld, als over enige jaren, als gevolg van het eclatante succes van de Wet Poortwachter, de Wet verlenging loondoorbetaling en de aanscherping van het arbeidsongeschiktheidsbegrip, de instroom in deze wet dusdanig daalt dat een uitkering voor de écht ongeschikten omhoog kan van 70 naar 75% en als er niets wordt geregeld voor het overgangsrecht, dan gaat dat nieuwe percentage dus voor alle WAO'ers gelden, oud en nieuw. Als men dat om budgettaire redenen niet wil, dan kiest men voor eerbiedigend overgangrecht. 70% blijft dan van toepassing op oud, 75% voor iedereen die daarna ongeschikt wordt. Terugwerkend is aan de orde wanneer bijvoorbeeld wordt afgesproken dat de norm van 75% gaat gelden per 1 januari 2006, maar de wet pas op 1 april in het Staatsblad wordt geplaatst. In zo'n situatie kan terugwerking gerechtvaardigd zijn, ook omdat het om een verbetering gaat.

Terug naar de vervolguitkering. Wat is het overgangsrecht waarover wij vandaag moeten oordelen? Niet een simpel overgangsrecht, zou ik zeggen. Dit voorstel behelst een regeling die op 1 januari 2004 eerbiedigend ingaat, behalve voor degenen die na 11 augustus werkloos zijn geworden. Voor hen geldt, net als voor alle echte nieuwe gevallen, de nieuwe norm. De kwalificatie "materiële terugwerking" die de Raad van State in dit verband bezigde, is hiermee verklaard. Wat rechtvaardigt evenwel deze uitzondering op het uitgangspunt van de eerbiedigende werking? Waren er in augustus 2003 inderdaad dermate grote gedragsreacties

te verwachten dat het met de beoogde regeling verwachte effect in ernstige mate zou zijn aangetast? Een antwoord hierop valt waarschijnlijk niet meer met zekerheid te geven. Wel weten wij nu het een en ander over de schade, als de regeling alsnog eerbiedigend ingaat. Er zijn, zo blijkt uit het antwoord van de minister, tussen half augustus 2003 en 1 januari 2004 ongeveer 106.000 loongerelateerde WW-uitkeringen toegekend. Van de rechthebbenden is ongeveer 7% ouder dan 57,5 jaar. Ergo, ongeveer 7500 mensen hebben recht op de extra ouderenbescherming. De rest is redelijk reïntegreerbaar en heeft in elk geval geen langer uitkeringsrecht dan twee jaar. Met deze getallen valt zowel volgens een optimistisch als volgens een pessimistisch scenario te berekenen wat de strop voor de regering zou zijn, als de kwestie alsnog juridisch netjes wordt afgewikkeld.

Daarmee is natuurlijk nog niets gezegd over de omvang van de aankondigingseffecten die de minister destijds vreesde. Jammer genoeg heeft de minister onze vraag daarnaar opgevat als een vraag naar de effecten van de regeling, zoals die nu voorligt, dus deels eerbiedigend en deels onmiddellijk. Dat was niet de strekking van onze vraag. Wij wilden nagaan of de minister zich bij zijn keuze voor dit type overgangsrecht heeft laten leiden door de vrees voor grootschalig calculerend gedrag, als in dezen de koninklijke of, beter, de parlementaire weg was bewandeld. Kortom, wat zouden naar zijn oordeel toen de budgettaire gevolgen zijn geweest, als de regeling eerbiedigend was opgezet en aangekondigd? Terugkijkend is het ook de vraag wat al dat paniekvoetbal ons eigenlijk heeft opgeleverd.

Alvorens mijn vragen aan te scherpen, wil ik nog iets zeggen over een aspect van het regeren per persbericht dat nog onderbelicht is gebleven, maar dat ook illustreert dat een overheid die de waarde van de rechtstaat hoog wil houden, dit paardenmiddel alleen in het uiterste geval moet gebruiken. Aan de overkant is al gesproken over de minachting van het parlement, als een bewindspersoon op een warme zomerdag ingrijpende maatregelen aankondigt en deze ook maar meteen neemt. Bijvoorbeeld: ik verwacht dat de werkloosheid het komende half jaar flink zal oplopen; ik ga om die reden alle uitkeringen met 10% verlagen; ik kondig dit vandaag aan en deel de burger, de uitvoerder en eenieder die het verder aangaat, maar meteen mee dat dit vanaf morgen geldend recht zal zijn. Nog afgezien van de aantasting van de rechtszekerheid en van het rechtsvertrouwen van de gemiddelde burger, is het de vraag wat de uitvoerder van de regeling aanmoet met een situatie waarin naast elkaar staan een wettelijke regeling en een persbericht dat aangeeft dat het vanaf heden geheel anders is. Ik heb, met de minister, kennisgenomen van het antwoord van het UWV dat inwerkingtreding voor werkloosheidsgevallen na 11 augustus in beginsel uitvoerbaar is. Ik neem aan dat de uitvoerder hiermee doelt op het feit dat zo'n wijziging eenvoudig in alle nieuw binnengekomen dossiers kan worden doorgevoerd. Wat mij evenwel intrigeert, is waarom dit orgaan de minister er niet ook op heeft gewezen dat hij met deze adembenemende wijze van besluitvorming, waarvan het bovendien ook nog maar de vraag is of die achteraf gesauveerd zal worden, de door de politiek zozeer

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gewenste publieksvriendelijke uitvoering behoorlijk in de weg zit.

Mijn fractie heeft uiteindelijk drie vragen aan de minister over deze kwestie. Ten eerste: deelt hij het oordeel dat het aantal mensen dat potentieel recht heeft op een vervolgitkering tussen half augustus en 1 januari, bescheiden is? Ten tweede: verwachtte de minister begin augustus dat die groep aanzienlijk groter zou zijn geworden, wanneer hij op een andere wijze geregeerd zou hebben, dus niet via een persbericht? Zo ja, waar was die verwachting op gebaseerd? Ten derde: is de minister, nu hij de feitelijke effecten van de maatregel kent, bereid om het overgangsrecht toch nog in lijn te brengen met de standaardregel voor overgangsrecht in de sociale zekerheid, derhalve volledig eerbiedigende werking?

Ik stap over op mijn tweede thema: de legitimiteit ofte wel de vraag hoe rechtvaardig de afschaffing van de vervolgitkering is. Het zal eenieder bekend zijn dat de WW als werknemersverzekering met het aantreden van Balkenende-I en uiteraard met de komst van de economische recessie stevig ter discussie staat. Dat is ook meteen de wrange paradox van zo'n regeling: hoe noodzakelijker voor sociaal verzekerden de hiermee gegeven bescherming wordt, des te groter wordt de politieke druk om deze in te krimpen of af te bouwen. Daarmee is ook verklaard waarom juist nu de vraag zo veel opgeld doet of een lange inkomensbescherming tegen werkloosheid niet contraproductief is, in die zin dat zij mensen ervan weerhoudt, alles op alles te zetten om weer aan de slag te gaan. Zo heeft onderzoek uitgewezen dat zich aan het eind van de WW-periode vaak een zekere reïntegratieopleving blijkt voor te doen. Opeens blijken mensen die al geruime tijd werkloos thuiszitten, wel te kunnen wat voorheen niet mogelijk leek. Zij hervatten weer in betaalde arbeid. Mensen, zeg ik, maar eigenlijk moet ik zeggen: de wat jongere werknemer, dertigers, veertigers en misschien een enkele vroege vijftiger. Voor mensen in de tweede helft van de 50 waren en zijn de reïntegratiekansen namelijk slecht. Dat was twintig jaar geleden zo, toen het jong-voor-oud-principe de onweersproken norm was. En dat is in deze tijd, waarin de overheid met alle aan haar ter beschikking staande middelen dit tij probeert te keren, niet veel anders: van de categorie "werkloos tussen 55 en 64" keert 20% terug naar betaalde arbeid.

In deze context is nagedacht over maatregelen die enerzijds de schatkist geld opleveren en anderzijds mensen met een reëler reïntegratieperspectief dan zichzelf mogelijk menen, ertoe aanzetten om meer in beweging te komen. Zo'n maatregel is de afschaffing van de vervolgitkering, want die richt zich bij de toelichting op enerzijds een steviger activering van jongere werklozen en anderzijds een normalisering van de positie van ouderen. Achter deze betrekkelijk onschuldige kwalificatie -- welke oudere wil er immers niet als normaal mens behandeld worden? -- gaat een venijnige realiteit schuil. Wat er namelijk wordt bedoeld, is dat voortaan ook voor deze groep "werk boven inkomen" de heersende norm wordt, ongeacht hoe irreëel het eerste in de praktijk ook zal blijken. Dus de in de WW verankerde extra inkomensbescherming voor ouderen legt vanuit dit theoretische perspectief zonder meer het loodje. Ietsje preciezer: de regeling pakt vooral nadelig uit voor

werkenden die ontslagen worden na een substantieel arbeidsverleden -- laten wij vooral niet vergeten dat wij het daar ook over hebben -- op een leeftijd tussen 57,5 en 60. Boven de 60-jaargrens bestaat een recht op de loongerelateerde WW tot 65 jaar en beneden de grens van 57,5 verandert er ook niet zo veel. Voor de laatste groep geldt namelijk al sinds jaar en dag de regel dat degene die na ontslag de draad van het arbeidzaam bestaan niet meer weet op te pakken, na enige tijd terugvalt op ofwel de bijstand ofwel, wanneer men bij het werkloos worden ouder is dan 50 jaar, de IOAW. Dus met name de tussengroep van 57,5 tot 60 jaar dreigt door deze maatregel een substantiële inkomensbescherming te verliezen.

Gelukkig zijn er echter nog andere flankerende maatregelen. De afschaffing van de vervolgitkering maakt namelijk deel uit van een omvattender pakket dat het beroerde reïntegratieperspectief van deze groep nu eindelijk daadkrachtig gaat aanpakken. Dit pakket -- ook de Raad van State verwijst hier in zijn advies naar -- is een afgewogen geheel van positieve en negatieve prikkels. De afschaffing van de vervolgitkering is, naar duidelijk zal zijn, een negatieve op de werknemer gerichte prikkel. Deze gaat gepaard met een regeling die je met enige goede wil als een positieve werknemersprikkel kan beschouwen, namelijk de herinvoering van de sollicitatieplicht voor oudere werknemers, waardoor deze groep voor de arbeidsbemiddelaar weer in beeld komt als reëel werkzoekend. Ook de werkgever wordt aangestuurd met een combi van positieve en negatieve prikkels. Positief is de verhoogde arbeidskorting voor werknemers van 58 jaar en ouder, negatief de ontslagboete voor werkgevers die oudere werknemers onvoldoende in hun ontslagbeleid ontzien. Aldus luidden op het moment dat de maatregelen aan de Raad van State werden voorgelegd, de aanvankelijke plannen.

Echter, wetsvoorstel 28862, toen nog genaamd Wet werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers, is door toedoen van zekere fracties in de Tweede Kamer van zo'n beetje al zijn slagstanden naar de werkgever toe ontdaan. De maatregel waar wij nu nog over te oordelen hebben, is de arbeidskorting voor het in dienst nemen of houden van oudere werknemers. Wie kan daar in het licht van de hierboven geschetste problematiek op tegen zijn? De negatieve prikkel naar het bedrijfsleven toe is echter van tafel. Bij mijn fractie heeft deze gang van zaken de vraag opgeroepen of de regering, met kennelijk een meerderheid van de Tweede Kamer, van het standpunt uitgaat dat je werknemers vooral moet sturen met boetes en straffen en werkgevers vooral met belonen en paaien. Parafrazerend op een bekend decemberliedje: wie werk geeft, krijgt lekkers, wie werk neemt de roe. Wordt dát voor de komende jaren de tendens? Of ligt de minister ten aanzien van dit wetsvoorstel zijn wonden en zint hij alweer op andere wegen om werkgevers ertoe te bewegen, hun ontslagbeleid niet bij voorbaat toe te spitsen op mensen van 50 en ouder? Zo ja, waar denkt hij dan in dit stadium aan? In dit opzicht kan ik mij dus redelijk aansluiten bij de vragen van de CDA-fractie.

Een misschien nog prangender vraag is wat er gedaan zal worden als, niettegenstaande alle op werkgevers en werknemers gerichte prikkels, de door de regering gewenste cultuuromslag uitblijft of minder snel

gaat dan wenselijk wordt geacht? Blijft de minister dan bij het standpunt dat de groep van 57,5 jaar en ouder geen extra sociale bescherming meer behoeft te krijgen en, zo ja, waarom? Hoe ziet hij dit in de context van het feit dat ook het wetsvoorstel leeftijdsdiscriminatie een leeftijd-cohortgewijs ontslagbeleid niet per se onaanvaardbaar acht, bijvoorbeeld om de vergrijzing binnen het eigen personeelsbestand te voorkomen? Is daarmee de kans dat ook in de komende tien jaar een forse groep 57,5-plussers buiten hun schuld op straat komt te staan, niet nog altijd aanzienlijk?

Over de vervolgitkering voor met name oudere werknemers wordt nogal eens gesproken in termen als "een glijbaan naar het pensioen". Daarmee wordt dan bedoeld dat werkgevers en werknemers deze uitkering mee betrekken in de sociale plannen om zo het ontslag van met name het oudere bestand te faciliteren. Daar moet natuurlijk een einde aan komen. Richten wij ons echter, als dat het uitgangspunt voor beleid wordt, niet te zeer op de gegoede werknemer, dat wil zeggen een werknemer die in dienst is bij een bedrijf dat zich dit soort maatregelen kan veroorloven? Moeten wij ons bij sociale zekerheid niet eerst en vooral richten op de minder draagkrachtige, dus de oudere die, omdat het slecht gaat met zijn bedrijf, op straat komt te staan zonder aanvullende voorziening? Gaarne een reactie van de minister.

Een laatste nog onderbelicht aspect van de maatregel is het effect naar sekse. In antwoord op de vraag van mijn fractie over dit punt geeft de minister aan dat economische zelfstandigheid in zijn visie vooral wordt bevorderd door het verrichten van betaalde arbeid. Waarvan akte! Dit is bovendien een antwoord waarop mijn fractie alleen maar instemmend kan reageren. Voor de groep 57,5-plussers is daarmee echter maar de helft van het verhaal verteld. Hoe zit het namelijk in een situatie waarin betaald werk uitblijft? Wat betekent die maatregel dan voor de sociale inkomensbescherming van vrouwen versus mannen? Inderdaad, zo bevestigt de minister, het afschaffen van de ouderenbescherming in de vervolgitkering pakt getalsmatig vaker nadelig uit voor vrouwen. Zij krijgen immers veel vaker te maken met de partnertoets uit in dit geval de IOAW en lopen daardoor hun zelfopgebouwde recht op uitkering mis. Zij hebben dat recht zelf opgebouwd, niet doordat zij daarvoor premie hebben betaald -- de IOAW is een sociale voorziening -- maar wel doordat de extra bescherming die deze wet ten opzichte van de bijstand geeft, alleen toekomt aan een oudere werkloze die aan de arbeidsverledeneis voldoet en die dus over een substantiële periode premie heeft betaald.

Het cijfermatig onderbouwde antwoord van de minister op een vraag van de GroenLinks-fractie illustreert het voor vrouwen nadelige effect eens te meer. Hoe verdraagt dit zich met het voorschrift in de derde EG-richtlijn uit 1979 om in de sociale zekerheid niet naar sekse te discrimineren? Die discriminatie kan direct zijn, doordat bijvoorbeeld bepaalde rechten op papier alleen toekomen aan mannen of aan gehuwden. Die discriminatie kan echter ook indirect zijn, wanneer in de praktijk, zonder dat er naar gehuwde staat of sekse wordt verwezen, een benadeling plaatsheeft van een van beide seksen. Als bijvoorbeeld uit een telling, zoals die van het bureau Ipse Facto, blijkt dat een regeling in haar effect meer vrouwen

nadelig treft dan mannen, dan ontstaat er op dat moment een vermoeden van indirecte discriminatie. Dit is de stapsgewijze benadering van het Europese Hof van Justitie. Vervolgens keert de bewijslast zich om. Het is dan aan de overheid om aannemelijk te maken dat voor dit onderscheid een objectieve rechtvaardiging bestaat waaraan ieder vermoeden van discriminatie vreemd is. Mijn fractie wil het tweede deel van haar schriftelijke vraag dan ook graag herhalen. Nu het binnen de groep werklozen van 57,5-plus tot 60-min vooral vrouwen blijken te zijn die de nadelige effecten ervaren van het verschil in inkomensbescherming tussen vervolgitkering en het alternatief, de IOAW -- anders gezegd, de effecten van het afschaffen van de uitkering, waarover wij vandaag te oordelen hebben -- en dit effect vooral vrouwen in tweeverdienershuishoudens blijkt te treffen, wil ik weten waarin naar het oordeel van de minister de objectieve rechtvaardiging schuilt voor dit effect.

Ik rond af. Mijn fractie is tegen de voorgestelde aanpassingen van de kinderbijslag. Zij acht deze ten eerste een verkeerd geplaatste bezuiniging en ten tweede een maatregel die een overheid die betrouwbaarheid in het vaandel wil dragen, niet moet willen nemen. Mijn fractie heeft fundamentele bezwaren tegen het met de afschaffing van de vervolgitkering meelopende overgangsrecht. Zij overweegt dan ook om op dit punt een motie in te dienen. Verder meent mijn fractie dat er bij de afschaffing zelf onvoldoende oog is geweest voor de bijzonder kwetsbare positie van de oudere werkloze. Zij betreurt het dat in wetsvoorstel 28862 de negatieve prikkel richting werkgevers is verwijderd. Zij meent dat door die ingreep het toch al wankele evenwicht in de op werkbehoud en reïntegratie gerichte prikkels onaanvaardbaar ernstig verstoord is geraakt.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Dat geldt zeker voor deze regering. Ik wil het vandaag hebben over drie van de vijf sociale zekerheidswetten die op de agenda staan. In het ene geval -- het cadeautje voor werkgevers die ouderen in dienst nemen of houden -- gaat het om typische emotiewetgeving. In het andere geval -- de afschaffing van de WW-vervolgitkering -- gaat het om wetgeving per persbericht. En het derde wetsvoorstel -- de bevrozing van de kinderbijslag -- is een geval van graaien waar je graaien kunt of, eigenlijk, waar je niet graaien mag.

Ik begin met de WW-vervolgitkering. Het desbetreffende wetsvoorstel staat niet op zichzelf. Dit kabinet, in casu minister De Geus, wil de WW op diverse manieren uitkleeden. De fractie van GroenLinks had graag gezien dat de verschillende voorstellen in één keer waren behandelend in dit huis, dus ook de strengere toetredingseisen en de afschaffing van de kortdurende WW. Dan hadden wij een breder debat kunnen hebben over de toekomst van mensen die werkloos worden. Dan was waarschijnlijk ook duidelijk geworden dat er aan alle kanten aan de WW geknabbeld, nee, gevrotten wordt. Je zou denken dat sociale zekerheid er vooral is voor slechte tijden. Echter, juist in slechte tijden wordt de sociale zekerheid uitgekleeft, omdat die dan veel kost. Dat is

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

evenwel logisch. De WW-vervolguitkering wordt afgeschaft onder het mom van "activeren". De veronderstelling is dat wie geen uitkering heeft, harder naar een baan zoekt. Ik ben blij dat het kabinet zelf toegeeft dat dit voor hooguit 30% van de mensen geldt. Immers, 40% is straks aangewezen op bijstand of IOAW en 30% moet het eigen huis opeten of wordt afhankelijk van de werkende partner. Kortom, voor de meeste mensen niks activeren, maar gewoon minder geld. Zeg dat dan echter ook gewoon hardop.

Ik heb de minister in de schriftelijke voorbereiding een paar vragen gesteld over het feit dat vooral vrouwen de dupe worden van het afschaffen van de WW-vervolguitkering. Mijn collega Westerveld heeft daar ook al op gewezen. Als coördinerend minister voor emancipatie moet dit de minister toch zorgen baren. Op de schriftelijke vragen antwoordde hij dat de regels voor mannen en vrouwen gelijk zijn. Hij begreep blijkbaar niet waar wij het over hadden. Stel je voor dat die regels ongelijk waren! Dat was misschien 50 jaar geleden zo. Dezelfde regels kunnen vrouwen echter harder of vaker treffen. Dat is waar emancipatie anno 2003/2004 over gaat: oog hebben voor het verschillende effect dat hetzelfde beleid op mannen en vrouwen kan hebben. Ik hoor hier graag een reactie op.

Vrouwen, zeker oudere vrouwen die pas als de kinderen het huis uit zijn, gaan werken, hebben vaak een korter arbeidsverleden dan veel mannen en komen dus niet in aanmerking voor de langst mogelijke gewone WW. De WW-vervolguitkering was echter onder meer voor juist die vrouwen bedacht als een vangnetje voor het geval dat zij, nadat zij enorm hun best hebben gedaan op de arbeidsmarkt, buiten hun schuld werkloos worden. Dat vangnet vervalt nu. Bovendien hebben vrouwen vaker dan mannen een verdienende partner en komen oudere vrouwen dus minder snel in aanmerking voor de IOAW dan oudere mannen, ook als zij beiden evenveel gewerkt hebben. Ik krijg graag van de minister de toezegging dat hij nauwkeurig laat monitoren waar ex-WW'ers straks in terechtkomen -- werk, bijstand, IOAW of afhankelijkheid van partner -- en dat hij dat voor mannen en vrouwen apart bij laat houden. Graag een reactie.

Ik kom nu op de relatie tussen het afschaffen van de WW-vervolguitkering en het streven dat meer ouderen aan het werk komen en blijven. Grappen over het geslaagde beleid op dit punt in deze Kamer, liggen voor de hand, maar ik zal ze niet maken. In alle stukken rond dit wetsvoorstel wordt de indruk gewekt dat de WW-vervolguitkering vooral gebruikt of misbruikt werd om ouderen voortijdig te lozen. Laten wij echter wel wezen: van alle mensen met een WW-vervolguitkering is de helft jonger dan 55. Ofte wel: de WW-vervolguitkering moet toch vooral beschouwd worden als een voorziening voor mensen die langere tijd werkloos zijn.

Voor zover het wel over ouderen gaat, heb ik een paar opmerkingen en vragen. Ten eerste: waarom heeft de minister niet rustig gewacht op de aanbevelingen van de taskforce ouderen, voordat hij dit allemaal ging bedenken? Het lijkt nu alsof er vooral een hap-snap-beleid wordt gevoerd rond oudere werknemers. Wij behandelen daar vandaag nog een voorbeeld van. De ene keer wordt dit gedacht en de andere keer dat, maar wij weten eigenlijk

niet wat er goed zal werken. De GroenLinks-fractie hecht er groot belang aan dat ouderen niet voortijdig worden afgedankt en gezien worden als volwaardig werknemer. De vraag hoe je dat bereikt, is echter nog niet beantwoord. De afschaffing van de WW-vervolguitkering is vooral een bezuinigings- en prikkelmaatregel onder het mom van het "normaliseren" van de oudere werknemer.

Ik kom op mijn laatste punt rond dit wetsvoorstel. Dat is misschien wel het meest relevante punt voor deze Kamer. Ik doel op de wetgeving per persbericht. Voorgaande sprekers hebben zich daar ook al boos over geuit. In de schriftelijke voorbereiding zegt de minister: het is geen wetgeving met terugwerkende kracht, want de maatregelen gingen pas in op 11 augustus en toen was het wetsvoorstel al bekend. Edoch, het ging toen nog maar om een wetsvoorstel. Ik heb mevrouw Van Leeuwen daar net bij interruptie ook al op gewezen. Er is echter nog altijd een groot verschil tussen een wetsvoorstel en een wet. Dat dachten wij althans. Waarom zou je anders deze Kamer en de Tweede Kamer nog hebben? Dat er tussen een voorstel en de uiteindelijke wet nogal wat kan veranderen, bewijst de wet voor het in dienst nemen van 57,5-plussers, die wij vandaag ook behandelen. De strekking daarvan is intussen namelijk 180 graden gedraaid. Op mijn vraag in de schriftelijke voorbereiding of het klopt dat er louter om financiële redenen, dus vanwege de besparingsverliezen, is gekozen voor wetgeving per persbericht en dus met terugwerkende kracht, heeft de minister helaas nog niet geantwoord. Graag hoor ik dat alsnog. Ook hoor ik graag een antwoord op de door mij gestelde vraag of hij van plan is deze vorm van wetgeving vaker te hanteren. Graag de toezegging dat dit eens, maar nooit weer is.

Opvallend is dat in de stukken nergens gerept wordt over de al dan niet aanmerkelijke aankondigingseffecten. Nee, het gaat puur over de besparingsverliezen. Als dat echter het argument is, dan kan voortaan wel iedere bezuinigingswet per persbericht ingaan. Het scheelt namelijk altijd geld, als je het vandaag doet in plaats van over een paar maanden. Dan kan echter niet alleen de Eerste Kamer, maar ook de Tweede Kamer zichzelf beter opdoeken. Mijn fractie dringt er met kracht op aan om de wet pas te laten ingaan op de datum van publicatie in het Staatsblad. Het departement heeft uitgerekend dat dat 86 mln gaat kosten, maar zorgvuldige wetgeving kost nu eenmaal geld. Het is ook geen weggegooid geld, want het zou betekenen dat zo'n 25.000 mensen -- ik ga dan uit van een kwart van het aantal mensen dat sinds 11 augustus een loongerelateerde uitkering krijgt -- alsnog recht krijgen op een WW-vervolguitkering. Dat is voor die mensen gewoon hartstikke belangrijk. Zoals gezegd, hoop ik op een duidelijke toezegging op dit punt. Mijn fractie zal anders iedere motie in deze richting steunen en er desnoods in tweede termijn zelf één indienen. Ik heb evenwel begrepen dat er al een motie wordt voorbereid.

Dat het niet alleen principieel, maar ook materieel om terugwerkende kracht gaat, bewijst de volgende case. In juli werd iemand afgeschat voor de WAO en wel zodanig dat hij geen recht meer zou hebben op WAO. Er bleek echter een fout te zijn gemaakt door het UWV. Er was namelijk een bepaalde termijn niet in acht genomen. Met behulp van een advocaat is er toen voor gezorgd dat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

diegene niet per 1 augustus uit de WAO geknikkerd werd, maar pas per 1 oktober, waarna hij in de WW terecht kwam. Aangezien een en ander zich voor 1 augustus afspeelde, was nog niet bekend dat de WW-ervolguitkering afgeschaft zou worden. Aangezien genoemd persoon pas op 1 oktober in de WW is gekomen in plaats van op 1 augustus, heeft hij vanwege de terugwerkende kracht nu geen recht op de WW-ervolguitkering. Als hij het wel van te voren had geweten, had hij misschien helemaal geen bezwaar gemaakt tegen de WAO-afschaffing. Het is maar een voorbeeld, maar het bewijst dat er niet alleen principieel, maar ook materieel sprake is van terugwerkende kracht.

Ik kom op het tweede wetsvoorstel. Dit betreft de bevrozing van de kinderbijslag en het afschaffen van de verhoging voor het eerste kind. Allereerst wil ik de staatssecretaris een compliment maken. Dat verbaast hem misschien, maar hij presenteert dit voorstel gelukkig eerlijk als een bezuinigingsmaatregel, zonder saus van eigen verantwoordelijkheid, activering of andere BII-newspeak. De staatssecretaris heeft ook gelijk dat het voor veel gezinnen niet meteen een ramp is, als de kinderbijslag niet wordt aangepast aan de inflatie. Bij gezinnen op of rond het minimum hakt de bevrozing er echter keihard in. Als je zo'n 1000 euro in de maand te besteden hebt, telt iedere euro. Een alleenstaande bijstandsouder met twee kinderen gaat er maar liefst 0,2% in inkomen op achteruit, ofte wel 26 euro, alleen al door dit miniwetje. Ik hoef na alle rumoer van de afgelopen weken gelukkig niet meer duidelijk te maken dat dit slechts een van de talloze maatregelen is die de minima treffen.

De staatssecretaris zegt in de schriftelijke voorbereiding dat de kinderkorting net is verhoogd. Inderdaad, maar dat is juist gedaan omdat mensen met kinderen zoveel hogere kosten hebben en dus niet om even later de kinderbijslag te kunnen verlagen. Bovendien -- en dat weet de staatssecretaris heel goed -- juist mensen op het minimum kunnen de kinderkorting soms niet 'verzilveren', omdat ze te weinig inkomen hebben en dus weinig of geen belasting betalen. De kinderkorting is bovendien een bedrag onafhankelijk van het aantal kinderen en biedt dus mensen met meer kinderen minder soelaas. Men zou kunnen denken 'wat is nu 26 euro?' Als men gaat lunchen -- eerlijk gezegd, geldt dat soms ook wel voor mijzelf -- geeft men vaak zo 26 euro uit; dat kunnen wij wel missen! Maar dat ligt heel anders voor mensen op het minimum. Om dat duidelijk te maken, heb ik maar eens in een niet nader te noemen winkel voor 26 euro aan kinderkleding gekocht. Zo wordt de staatssecretaris misschien duidelijk wat hij deze mensen onthoudt. Het duurt maar heel even, mevrouw de voorzitter, want ik wil het toch graag aan de staatssecretaris geven. Ik heb de prijskaartjes eraan laten hangen, zodat hij het kan narekenen en hij zal zien dat het zelfs 50 cent minder kost.

De voorzitter: Mevrouw De Rijk, ik verzoek u tijdens uw spreektijd vanaf het spreekgestoelte te spreken, zoals ons reglement van orde ook voorschrijft!

**

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Het zijn dus kinderkleden, waaronder sloffen, een winterjas, twee truien

en een pyjama. Dat alles ontnemt de staatssecretaris mensen met deze 'eenvoudige' bevrozing. Ik vraag hem dan ook met kracht om de inkomstenderving voor de laagste inkomens, die het gevolg is van deze bevrozing, te compenseren. Dat kan voor gezinnen met een uitkering door die uitkering eenvoudigweg met een paar euro te verhogen. Maar hóe het gebeurt, vindt mijn fractie eerlijk gezegd minder belangrijk. Graag een toezegging op dit punt.

De GroenLinks-fractie is verheugd dat de staatssecretaris het thema 'inkomensafhankelijkheid van de kinderbijslag' nadrukkelijk aan de orde wil laten komen in de nota over diverse fiscale kinderregelingen die ons voor 2005 is beloofd. Ik sluit mij van harte aan bij het verzoek van mevrouw Van Leeuwen om eerder met die nota te komen. Wat mij betreft, gaat het dan niet alleen om het inkomensafhankelijk maken, maar ook om het tot een heffingskorting te maken. De staatssecretaris weet hopelijk net als wij dat het argument van marginale druk -- ofte wel de armoedeval -- niet opgaat als de kinderbijslag met een volkomen glijdende schaal wordt verlaagd. De redenering dat een inkomensafhankelijke kinderbijslag vooral vrouwen zou weerhouden van betaald werk, vind ik zo'n lachertje dat ik daar eigenlijk niet op in had willen gaan, maar ik moet er toch iets over kwijt. Stel dat de kinderbijslag met één euro wordt verlaagd bij iedere 20 euro die men gaat verdienen, dan zal dat echt geen reden voor vrouwen zijn om niet aan het werk te gaan. Die redenering maakte mij eerlijk gezegd zelfs wat boos. De staatssecretaris lijkt zich niet te kunnen voorstellen dat armoede op zich een belemmering kan vormen voor het zoeken naar betaald werk. Ik zou hem graag eens mee willen nemen naar een gezin zonder telefoon en zonder computer, dat een groot deel van de dag bezig is om zo goedkoop mogelijk eten op de kop te tikken en dat alles lopend moet doen omdat het geen geld heeft voor allerlei vervoer. Ik kan hem verzekeren dat dit wel degelijk belemmerend werkt op het zoeken naar betaald werk.

Wat het niet verhogen van de kinderbijslag voor het eerste kind betreft, sluit ik mij korthedshalve aan bij het verhaal van de voorgaande sprekers.

Dan nu de bonus voor werkgevers die ouderen in dienst nemen of houden. Ik heb het over een bonus in plaats van een premie, omdat het anders zo verwarrend wordt: immers, de premie bestaat eruit dat werkgevers geen premie meer hoeven te betalen. Het is, zoals al eerder is gezegd, een wetsvoorstel met een uiterst vreemde geschiedenis. Eerst zouden werkgevers een boete krijgen als ze oudere werknemers zouden lozen, maar door amendering van de Tweede Kamer wordt het 180 graden gedraaid en is het een bonus geworden voor wie zich netjes -- ik zou liever zeggen -- normaal gedraagt. Over normalisering van de oudere werknemer gesproken! Op de vraag vanuit commissie of de Raad van State niet opnieuw om advies gevraagd had moeten worden, antwoordt de minister puur formeel: opnieuw adviseren is in zo'n geval niet wettelijk voorgeschreven. Akkoord, maar vindt de minister het naar de geest niet meer dan logisch dat de Raad van State toch opnieuw om een oordeel was gevraagd? Het is immers een heel andere wet geworden die wellicht heel anders uitwerkt en misschien dan ook anders had moeten worden ingekleed! Had de minister het

ook niet logischer gevonden om vooraf eens op een rij te zetten wat in dit geval echt zou kunnen werken; premies of boetes? Dat lijkt mij in deze tijd waarin er toch een gebrek aan financiële middelen is, toch heel logisch!

Deze wet dreigt niet meer te zijn dan emotiewetgeving: wij willen nu eenmaal wat aan de werkgelegenheid van ouderen doen, dus gooien wij er maar een wetje tegenaan! Ook hier weer de vraag: waarom niet bijvoorbeeld de adviezen van de taskforce afgewacht en in het algemeen een samenhangend ouderenbeleid gepresenteerd?

De fractie van Groenlinks wil tegen de voorliggende wet drie argumenten aanvoeren. In de eerste plaats is het een subsidie voor werkgevers die doen wat normaal zou moeten zijn, namelijk niet discrimineren op grond van leeftijd. In plaats van 'de vervuiler betaalt' wordt degene die zich normaal gedraagt, gesubsidieerd. In de tweede plaats is het een ondoelmatig gebruik van middelen, want een heleboel ouderen zouden ook in dienst zijn of blijven zonder deze bonus voor werkgevers. Het leeuwendeel van het geld is dus weggegooid geld. In de derde plaats wordt de bonus betaald door mensen jonger dan 50 jaar voor werkgevers duurder te maken. In de huidige tijd waarin jeugdwerkloosheid een groter probleem vormt dan werkloosheid onder 55-plussers, lijkt mij dat een dubieuze zaak. Ik krijg graag een reactie op al deze drie argumenten.

Ten slotte is er nog de kwestie van de sollicitatieplicht van oudere WW'ers. Dat is weliswaar niet expliciet aan dit wetsvoorstel gekoppeld, maar wel impliciet en heeft ook aanknopingspunten met de afschaffing van de WW-vervolguitkering. Met de voorgaande spreeksters ga ik ervan uit dat er vanaf januari met oudere WW'ers net zo wordt omgesprongen als met ouderen in de bijstand, namelijk dat individueel wordt vastgesteld of er nog reële kansen zijn op de arbeidsmarkt en, zo niet, dat dan wordt afgezien van de sollicitatieplicht. Graag een reactie op dit punt.

Mevrouw de voorzitter. Om het maar even in Eerste-Kamertermen samen te vatten: mijn fractie heeft ernstige twijfels over de rechtmatigheid van het voorstel, met name gelet op het niet vragen van advies aan de Raad van State, doelmatig is het sowieso niet, de uitvoerbaarheid is geen enkel probleem, consistent is het echter allerm minst en of er draagvlak voor is, is gezien de manier van financiering, zéér de vraag. Met belangstelling zien wij uit naar de antwoorden van de minister en de staatssecretaris.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Wij behandelen vandaag vier wetsvoorstellen op het terrein van de sociale verzekering. Voor het grootste deel kan de VVD-fractie zich daarin vinden, met name in het wetsvoorstel om de algemene kinderbijslag voor 2004 en 2005 niet te indexeren en de bijzondere verhoging af te schaffen, zij het dat ik nog een suggestie heb voor mevrouw De Rijk, namelijk dat zij die kleren in plaats van te laten fotograferen als een ware Robin Hood beter aan anderen had kunnen geven, want het salaris van de minister en de staatssecretaris lijkt mij hoog genoeg te zijn om hun kinderen te kunnen kleden.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Daar hebt u volstrekt gelijk in en ik was dan ook zeker niet van plan om hen die kleren te geven. Als de staatssecretaris kinderen had gehad, had hij van mij wel die sloffen mogen houden!

Mevrouw **Swenker** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Wij kunnen ons ook vinden in de zogenaamde verzamelwetten 2003 en in de wet Premievrijstelling voor de werkgever bij het in dienst nemen en houden van oudere werknemers. Er is echter één onderwerp waar onze fractie wel met gemengde gevoelens naar kijkt en dat is de voorgestelde datum van inwerkingtreding van het wetsvoorstel Afschaffing vervolguitkering werkloosheidsuitkering en eigenlijk tot de behandeling in de Tweede Kamer toe ook het wetsvoorstel Bijdrage werkgever werkloosheidslasten dat door de amendering van de Tweede Kamer nu is veranderd in het wetsvoorstel Premievrijstelling voor de werkgever voor het in dienst nemen en houden van oudere werknemers. Daarbij zij aangetekend dat de VVD-fractie in beginsel niet zozeer bezwaren heeft tegen het afschaffen van de vervolguitkering als wel tegen de wijze waarop dit is gebeurd en de argumenten die door de minister zijn gehanteerd.

Ik kom allereerst op de procedure die de minister heeft gevolgd wat betreft de inwerkingtreding van de voorgestelde wetten. Als het gaat om de afschaffing van de vervolguitkering kondigt de minister bij persbericht van 11 augustus 2003 aan dat er een maatregel komt, waardoor eenieder die na 11 augustus ontslagen wordt geen recht meer kan laten gelden op een vervolguitkering en dat het desbetreffende wetsvoorstel nog volgt. Dat wordt dan op 21 oktober 2003 bij de Tweede Kamer ingediend. Als het gaat om het wetsvoorstel werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers maakte de minister het nog bonter. In dat wetsvoorstel wilde hij een terugwerkende kracht introduceren tot 11 mei 2001 omdat toen bij persbericht was aangekondigd dat deze maatregel in het regeerakkoord was vastgelegd en de burger het dus kon weten. Het wetsvoorstel werd pas twee jaar later, namelijk op 1 mei 2003, bij de Tweede Kamer ingediend. Dat was zelfs voor de Raad van State te gortig, want blijkens zijn advies zou een terugwerkende kracht tot maximaal het moment van indiening van een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer aanvaardbaar zijn. Het tijdstip van inwerkingtreding kan toch niet bij persbericht worden geregeld! De verwijzing dat een dergelijke maatregel toch al is vastgelegd in het regeerakkoord en dat de burger derhalve op de hoogte kan zijn van wat er staat te gebeuren, is naar de mening van de VVD-fractie echt te dun ijs voor een minister om op te schaatsen. Het kabinet kan dan niet alleen door het ijs zakken, hetgeen overigens ook is gebeurd, maar het is ook nog maar afwachten of een volgend kabinet dezelfde maatregel neemt en, sterker nog, de burger kan daar nog invloed op uitoefenen ook door zijn stemgedrag. Veel belangrijker voor de VVD-fractie is dat de afkondiging van het tijdstip van inwerkingtreding van een wettelijke maatregel bij persbericht een miskennis is van de positie van de Tweede en Eerste Kamer als medewetgever. Zij wenst dan ook uitdrukkelijk vast te houden aan de koninklijke weg, namelijk dat een wettelijke maatregel eerst door beide Kamers der Staten-

Generaal moet zijn geaccepteerd, daarna gepubliceerd om vervolgens in werking te treden. Een persbericht, een voornemen tot een wet, zelfs een ingediend wetsvoorstel geeft immers geen enkele garantie dat er ook een wet komt. Dat heeft de minister ook mogen ervaren met het wetsvoorstel werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers, waarvan van de inhoud niets is overgebleven. Sterker nog, waarbij sancties voor een werkgever zijn omgezet in een beloningssysteem voor dezelfde werkgever! Graag verneemt de VVD-fractie van de minister of hij deze visie deelt. Afhankelijk van zijn antwoord overweegt zij een motie in te dienen onder het mom 'dat was eens, maar nooit weer!', zoals anderen overigens ook al hebben gezegd!

Vandaag hebben wij het over een onderdeel van de sociale- zekerheidswetgeving waarbij rechten van verzekerden worden afgeschaft. Voor afschaffing van de vervolguitering WW heeft de minister aangevoerd dat het invoeringstijdstip van 11 augustus 2003 geen terugwerkende kracht heeft voor de verzekerden, maar dat er sprake is van onmiddellijke werking van deze wet omdat eenieder die na 11 augustus 2003 ontslagen is, pas op zijn vroegst na zes maanden een recht op een vervolguitering zou krijgen, of wel 11 februari 2004. Hiermee komen wij op een ander aspect, namelijk de al dan niet terugwerkende kracht in materiële zin en daarmee ook op het vraagstuk van het overgangsrecht als het gaat om wijziging van socialezekerheidswetgeving. Bij brief van 19 november 1999 heeft de toenmalige staatssecretaris Hoogervorst een notitie aan de Eerste Kamer gezonden over het overgangsrecht in de sociale zekerheid naar aanleiding van gebleken onbillijkheden bij de wijzigingen van de Algemene nabestaandenwet, waarin uitgebreid werd ingegaan op de verschillende modaliteiten van de invoering van wetten op het gebied van sociale verzekeringen. Naar aanleiding daarvan heeft de commissie Sociale Zaken van de Eerste Kamer eveneens een notitie opgesteld waarin nauwkeurig de posities van de verschillende categorieën belanghebbenden worden omschreven. Mevrouw Westerveld heeft dit al uitvoerig toegelicht, zodat ik dat nu kan nalaten. Op 27 juni 2000 heeft de hele Eerste Kamer een motie aangenomen waarin werd vastgelegd dat het noodzakelijk is om bij wijziging in de socialezekerheidswetgeving het overgangsrecht integraal onderdeel te doen uitmaken van de wijziging van het wettelijk regiem ter zake. Staatssecretaris Hoogervorst heeft toen op 25 januari 2001 meegedeeld dat de minister van Justitie ermee instemde dit toetsingskader op te nemen in de aanwijzing voor de regelgeving. De VVD-fractie vraagt zich af, of bij de opstelling van dit wetsvoorstel wel voldoende met dat toetsingskader rekening is gehouden. Immers, in de eerder genoemde notitie komt aan de orde hoe om te gaan met het overgangsrecht dat ook van toepassing zal zijn op de vervolguitering WW. Moeten wij uitgaan van onmiddellijke ingang, van eerbiedigende of uitgestelde werking? Zoals gezegd, heeft de minister gesteld dat er geen sprake is van terugwerkende kracht, maar wat doet hij dan wel? In feite hakt hij de WW-uitkering in twee moten. Eerst heeft hij het over de gewone loongerelateerde uitkering gebaseerd op het arbeidsverleden en vervolgens over de vervolguitering, waarvan de hoogte vaststaat en de duur afhankelijk is van

de leeftijd van de verzekerde. Hiermee miskent de minister naar de mening van de VVD-fractie dat het in wezen om één uitkering gaat, vastgelegd in een en dezelfde Werkloosheidswet. Er bestaat geen cesuur tussen beide uitkeringen, er zijn geen aparte criteria of beoordelingsmomenten of de betrokkene in aanmerking komt voor een vervolguitering. Werkgever noch werknemer heeft hierop enige invloed. De vervolguitering volgt automatisch als de tijd van de loongerelateerde uitkering is verstreken. Degene die vanaf 11 augustus werkloos is geworden, is dus iemand bij wie het verzekerd risico op dat moment is ingegaan. Er is dus wel degelijk sprake van terugwerkende kracht voor allen die na 11 augustus recht op een loongerelateerde uitkering hebben gekregen. De VVD-fractie vraagt de minister waarom hij van mening is dat een knip in de Werkloosheidswet tussen enerzijds loongerelateerd en anderzijds vervolguitering mogelijk is en waarom hij van mening is dat de ingang van het verzekerd risico ook in tweeën kan worden geknipt.

Voorzitter. In de memorie van antwoord erkent de minister dat op het moment waarop het verzekerd risico is ingegaan eerbiedigende werking de hoofdregel is. Dat zou betekenen dat in ieder geval degenen die een uitkering krachtens de WW krijgen, dus ook degenen die nu een loongerelateerde uitkering krijgen, tot op het moment waarop de wet van kracht wordt recht zouden moeten behouden op een vervolguitering. Nu heeft de minister twee gronden genoemd als rechtvaardiging voor het niet toepassen van de hoofdregel van eerbiedigende werking. Hij noemt budgettaire redenen en voorkoming van ongewenst gedrag. Wat de budgettaire redenen betreft, heeft de minister tijdens de plenaire behandeling in de Tweede Kamer meegedeeld dat afschaffing van de vervolguitering per 1 januari 2004 een besparingsverlies van 97 mln euro oplevert tot 2007, het einde van deze regeerperiode. Daar staat tegenover dat werklozen nu eerder een beroep moeten doen op de bijstand en de IOAW. De minister schat in dat in 2004 dientengevolge rekening moet worden gehouden met een extra instroom in de WWB van 1300 mensen in 2004, 6300 in 2005, 13.000 in 2006 en 17.000 in 2007. Een kleine rekenexercitie maakt duidelijk dat de uitgaven en bijstandsuitkeringen, uitgaande van een gemiddeld bedrag van 7000 euro per jaar per werkloze, voor deze groep gedurende deze kabinetsperiode op ruim 260 mln euro uitkomt. Daar komt volgens de minister in 2004 nog een extra instroom van 1000 mensen in de IOAW bij en ook schat hij in dat die instroom na 2007 flink zal toenemen. Als het gaat om de bijstandskosten stelt de minister dat bij de vaststelling van de budgetten voor de gemeenten in de komende jaren het effect van de afschaffing van de vervolguitering wordt meegenomen in de budgettophoging omdat het hier een beleidsaanpassing betreft die ten laste komt van zijn eigen begroting. Betekent dit niet dat het besparingsverlies per saldo aanzienlijk lager ligt, zodat dan de vraag gewettigd is of het argument van budgettaire redenen nog wel voldoende rechtvaardigingsgrond oplevert om hier geen eerbiedigende werking toe te passen?

Omdat de staatssecretaris nu ook aanwezig is, zou ik hem willen vragen in welke mate deze maatregel het

beleidsvoornemen beïnvloedt dat er in 2006 5% minder bijstandsgerechtigden moeten zijn.

Het tweede argument van de minister was het voorkomen van ongewenst gedrag. Kennelijk heeft de Ministerraad op 11 augustus 2003 tot deze maatregel besloten en als gewacht zou worden tot 1 januari zou kennelijk iedereen zich laten ontslaan. Besluiten van de Ministerraad -- daar gaat het om als wij over 11 augustus 2003 spreken -- zijn voor de burger noch voor de Staten-Generaal toegankelijk en zij hebben daar dan ook geen inzicht in. Een van de overwegingen uit het toetsingskader is dat het vertrouwens- en het rechtszekerheidsbeginsel van verzekerden niet mag worden geschaad, zeker niet als het gaat om afschaffing van rechten van de verzekerden. Wordt dit beginsel inderdaad niet geschaad als een burger wordt geconfronteerd met een persbericht maar niet weet of en, zo ja, wanneer een wetsvoorstel wordt ingediend en of dat ongeschonden de eindstreep haalt?

Mevrouw de voorzitter. Met belangstelling ziet de VVD-fractie de reactie van de minister op deze vragen tegemoet.

Voorzitter: Bierman-Beukema toe Water

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Vandaag behandelen wij een aantal wetsvoorstellen, onder andere inzake de vervolgitkering WW en de kinderbijslag waarvan al enigszins te voorspellen is dat de SP daar niet erg vrolijk van wordt. Wij zien de nieuwe stappen als een fase in een gestadig afbraakproces van de naoorlogse sociale zekerheid waar vooral de mensen die nu al het minste hebben het meeste last van zullen ondervinden. Vanmorgen hebt u misschien net als ik bij het ontbijt in de krant gelezen dat de armoedemonitor aangeeft dat de armoede in Nederland weer stijgt en steeds meer mensen kampen met zware schulden. Bij de behandeling van de Algemene bijstandswet veronderstelden wij al dat een categorie mensen op meer dan één front zou moeten inleveren: wat euro's van de huursubsidie eraf, wat euro's meer aan eigen risico voor tandarts en fysiotherapeut, wat minder bijzondere bijstand. Twee weken geleden werden de proceskosten verhoogd en zo gaat het maar door. Elke maatregel apart is niet iets om je vreselijk druk over te maken, maar bij elkaar worden die beetjes een berg van een probleem, althans voor een bepaalde categorie mensen. Voor een beduidende groep mensen kan deze opstapeling aan maatregelen het verschil uitmaken tussen het nog net wel of net niet meer redden.

Toen wij ons bij de behandeling van de Algemene bijstandswet afvroegen of de minister en de staatssecretaris wel door hadden wat de maatregelen in de praktijk voor bepaalde mensen zouden betekenen, kregen wij nog te horen dat de beoogde ingrepen in de sociale zekerheid hooguit 1% daling in de koopkracht zouden betekenen en dat de bezuinigingen toch mooi en rechtvaardig over de gehele bevolking waren verspreid. Inmiddels zijn onze duistere voorspellingen van destijds voor een deel al

bewaarheid geworden. De minister heeft al moeten toegeven dat kan gaan om een koopkrachtdaling van 8%. Als het daar ten minste bij blijft! Wij zijn ontzettend benieuwd wanneer dat is gestegen tot 12 of tot 20% en of wij dan weer te horen krijgen dat die 8% natuurlijk geen enkele belofte inhield dat het daarbij zou blijven. Nu al zijn er gevallen bekend dat de inkomensdaling ver boven de 8% ligt. Ik noem als voorbeeld maar even een vrouw die langdurig ziek is geworden, maar niet zo ziek dat zij helemaal niets meer kan doen. Die komt nu niet meer in aanmerking voor de WAO en zit nu tijdelijk in de WW. Als zij daar dan uitkomt, is er vervolgens niets, want zij heeft een verdienende partner en komt dan ook niet in aanmerking voor de bijstand. De bank, die de bui eerder aan ziet komen dan onze regering, geeft het stel geen hypotheek voor een nieuwe woning die vanwege haar spierziekte ook nog heel erg belangrijk zou zijn, want onder de huidige omstandigheden is het niet waarschijnlijk dat zij nog een baan zal vinden en zal het inkomen van het stel in de toekomst dus gehalveerd worden. Misschien kunnen zij nog wel van geluk spreken, want er zijn ook stellen waarvan het inkomen gehalveerd gaat worden en die al een hypotheek hadden die ze dan vervolgens niet meer kunnen betalen! Die lopen dus een stevig risico op gedwongen verkoop en hoge schulden! Zo kunnen wij voorspellen dat over enige tijd, wanneer al die mensen die tot voor kort in de WAO terecht zouden zijn gekomen en nu geparkeerd zijn in de WW en daarna in aanmerking zouden komen voor de bijstand, helemaal niets meer krijgen. Wij voorspellen dan ook een stevige toename van problemen. Ik begrijp dat er gejuicht wordt als blijkt dat aanzienlijk minder mensen in de WAO komen dan voorheen, maar wie vraagt zich af waar die mensen dan blijven? Zijn die werkelijk allemaal vrolijk aan het werk? Ik denk van niet en ik ben het dan ook zeer eens met mevrouw De Rijk die stelt dat gemonitord zou moeten worden wat de werkelijke effecten zijn dan deze bezuinigingen.

De afgelopen weken is er door de ministeries van Sociale Zaken en van Financiën het een en ander aangeleverd aan reparatiemateriaal. Dat gebeurde niet allemaal uit eigen vrije wil van de regering, maar volgens ons meer onder druk van de Tweede Kamer en wie weet ook onder de invloed van de woorden die al eerder in deze Kamer zijn uitgesproken, niet alleen door ons, maar zeker ook door het CDA. Alles bijeen gaan er nog steeds te veel mensen onrechtvaardig op achteruit en dat zal voor een deel ook liggen aan de vandaag voorliggende wetsvoorstellen. Ook hier geldt dat elke wet alleen niet zo'n ramp is en vaak ook nog wel wat goeds in zich heeft, maar dat door de onvermijdelijke stuksgewijze behandeling het gehele beeld uit het oog verdwijnt, terwijl dat gehele beeld er zeker niet goed uit ziet.

Met de thans voorliggende wetsvoorstellen gaan wij door met de salamipolitiek van de regering, een plakje hier en een plakje daar tot voor mensen met weinig geld en weinig perspectief de worst op is. Mensen met een beter inkomen en een goede gezondheid zullen voorlopig niet wakker hoeven te liggen tot ze pech hebben en de gezondheid nalaat!

Wij vragen ons oprecht af, zelfs vanuit de optiek van de regering bezien, of het wel de moeite waard is wat er nu

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

allemaal wordt aangepakt en wat wij exact met deze wetten zullen bereiken. Leveren ze echt zoveel aan bezuiniging op? Wij zien het er niet aan af, wel zien wij de schade die wordt aangericht en die onvermijdelijk per kerende post weer bij ons terug zal worden bezorgd. Neem de vervolgitkering op de WW die met een soort overvaltechniek wordt geschrapt en moet gelden voor iedereen die na 11 augustus werkloos is geworden. Ik ben blij dat ook mevrouw Swenker van de VVD, met wie wij het op andere punten niet zo gemakkelijk eens zullen worden, in ieder geval dit niet fraai, elegant en rechtvaardig vindt. Hoe veel gaat deze wet nu werkelijk opleveren aan bezuiniging en is dat nu de moeite? Wie kan ons duidelijk maken dat er voor de merendeels oudere werknemers in de WW meer werk te vinden is als de vervolgitkering wordt afgeschaft? Op welke feiten is de steeds herhaalde mantra over de eigen verantwoordelijkheid en de financiële prikkel die mensen ertoe zou moeten brengen om werk te vinden nu eigenlijk gestoeld en voor wie gaat die financiële prikkel dan gelden?

We weten van mensen die uit de WW in de bijstand terechtkomen, dat de financiële prikkel voornamelijk of in de hoogste mate wordt gevoeld door mensen met een eigen huis of een verdienende partner. Wat is dat voor een wet, die een onderscheid maakt tussen werklozen mét en werklozen zónder een verdienende partner? Zou die financiële prikkel dan niet voor beide groepen moeten gelden?

En nog iets: hadden we in deze Kamer bij de behandeling van de Bijstandswet niet afgesproken dat mensen boven de 57,5 jaar van wie na een eerste toetsing blijkt dat er weinig kans is op betaald werk, niet meer gedwongen hoeven te worden om te solliciteren? Ik was erg blij met de wens van mevrouw Van Leeuwen dat ook mensen van 57,5 die vanuit de WW hun vervolgitkering mislopen, dezelfde toezegging moeten krijgen, dus dat na een eerste toetsing ook voor hen geldt dat zij niet langer worden gepest. We weten toch dat het voor mensen die werkloos worden op die leeftijd, ongeacht waar ze vandaan komen, het perspectief op een baan drastisch is afgenomen. Of gaan we een onderscheid maken tussen verschillende soorten werklozen?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): U weet toch dat de minister dat in de Tweede Kamer ook heeft toegezegd, maar dat ook hij gebonden is aan regels, zodat die regels eerst moeten worden verantwoord? Ik heb -- en ik hoop dat u zich daarbij kunt aansluiten -- alleen gevraagd of er een gat is. Op 1 april krijgen we duidelijkheid over de precieze uitvoering. We hebben allemaal dezelfde taal gesproken. We moeten er alleen voor zorgen dat er geen gat is tussen 1 januari en 1 april. Daarin sta ik volledig aan uw zijde.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Als het maar gebeurt, dan ben ik het daar geheel mee eens.

Helaas is de SP de enige die de wet op verlengde loondoorbetaling bij ziekte niet erg fraai vindt. Ik weet dat die officieel nu niet bij dit pakket wordt besproken, maar wij vinden dit wel één pakket. Ik wil er nu enkele zinnen aan wijden; dat scheelt straks wellicht een stemverklaring. Wij vinden het prima als werkgevers meer

verantwoordelijkheid dragen voor ziek geworden werknemers, maar het is voor ons net níet de maatregel die zal helpen. Wij verwachten dat werkgevers nog meer dan hiervoor twee keer zullen nadenken voordat zij iemand aannemen met een ziektegeschiedenis of iemand die niet voor 100% fit en gezond is. Wij zien hierin een onrechtvaardige tegenstrijdigheid in het regeringsbeleid: aan de ene kant worden ook mensen die gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn of een groot risico hebben op ziekte-uitval onder druk gezet om te solliciteren, aan de andere kant wordt de werkgevers die bereid zouden zijn om mensen met een vlekje of barstje aan te nemen, voorgehouden dat ze meer zullen moeten betalen als er sprake is van ziekte-uitval. Bij elkaar opgeteld, gaat dit volgens mij allemaal nergens heen. Kan de minister zich niet voorstellen -- wat wij al weten omdat we dagelijks met de mensen te maken hebben om wie dit gaat -- dat er een groeiende groep mensen is van werklozen, alleenstaande ouders, minimagezinnen, chronisch zieken, gehandicapten en met name ook ouderen, die zich vernederd en gekoeioneerd voelen door de uitgedragen boodschap die onder het mom van eigen verantwoordelijkheid de wereld in wordt gestuurd, namelijk dat ze de samenleving tot last en te duur zijn?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik hoop van harte dat ik op dit vraagstuk nog eens wat dieper kan ingaan bij het ons toegezegde WAO-debat. Overigens weet u dat werkgevers en werknemers hier gezamenlijk achter staan. Als voorzitter van een patiëntenvereniging vertegenwoordig ik een groep patiënten van wie juist in het eerste jaar het ziektebeeld nog niet duidelijk is. Ik ben er daarom erg gelukkig mee dat er twee jaar lang intensief wordt gezocht naar mogelijkheden voor een goede werkhervatting. Overigens zie ik andere bezwaren best wel, maar ik vind dat u doordraaft. Maar misschien kunnen we hierover nog eens praten bij de WAO-problematiek.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Wij zullen het hier bij de WAO-problematiek zeker nog eens over hebben. Maar ik merkte zoiets zelfs bij onze eigen partij, die toch niet erg is gespeend van sociaal gevoel: wanneer daar mensen moeten worden aangenomen -- in de wetenschap dat er, wanneer zij ziek worden, twee jaar voor hen moet worden betaald -- wordt er toch wel even nagedacht of zij een extra risico op ziekte hebben of niet. Wij vinden dat een bijverschijnsel van deze wet waar we niet gelukkig mee zijn.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dan vind ik dat uw partij nog maar eens moet leren om verantwoord te ondernemen!

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Ik zeg niet dat onze partij die mensen niet aanneemt, maar wel dat wij even moeten nadenken. En kleinere bedrijven en organisaties die niet over veel geld beschikken, zullen dat zeker wel moeten.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): U hebt het over de werkgever. Ik vind dat wij op de werkgever een beroep mogen doen om ook mensen met een vlekje in dienst te nemen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Daar ben ik ook erg voor, maar ik wil wel graag dat zij er niet voor bestraft worden als zij dat doen.

Voorzitter. Dan kom ik bij het voorstel voor de kinderbijslag. Waarom moet de kinderbijslag worden bevroren? Waarom moet de kinderbijslag meedoen als de lonen worden bevroren? Wat is de logica daarachter? Mevrouw Westerveld had het er ook al over. Waarom moet de toeslag op het eerste kind worden aangepakt? Wat zal dat betekenen voor de mensen die al op meer fronten inleveren? Waarom moeten zij ook op dat punt nog inleveren? Ik was blij dat mevrouw Van Leeuwen zei dat iedere euro telt voor de minder draagkrachtigen. De kinderbijslag is bij uitstek een middel om nog wat goed te maken. In de memorie van antwoord van 10 december laat de staatssecretaris weten niet voor inkomensafhankelijke kinderbijslag te zijn, want dat zou vooral voor vrouwen de drempel verhogen om toe te treden tot de arbeidsmarkt. Wij vinden het roerend dat de regering zich zorgen maakt over die arme vrouwen thuis, vooral omdat de minister net heeft gezegd dat het emancipatieproces geen aandacht meer behoeft, omdat het is voltooid. Denkt de regering nu echt dat die kleine mogelijke verhoging van de kinderbijslag zal betekenen dat vrouwen liever thuisblijven?

Een tweede argument dat wordt genoemd, vinden wij nog merkwaardiger. Het zou de minima ertoe brengen om gemakkelijker te komen tot de keuze om meer kinderen te krijgen. Ik wist even niet goed of ik wel las wat er stond. Willen wij het mensen in deze tijden, waarin wij ons zorgen maken over de vergrijzing, echt afraden om kinderen te krijgen? Ik wil niet eens weten of dat waar is. Staat er niet eigenlijk dat vooral arme mensen niet meer kinderen moeten krijgen? Denkt de staatssecretaris echt dat echtparen in de huiskamer erover denken om nog een kind te krijgen als zij er een paar euro bij krijgen?

Er is enige beroering ontstaan over het beïnvloeden van de politiek via artikelen in de krant. Ik ben helemaal niet ontevreden over de beroering naar aanleiding van het artikel dat maandag in de krant stond, want ik sta daar uiteraard geheel achter. Ik neem als oude feministe nog even de handschoen op. Ik pleit er werkelijk voor om de kinderbijslag te verhogen voor de minima. Dat doe ik niet, omdat ik de kinderbijslag het mooiste middel vind dat er bestaat. Vroeger zag ik uiteraard de kinderbijslag als een premie voor vrouwen om kinderen te krijgen en thuis te zitten. Ik vind het nog een onding, maar aangezien wij niet beschikken over erg veel betere middelen, vind ik dat dit onding ten minste zo rechtvaardig mogelijk moet worden ingezet. Ik verheug mij dan ook zeer op een komend debat over de kinderbijslag. Dan kunnen wij nog eens nadenken over de vragen wat wij met de kinderbijslag kunnen doen, wat wij ermee moeten doen en of er elegantere methoden te vinden zijn. Verder zie ik ook uit naar het debat over het effect van deze wetten, die wij na elkaar moeten behandelen, op de mensen over wie de SP zich het meeste zorgen maakt. Gelukkig merk ik dat er voldoende mensen in deze Kamer zijn die deze zorg delen.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik zal ingaan op de twee van de vier geagendeerde wetsvoorstellen en dat doe ik mede namens de fractie van de ChristenUnie.

De Nederlandse economie verkeert in een stevige recessie. Naar verwachting zal de economie op de korte termijn niet groeien, misschien zelfs iets krimpen. "De Nederlandse economie verkeert in een stevige recessie, die in vele opzichten sterker is dan die van begin jaren negentig", aldus de Macro-economische verkenning (MEV). Waar deze ontwikkelingen vandaan komen, wat de oorzaken zijn en waar zij heen gaan, is nu niet aan de orde. Wel is het zo, en dat is nu aan de orde, dat de arbeidsmarkt de ontwikkelingen volgt van economie, conjunctuur, demografie en arbeidsparticipatie. Daarbij komt nog dat het kabinet zichzelf tot taak heeft gesteld een recordbedrag aan bezuinigingen te realiseren.

De vraag is dan ook of het wel verstandig is om, nu wij in de zeven magere jaren zitten, zoveel te bezuinigen. Moet, zo vragen wij, de overheid niet als een Jozef, de deuren van de graanschuren opendoen in plaats van de mensen een graanbelasting op te leggen? Ik verwijs nu naar het Boek der Boeken, waarvan wij ook veel kunnen leren op economisch en sociaal gebied. Anders gezegd, is bezuinigen op dit moment niet slecht voor de economie? Is dit beleid niet negatief voor de werkgelegenheid, juist nu de werkgelegenheid in 2003, voor het eerst na acht jaren van groei, een negatieve ontwikkeling laat zien? Het aantal vacatures daalt al geruime tijd. Het aantal faillissementen van bedrijven neemt toe, evenals het aantal ontslagaanvragen. Een spoedig herstel van de werkgelegenheidsgroei lijkt daarom nog niet in het vooruitzicht. Wat opvalt, is dat de voorziene terugloop in de werkgelegenheid in 2003 en 2004 in zijn geheel voor rekening schijnt te komen van de loontrekkers in de marktsector. Is dit een juiste conclusie en, zo ja, hoe komt dit?

Onze fracties vinden het positief dat het kabinet en de sociale partners inzetten op loonmatiging als een van de maatregelen die moeten bijdragen aan het herstel van de economische activiteit. Ook is het naar de mening van onze fracties terecht dat het kabinet inzet op het versoberen van de WW-rechten. Bovendien wordt de vervolgitkering afgeschaft. Daarnaast kan er in 2004 gewerkt worden met de Wet werk en bijstand (WWB), die nog niet zo lang geleden in deze Kamer is behandeld. Daardoor krijgen de gemeenten de verantwoordelijkheid voor het reïntegratiebeleid van mensen die bijstand hebben. Kortom, het gaat om een pakket maatregelen dat erop gericht is om de arbeidsparticipatie te verhogen en onze fracties steunen dat. Daarnaast stellen wij wel als voorwaarde dat de zwakke groepen worden ontzien, zodat niet de smalste schouders de zwaarste lasten moeten dragen.

Juist door dit wetsvoorstel, waardoor de vervolgitkering wordt afgeschaft, komen de oudere werknemers in de knel als zij werkloos worden. Zijn, zo vragen wij de minister, de gegevens juist dat slechts 20% van de WW'ers vanaf 55 jaar uit de WW doorstroomt naar een betaalde baan? Met belangstelling hebben wij dan ook kennis genomen van de beleidsvoorstellen van het kabinet om in 2004 sterk in te zetten op een grotere

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

arbeidsparticipatie van ouderen. Terecht wordt er in de memorie van antwoord op gewezen dat er meer moet gebeuren. Over het werken van ouderen bestaan bij werkgevers helaas teveel vooroordelen. Zij zijn te duur, te weinig flexibel en te veel ziek. Het zijn vaak niet onderbouwde, ongenueanceerde uitspraken. Daarbij komt de gewoonte uit de jaren tachtig om ouderen zo snel mogelijk te laten afvloeien door VUT-regelingen of zelfs door de WAO. Dat ouderen door hun jarenlange ervaring juist waardevolle werknemers zijn, wordt veelal over het hoofd gezien.

Hieruit blijkt dat ouderen in onze cultuur als “minder volwaardige”, soms zelfs als ongewenste werknemers worden gezien. Wij zijn het eens met het kabinet dat er een cultuuromslag bij zowel werkgevers als werknemers moet komen. Boven alle sociaal-economische argumenten voor een grotere participatie van ouderen, het stimuleren daarvan door de overheid en een goed leeftijdsbewust personeelsbeleid staat voor onze fracties de christelijke levenshouding. In de Bijbel wordt aan ouderen een belangrijke rol toegedacht in de maatschappij. Zij kunnen veel betekenen voor het maatschappelijk leven en zijn daarvoor waardevol en waardenvol. Met grote belangstelling zien wij dan ook begin 2004 een kabinetsstandpunt naar aanleiding van de resultaten van de taskforce ouderen en arbeid tegemoet.

Wij hebben er goede nota van genomen dat de WW-gerechtigde die niet in staat is, zelf de weg naar de arbeidsmarkt te vinden binnen een jaar een traject of instrument krijgt aangeboden dat gericht is op het verkleinen of opheffen van de afstand tot de arbeidsmarkt. Bovendien zet de minister zich ervoor in om met UWV te komen tot maatwerk bij bepaalde risicogroepen, zoals ouderen, in de eerste zes maanden van werkloosheid en dat waarderden wij. Met betrekking tot de ongelijke behandeling van bijstandsgerechtigden en WW'ers wachten wij met enig ongeduld de nadere uitwerking van een motie van de Tweede Kamer en de daarop volgende actie van de minister af.

Ik maak nog een opmerking over het regeren bij persberichten. Daar zijn vanmorgen behartigenswaardige dingen over gezegd en wij sluiten ons daarbij aan.

Nu zal ik namens onze fracties aandacht schenken aan de aanpassing van het wetsvoorstel over de kinderbijslag. Het algemene beeld van de economische recessie en de bezuinigingen die door het kabinet zijn voorgesteld -- daar ben ik al wat uitgebreider op ingegaan - - leiden er bepaald niet toe dat gezinnen met kinderen meer bestedingsruimte krijgen, integendeel. Diverse maatregelen, zoals de nullijn in de inkomensontwikkeling, maar ook andere ingrepen in de sociale zekerheid, zijn niet positief voor de inkomenspositie van de gezinnen. Het kabinet heeft ongetwijfeld kennisgenomen van een recent Nibud-onderzoek, waaruit bleek dat gezinnen met meer dan vier kinderen grote moeite hebben om rond te komen. Zojuist is daar ook het een en ander over in de pers verschenen van het SCP. Het gezin is in onze visie de hoeksteen van de samenleving. Daar vindt de opvoeding plaats en dat houdt veel meer in dan het geven van voeding. Als je je alleen maar druk maakt over de vraag of je deze week voldoende voedsel op tafel krijgt, is het echt een verarming. Dan schiet je als opvoeder tekort.

Opvoeding betreft ook vooral de overdracht van waarden en normen en het geven van een goed gezinsklimaat, zodat het huis een thuis is met de zo noodzakelijke liefde, warmte, bescherming en veiligheid, die kinderen nodig hebben. Door deze opvoeding wordt bij de kleine kinderen een basis gelegd, waarop voortgebouwd wordt tot en met de puberteit tot het moment dat kinderen zelfstandig in de samenleving kunnen staan. Het heeft dan ook een negatief effect als er zoveel financiële problemen zijn. De staatssecretaris wekt de indruk dat het om een bedrag gaat dat te verwaarlozen is. Het gaat slechts om een bedrag van 3,5 tot 5,5 euro per kind per jaar, zo klinkt het geruststellend, maar wij hebben ook geconstateerd dat de halfjaarlijkse aanpassing van de kinderbijslag aan het prijspeil in 2004 en 2005 ook niet plaatsvindt aan de hand van de gemiddelde stijging van de prijzen, maar – net als de overige sociale verzekeringsuitkeringen – aan de hand van de ontwikkeling van het minimumloon. Beide maatregelen leiden tot een bezuiniging op de uitgaven voor de kinderbijslag. Dat betekent dat de koopkracht voor gezinnen met kinderen extra wordt aangetast. Weliswaar ligt er de toezegging van de staatssecretaris dat hij in 2005 zal bezien of er in 2006 financiële ruimte is om een bijzondere verhoging toe te passen, maar dat is allerminst zeker.

Wij blijven met het gegeven zitten dat de afschaffing van de bijzondere verhoging van de kinderbijslag voor het eerste kind een breuk is met in de wet vastgelegde beloften uit het verleden. Het kabinet kan wel zeggen dat wij moeten bezuinigen, maar door af te wijken van wat wettelijk is vastgelegd, neem je wel grote risico's. Dat komt niet goed over in de samenleving. Daarmee staat naar onze mening de betrouwbaarheid van de overheid ter discussie. Met belangstelling wachten wij de beantwoording van de bewindslieden af. Als de beantwoording zodanig is dat er perspectief wordt geboden, zullen wij positief oordelen over de voorstellen. Mocht dat niet zo zijn, dan zullen wij ons stemgedrag op dat moment bepalen.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik neem aan dat het u al duidelijk was geworden dat ik ook spreek namens de fractie van D66.

Veel maatregelen die worden genomen, vinden hun directe aanleiding in de economische situatie en in de positie van de schatkist. Zo'n aanleiding wordt dus meer bepaald door de situatie dan door het principe. Dan blijft het wel zaak om in de gaten te houden vanuit welke uitgangspunten je wilt handelen en of je maatregelen daarbij passen. De regering doet dat natuurlijk ook en hanteert als centraal uitgangspunt de eigen verantwoordelijkheid van de burgers, dus ook het uitgangspunt “werk voor inkomen”. Met dat uitgangspunt zijn wij het eens. Dat uitgangspunt mag echter niet leiden tot een overheid die zich niet ook verantwoordelijk voelt. Verantwoordelijkheid kan van burgers alleen gevraagd worden als de burgers ook in staat zijn om verantwoordelijkheid op zich te nemen. Waar dat door oorzaken die niet verwijtbaar zijn niet het geval is, neemt

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

de overheid de verantwoordelijkheid in zoverre over dat zij in ieder geval garandeert dat niemand in dit land door zulke omstandigheden tot armoede vervalt. Daarnaast is de overheid ook verstandig, maar dat is een stap verder, als zij ervoor zorgt dat een onverwachte gebeurtenis, bijvoorbeeld werkloosheid, iemand niet in grote problemen kan brengen doordat er geen gelegenheid meer is om de vereiste maatregelen te nemen. Juist tegenover een burger die zelf verantwoordelijkheid wil nemen, is dat belangrijk. Mij lijkt dat de verantwoordelijkheid van de overheid tot zo ver gaat, niet verder.

Ik zal mevrouw Van Leeuwen op haar wenken bedienen, want zij heeft daar al uitgebreid op gepreludeerd. Wij hebben het gevoel dat de kinderbijslag in het algemeen niet te rijmen is met het uitgangspunt van de eigen verantwoordelijkheid voor de eigen kinderen.

Dat is een simpel uitgangspunt dat verder nauwelijks toelichting behoeft. Het wordt anders op het moment dat het inkomen tekortschiet om daarvan zelf het hebben van kinderen op een redelijke wijze te kunnen bekostigen. Daar dient dus de overheid een deel van de verantwoordelijkheid over te nemen. Het ligt voor de hand dat dan te doen in de vorm van een fiscaal stelsel van kortingen en toeslagen, want dat moet straks kunnen wanneer naast de belastingdienst de te plaatsen toeslagendienst bestaat en werkt. Er wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om kinderregelingen – en daarbij willen wij graag de kinderbijslag betrekken zoals die nu functioneert – in de nieuwe systematiek te integreren en meer glijdend inkomensafhankelijk te maken, zonder dat dit negatief uitwerkt op de armoedeval. Wij zijn heel benieuwd of het onderzoek een positief resultaat zal opleveren. Wij zijn er ons van bewust dat er in principe heel veel kan en dat het meest wezenlijk blijft de vraag wat wij willen. Welnu, wat ons betreft, is dat duidelijk. Daarbij behoeven wij ook niet meer te kijken naar die hele rits van landen die toch een inkomensafhankelijk stelsel van kinderbijslag gebruiken. Meestal is dat historisch te verklaren uit de wil, het geboortecijfer te stimuleren. Van ons hoeft dat niet.

Het wetsvoorstel tot aanpassing van de kinderbijslag behelst in feite niet meer dan een betrekkelijk kleine beperking van de uit te keren bedragen waarvan als de betaling zou worden voortgezet het grootste deel zou terechtkomen bij degenen die het niet nodig hebben om de eindjes aan elkaar te knopen, terwijl er bovendien fiscale maatregelen tegenover staan. Wij hebben dus geen grote moeite met dit voorstel, temeer niet waar het ook principieel niet echt duidelijk is of nu de kostenontwikkeling of de loonontwikkeling de basis zou moeten vormen van de jaarlijkse bijstellingen. Bij de beantwoording van de vraag wie het nodig heeft, spelen beide natuurlijk een rol, zij het dat de loonontwikkeling dan waarschijnlijk een omgekeerd evenredige rol zou moeten spelen. Wij vragen de minister zeer uitdrukkelijk, betere en goedkopere wegen te zoeken om beter gestalte te geven aan de overheidsverantwoordelijkheid, die hier duidelijk aanwezig is.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt dat u samen met D66 niet zoveel moeite hebt met het wetsvoorstel, juist omdat het loon wel degelijk een rol zal spelen, maar dat

moet volgens u in omgekeerde richting het geval zijn. Ik zou denken dat u dan juist extra moeite zou hebben met dit wetsvoorstel.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Ik heb gezegd dat wij weinig moeite hebben met het wetsvoorstel, omdat het een zeer beperkte ingreep behelst waartegenover compensatiemaatregelen staan. Wat de principiële basis van de berekening betreft, zou je naar beide zaken kunnen kijken, maar je moet constateren dat als je de loonontwikkeling als basis wilt nemen je dat andersom zou moeten doen dan nu in feite gebeurt. Dat ben ik met u eens.

De afschaffing van de vervolgitkering op de WW ligt wat ons betreft wat moeilijker, en dan praat ik nog niet eens over de wijze van invoering, die natuurlijk niet fraai was. Ik ben uiterst benieuwd naar het antwoord van de minister op de rits van vragen die erover zijn gesteld. Vooral de vragen van mevrouw Swenker waren volgens mij zeer helder en juist geformuleerd. Graag wacht ik op het antwoord daarop.

Voorzitter: Timmerman-Buck

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Ook verder is de afschaffing van de vervolgitkering lastig, niet zozeer wat het principiële uitgangspunt betreft, want bij werkloosheid dient de overheid ervoor te zorgen dat de getroffen personen de mogelijkheid, dus de tijd, krijgen om ander werk te zoeken of, in het meest negatieve geval, zich in te stellen op een ook financieel sterk veranderde situatie. Daarvoor is bedoeld de inkomensgerelateerde uitkering die de WW is. Hoe lang dat zou moeten duren, is natuurlijk niet in absolute zin aan te geven, maar in ieder geval niet zo lang dat het een belemmering wordt voor herintreding op de arbeidsmarkt. Als wij ervan uitgaan dat de periode die door de WW-uitkering wordt gedekt niet onredelijk is – en eerlijk gezegd is die al veel langer dan in buurlanden als Duitsland waar men toch ook het gevoel heeft dat er een deugdelijk sociaal stelsel is – dan is een vervolgitkering, gelet op het door ons gehanteerde uitgangspunt, niet nodig.

Na de WW volgt voor ouderen in ieder geval niet de bijstand, maar de IOAW. Toch komt het financieel natuurlijk juist het hardste aan bij diegenen die bij het begin van de werkloosheid tussen de 57,5 en 60 jaar zijn. Voor een grotere groep, al degenen tussen de 57,5 en 64 jaar, komt daarbij nog de sollicitatieplicht die nu geldend wordt gemaakt. Dat zijn maatregelen waartegen met een zeker recht bezwaar zou kunnen worden gemaakt, omdat wij allemaal wel weten wat de mogelijkheden voor het vinden van nieuw werk voor deze groepen in de praktijk voorstellen: heel weinig. Het feit dat in de praktijk WW plus vervolgitkering, WAO en prepensio of VUT zo'n beetje uitwisselbaar zijn geworden, dwingt evenwel volgens ons toch tot maatregelen.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Juist omdat u ook spreekt namens de fractie van D66, de partij van de individualisering, vraag ik u hoe u aankijkt tegen het afhankelijk maken van mensen van het loon van de al dan niet verdienende partner.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Dat is uit een oogpunt van dualisering niet zeer fraai, maar uit een oogpunt van draagkracht natuurlijk uiterst goed te verdedigen. De werkelijkheid zal toch moeten zijn dat wij in dit land een bruikbare vorm ergens daartussenin zullen moeten zien te vinden. Ik denk dat het in dit geval deze kant uit zou kunnen vallen.

De WW mag niet worden gebruikt om oudere werknemers op een toch nog redelijk nette manier kwijt te raken. Daarom zou het ons wat waard zijn geweest als naast dit wetsvoorstel nog steeds het wetsvoorstel Werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers had gelegen in plaats van het wetsvoorstel Premievrijstelling in dienst nemen en houden van oudere werknemers. Vliegen vang je met stroop, maar in dit geval hebben wij weinig vertrouwen in stroop en was azijn ons liever geweest. Wij hebben namelijk het idee dat daarmee in dit geval aanzienlijk meer effect te bereiken zou zijn geweest, want het effect moet zijn dat wie echt een oudere werknemer kwijt moet, daarvoor een fatsoenlijke regeling moet treffen, bijvoorbeeld de overheid op het ogenblik doet. Iets, waarover wij overigens niet zo heel enthousiast zijn. De minister zal ons, neem ik aan, wel zo gauw mogelijk op de hoogte brengen van de resultaten van een onderzoek naar de vraag of die stroop hier nog werkt, of dat wij echt zo snel mogelijk naar de azijn toe moeten.

Het voorgaande punt betekent waarschijnlijk ook dat de alternatieve weg om een oudere werknemer te laten uittreden, het prepensioen, niet al te snel te moeilijk of te onaantrekkelijk mag worden gemaakt. Zolang de arbeidsmarkt zo weinig mogelijkheden biedt als nu, is een goede prepensioenregeling van belang voor werknemers en voor werkgevers, voor ouderen en zeker ook voor jongeren, ook al weten wij dat dit straks verandert, omdat wij met ons allen naar langer werken moeten toegroeien. Wil de minister hiermee voorlopig rekening houden?

Hoe groot of klein op een bepaald moment hun afstand tot de arbeidsmarkt ook moge zijn, voor al diegenen die op oudere leeftijd toch werkloos worden, geldt dat het buitengewoon moeilijk is om onder de huidige conjuncturele omstandigheden weer aan de slag te komen. Dat begint al eerder dan bij 57,5 jaar. Net als bij de uitvoering van de Wet werk en bijstand geldt ook hier dat bij de effectuering van de sollicitatieplicht die feitelijke mogelijkheden natuurlijk een bepalende rol moeten spelen. Dat is bij de WWB door de regering geaccepteerd. Ik mag toch aannemen dat hier ook wordt geaccepteerd dat zinloos solliciteren en laten begeleiden van niemand mag worden gevraagd. Wij sluiten ons wat dat betreft graag aan bij de woorden van mevrouw Van Leeuwen. Waar ligt de grens?

Voor diegenen die na de WW moeten terugvallen op het vangnet in de sociale voorzieningen – en die mensen zullen er zeker zijn – geldt, zoals ik in het begin opmerkte, de verplichting van de overheid hen te vrijwaren van armoede. Armoede is natuurlijk een relatief begrip dat inhoud moet krijgen vanuit de vergelijking met de welvaartssituatie in de maatschappij als totaal en dat dus ook mede de gevolgen ondergaat van op- en neergangen in de welvaart, hoewel het niet met elke conjuncturele op- en neergang hoeft mee te deinen. Na de bezuinigingen die zijn aangebracht op de gemeentelijke middelen voor de

bijstand, zowel de algemene als de bijzondere, is het voor ons niet meer zeker dat de gemeenten dat uitgangspunt helemaal waar kunnen maken. Bij de behandeling van de ontwerp-WWB heb ik de staatssecretaris nadrukkelijk gevraagd te blijven controleren of de middelen echt voldoende blijken te zijn voor de financiering van de uitkeringen. Ik vraag dat nu weer. Als dat het geval is, moet het vangnet fatsoenlijk kunnen functioneren en dan doen de maatregelen die nu worden voorgesteld voldoende recht aan de verantwoordelijkheid van de overheid. Als het niet het geval is, bieden wij een vangnet dat door de financiële beperktheid langzamerhand grote gaten vertoont. Daarmee moet de regering dan ernstig rekening houden, want zij schuift dit financieringsprobleem wel naar de gemeenten toe, maar is daarmee nog niet van de verantwoordelijkheid af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt geschorst van 12.40 uur tot 12.45 uur.

*B

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten in verband met de implementatie van Richtlijn 2003/49/EG van de Raad van de Europese Unie van 3 juni 2003 betreffende de gemeenschappelijke belastingregeling inzake uitkeringen van interest en royalty's tussen verbonden ondernemingen van verschillende lidstaten (29034).**

De beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Financiën, de heer Wijn, van harte welkom.

**

*N

De heer **Rabbinge** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De discussie over dit wetsvoorstel kan kort zijn. Er zijn in de commissie heel veel technische vragen gesteld door met name de CDA-fractie. Deze vragen zijn afdoende en zeer volledig beantwoord. Ik hoef er dan ook niet meer op in te gaan. Ik heb namens de fractie van de Partij van de Arbeid slechts op twee punten een aanvullende vraag. Het gaat om de belastingverdragen en de regeling in het kader van de Moeder-dochterrichtlijn.

De nationale heffingsrichtingen blijken onder de verschillende belastingverdragen nogal te verschillen. Nederland heeft met heel veel landen, ook binnen Europa, nogal wat verschillende belastingverdragen. Zo blijkt bijvoorbeeld met Frankrijk de winstdelende lening onder het interestartikel te worden geschaard en in het belastingbedrag met Finland onder het dividendartikel. Dat geeft nogal eens aanleiding tot wat verwarring. De fractie

van de Partij van de Arbeid vraagt zich dan ook af waarom het beleid in Europa tot uiting komend in de verschillende richtlijnen, niet is gericht op eenduidigheid en verdergaande coördinatie. De vraag is of het beleid van de staatssecretaris erop is gericht om de verschillen tussen de onderscheiden belastingverdragen te minimaliseren en de mogelijkheden voor afwijkingen te verkleinen. Wat zijn de gevaren als de verschillen blijven bestaan? In welke mate verhoogt dit bijvoorbeeld de administratieve-lastendruk voor bedrijven die in verschillende landen opereren? Hoe stelt de staatssecretaris zich in dit verband op in de Europese discussie? Aangezien wij in de tweede helft van het komende jaar de mogelijkheid hebben, de agenda enigszins te bepalen, vraag ik hem of hij voornemens is juist op dit soort punten sanerend, coördinerend en stimulerend te opereren en wel zodanig dat er straks één belastingverdrag komt in plaats van meer dan tien of twintig.

Mijn tweede onderwerp is de uitbreiding van de Moeder-dochterrichtlijn. In de beantwoording van de vragen in het verslag staat dat daardoor ook fondsen voor gemene rekening en coöperaties onder de reikwijdte van die richtlijn worden gebracht. Dat houdt ook in een uitbreiding voor de Interest- en royaltyrichtlijn. Er is in het verleden vrij uitgebreid gediscussieerd over de waardebeoordeling voor coöperaties. Er is ook op gecorrigeerd, waardoor een voordeel dat coöperaties bezaten teniet is gedaan. Het gevaar dat coöperaties nu in feite dubbel worden belast, is niet denkbeeldig.

In Nederland is het coöperatieve bedrijfsleven vooral actief in de sector landbouw. Die coöperaties zijn ook krachtig en sterk. In zijn verleden als staatssecretaris voor handel heeft de staatssecretaris er ook veel mee te maken gehad, met name omdat de NMa soms dingen deed die de ontwikkeling van die coöperaties in de weg stonden, omdat de NMa niet signaleerde dat die bedrijven op een Europees niveau functioneerden en niet op Nederlands niveau. Een coöperatie is een prachtige manier om vanuit het welbegrepen eigen belang de individuele belangen en de collectieve belangen (in dit geval de belangen van een sector) samen te laten vallen. Dat kan goed worden georganiseerd. Vandaar dat het van belang is om het coöperatieve bedrijfsleven op enigerlei wijze te steunen, niet te straffen. Ik ben bang dat Greenery, Friesland Coberco Dairy Foods, CEBECO en Campina Melkunie en een aantal andere coöperaties door dergelijke veranderingen in negatieve zin zullen worden beïnvloed. Dat kan en zal niet de bedoeling zijn van de staatssecretaris. Dat is de reden dat ik hem verzoek na te gaan of topcoöperaties en productcoöperaties worden gedupeerd door deze verschuiving in het belastingregime en de belastingheffing. Is er overleg gevoerd met de coöperaties op dit punt. In hoeverre zijn er voorzieningen getroffen om eventuele nadelige effecten te minimaliseren?

Dat waren mijn vragen die ogenschijnlijk technisch van aard zijn, maar waarop het antwoord van grote betekenis is voor het bedrijfsleven, met name het coöperatieve bedrijfsleven. Ik hoop dat de staatssecretaris die vragen kan beantwoorden.

De heer **Biermans** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Met dit wetsvoorstel wordt de richtlijn betreffende de gemeenschappelijke belastingregeling inzake uitkeringen van interest en royalty's tussen verbonden ondernemingen van verschillende lidstaten geïmplementeerd. De richtlijn betoogt om transacties tussen ondernemingen van verschillende lidstaten in een interne markt, welke de kenmerken heeft van een binnenlandse markt, niet aan minder gunstige belastingvoorschriften te onderwerpen dan de voorschriften die gelden voor soortgelijke transacties tussen ondernemingen uit eenzelfde lidstaat. Op dit moment wordt met betrekking tot uitkeringen van interest en royalty's nog niet aan deze eis voldaan. Dubbele heffing, en dus het betalen van belasting in twee landen, wordt nog niet in alle gevallen voorkomen. De Interest- en royaltyrichtlijn moet bewerkstelligen dat dubbele belastingheffing wordt voorkomen en dat uitkeringen van interest en royalty's slechts eenmaal en in één lidstaat worden belast. Dit wordt bereikt doordat de lidstaat waarin de interest- of royaltyuitkering ontstaat, afziet van enige belastingheffing door inhouding aan de bron.

Voor het internationale bedrijfsleven betekent de richtlijn niet alleen de eliminatie van dubbele belasting op intra concernrente- en royaltybetalingen. Omdat tevens een inperking zal worden bereikt van belastende administratieve formaliteiten en kasmiddelenproblemen als gevolg van tijdrovende teruggaafprocedures, steunen de leden van de VVD-fractie dit wetsvoorstel van harte.

De vergadering wordt vijf minuten geschorst.

Staatssecretaris **Wijn**: Mevrouw de voorzitter. Ik dank de Kamer voor de snelle behandeling van dit wetsvoorstel en de wetsvoorstellen die vanochtend als hamerstuk zijn afgedaan. Wij hebben elkaar heel wat werk bezorgd in de afgelopen maanden.

De heer Rabbinge heeft twee vragen gesteld waarmee hij weer een klein slagje maakte ten opzichte van de schriftelijke behandeling. Daarom had ik even een schorsing nodig. De richtlijn die met deze wetgeving wordt geïmplementeerd, geeft geen specifieke definitie van het begrip interest of rente. Dit roept dan de vraag op wanneer iets als rente moet worden gekwalificeerd en wanneer niet. De heer Rabbinge geeft het voorbeeld van een winstdelende lening, maar die bevat elementen die eerder bij eigen vermogen passen dan louter en alleen vreemd vermogen.

De richtlijn zegt hier niets over. Daarom moet er als er discussie ontstaat over de kwalificatie van een bepaalde betaling, namelijk of er sprake is van rente of van dividend, worden teruggevallen op bilaterale belastingverdragen. De heer Rabbinge haalt terecht het voorbeeld aan van Frankrijk en Finland, want in de bilaterale belastingverdragen met die landen wordt dit inderdaad verschillend behandeld. Dit is natuurlijk geen gelukkige situatie, want dit betekent dat dit iedere keer opnieuw moet worden bekeken. De richtlijn biedt hiervoor dus geen oplossing.

De Commissie heeft aangekondigd hiernaar te kijken en hierover met nadere communicatie-uitingen te

komen. Dit klinkt natuurlijk wat vaag en wij moeten maar afwachten in welke vorm dit precies zal zijn. Zij komt hier vermoedelijk in de tweede helft van volgend jaar mee. Het is afhankelijk van het tijdstip waarop de Commissie met die communicatie komt, of dit onderwerp op de agenda van het Nederlandse voorzitterschap wordt geplaatst.

Ik vind het wel interessant dat hier direct weer het spanningsveld naar voren komt waarover wij enkele weken geleden zo uitgebreid hebben gesproken. Belastingverdragen zijn voor ons een belangrijk onderdeel van het onderscheidende karakter van ons vestigingsklimaat. Naarmate ook hier sprake is van verdere harmonisatie, komen wij weer in hetzelfde spanningsveld terecht. Enerzijds is dit handig voor het bedrijfsleven, want het is vervelend dat de verdragen met bijvoorbeeld Frankrijk anders zijn dan die met Finland. Aan de andere kant zal met de voorzichtige inzet naar verdere harmonisatie een onderscheidend kenmerk van het Nederlandse vestigingsklimaat worden ingeleverd.

Overigens wil ik hier nog wel zeggen dat wij in alle onderhandelingen over belastingverdragen steeds nagaan en volgen of de administratieve lastendruk zo laag mogelijk wordt gehouden en of de uitleg en de toepassing in de praktijk zo helder mogelijk zijn. De oproep van de heer Rabbinge is niet aan dovemansoren gericht. De heer Biermans sprak ook al over de gunstige effecten voor het bedrijfsleven.

Ik moet eerlijk zeggen dat de vraag over de positie van coöperaties mij enigszins verraste. Deze richtlijn heeft in beginsel voor coöperaties die worden gekwalificeerd als rechtspersoon eigenlijk alleen maar positieve effecten, namelijk een verbod op het heffen van bronbelastingen. Er is geen specifiek overleg geweest met de sector van coöperaties. Indien in de praktijk blijkt dat deze wetgeving nadelige effecten heeft -- wij kunnen ons nu niet voorstellen waaruit die zullen bestaan -- dan horen wij dit graag. Wij zullen die berichten serieus in beschouwing nemen, want het is zeker niet de bedoeling dat de coöperaties hiervan nadelige effecten ondervinden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B

!VOETTEKST!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet belastingen op milieugrondslag en de Wet op de Accijns (Implementatie richtlijn Energiebelastingen) (29207).**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Rabbinge** ((PvdA): Mevrouw de voorzitter. Wij hebben vorige week uitgebreid gediscussieerd over

verschillende belastingwetten. Die gedachtewisseling is in feite niet afgerond en met name de discussie over regulerende heffingen, bestemmingsheffingen en verbreding van de belastinggrondslag is vorige week vrij onbevredigend verlopen, omdat wij die niet konden beëindigen. Nu doet zich de mogelijkheid voor om de punten die ik toen naar voren heb gebracht, te adstrueren aan de hand van het wetsvoorstel dat nu voorligt.

Ik heb twee vragen over dit wetsvoorstel. Vooruitlopend op de Europese richtlijn en de minimumtarieven voor energie heeft Nederland al in 1996 een belasting op energieproducten en elektriciteit ingevoerd: de regulerende energiebelasting (REB). Die REB was bedoeld als regulerende heffing voor verbruikers met een verbruik kleiner dan 10 mln kWh per jaar. Dit zijn dan misschien kleinverbruikers, maar 10 mln kWh per jaar is natuurlijk wel een grote hoeveelheid. De grootverbruikers zijn vrijgesteld van deze regulerende heffing, omdat men ervan uitging dat beperking van het verbruik in deze categorie kon worden gestimuleerd via convenanten e.d.

De regulerende werking, dat wil zeggen de gedragsbeïnvloeding, die met zo'n heffing wordt beoogd, moet ook impliceren dat er terugsluizing plaatsvindt als er inkomsten voor het Rijk komen. Er is heel veel gediscussieerd over die terugsluizing en die is met heel veel moeite gerealiseerd. Het oogmerk was immers niet belastinginkomsten, maar gedragsbeïnvloeding. De gedragsverandering wordt evenwel vaak meer uitgelokt door een actief besparingsbeleid in de zin van voorzieningen dan door de minimale heffing.

In de Europese richtlijn is geen sprake van een regulerende heffing. De REB wordt dan ook terecht omgezet in energiebelasting. In feite is hier sprake van verbreding van de belastinggrondslag. Het oogmerk is dus niet meer beïnvloeding van het gedrag, maar verbreding van de belastinggrondslag. De belastinggrondslag die vaak alleen drukt op de factor arbeid, wordt nu verbreed naar andere factoren die in onze samenleving schaarser zijn zoals energie. Dit is in lijn met het betoog dat ik vorige week hield om andere factoren dan de factor arbeid te belasten, vooral als ze niet elastisch zijn. Als zij elastisch zijn, heeft de belasting een regulerende werking en ben je niet verzekerd van je belastinginkomsten. Die zekerheid en stabiliteit zijn noodzakelijk voor gegarandeerde inkomsten voor het rijk. Energie voldoet aan die eisen.

Als gevolg van een verbrede grondslag van de belasting dient het onderscheid in gebruikers weg te vallen. In de richtlijn wordt dit ook zo bepaald.

De regering stelt toch voor om bij de invoering van deze richtlijn onderscheid te maken tussen een zakelijk tarief dat verplicht minimaal 0,0005 euro per kWh bedraagt en een niet-zakelijk tarief van 0,0010 euro per kWh. Het niet-zakelijke tarief is dus het dubbele van het zakelijke tarief. Via compensatiemaatregelen wordt ervoor gezorgd dat de effecten hiervan voor het zakelijk tarief uiterst gering zijn.

De introductie van de richtlijn wordt uitgevoerd door het huidige plafond in de REB te laten vervallen en de vierde "richtlijnschijf" voor het verbruik boven 10 mln kWh te koppelen aan de Europese minimumtarieven.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De fractie van de Partij van de Arbeid is het eens met het uitgangspunt dat hier sprake is van een verbreding van de belastinggrondslag. Sterker nog, zij juicht dit toe, omdat er niet langer sprake is van een regulerende heffing. Ik heb dit in het verleden al eens als verkrampd betiteld. Daarmee is terugsluizing niet meer nodig en kan ervan worden uitgegaan dat dit een stabiele inkomstenbron is voor het Rijk. Deelt de staatssecretaris deze zienswijze en kan hij die bevestigen?

Vanwege de doelstelling van de nieuwe wet is het gelijkheidsbeginsel van toepassing. Het is dan ook gewenst om op termijn van bijvoorbeeld een à twee jaar het tariefverschil tussen het zakelijke en niet-zakelijke verbruik op te heffen en beide op den duur op bijvoorbeeld 0,0015 euro per kWh vast te stellen. Ziet de staatssecretaris de logica van deze redenering? Zal hij die toepassen?

In de toelichting bij het wetsvoorstel wordt uitgebreid ingegaan op de regulerende effecten van deze belasting van energie. Dat dit effect zich voordoet, is goed, doch vanwege de veranderde primaire doelstelling die overeenstemt met het Europees beleid, is er primair sprake van een oogmerk van een verbrede belastinggrondslag. Ik heb al gezegd dat mijn fractie hiermee instemt en dat het ook van belang is dit beleid in zekere zin voort te zetten. Het past immers in het beleid dat uitgaat van de belasting van andere aspecten dan alleen de factor arbeid die in toenemende mate moet opdraaien voor allerlei zaken die wij in de samenleving willen financieren.

De regulerende effecten van de verbrede belastinggrondslag zullen de inkomsten iets kunnen wijzigen, maar aangezien echte alternatieven voor de productie van energie ontbreken en verhoging van de energieprijzen op termijn niet onwaarschijnlijk is, blijft de energieheffing in fiscale zin een betrekkelijk veilige basis voor inkomsten.

Toch geeft deze verandering aanleiding tot nadere vragen aan de staatssecretaris, omdat een veel betere en grotere helderheid over de doelstellingen van belastingen vaak gewenst is. In dit geval is er sprake van verbreding van de belastinggrondslag, maar je kunt de regulerende heffing of subsidies hanteren als transactiemechanisme om gedrag te beïnvloeden. Verder kunnen heffingen worden aangewend om een specifiek doel te financieren, de zogenoemde bestemmingsheffingen. Een goed voorbeeld daarvan is de waterzuivering waar dit effectief heeft gewerkt. Tot slot is er de verbrede belastinggrondslag zoals wij die zojuist hebben besproken.

Ik nodig de staatssecretaris uit om het gesprek dat wij hierover vorige week zijn begonnen, nu af te ronden. Wil hij uiteenzetten dat de regering de drie doelen in voorkomende zal hanteren? Ik ben een beetje bang dat zij hiervan zal afwijken, mede naar aanleiding van het antwoord op de schriftelijke vragen. Ik hoop dat de regering op een pragmatische wijze zal omgaan met de verschillende doelen en instrumenten, daarbij gebruikmakend van de gedetailleerde studies en analyses van bijvoorbeeld de SER, WRR en het CPB. Ik spreek nu over studies die al tien jaar geleden zijn verricht en gepubliceerd. Daarin wordt aangegeven in welke gevallen het transactiemechanisme kan worden gehanteerd. Dit kan lang niet altijd. Lange tijd waren de verwachtingen hoog

gespannen over heffingen die in veel gevallen van toepassing zouden kunnen zijn. Op het moment dat zij effectief zijn, efficiënt en handhaafbaar en de oplossing van milieuproblemen is gediend met de toepassing van het transactiemechanisme, mag dit niet achterwege blijven.

Ik zou vanzelfsprekend nog graag verder discussiëren over deze zaak, maar om wille van de tijd laat ik dit maar achterwege. Ik wacht het antwoord van de staatssecretaris op de vragen van mijn fractie met belangstelling af.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Met deze wet gaat een oude wens van de fractie van GroenLinks, maar ook van de regering, in vervulling, namelijk dat er een Europese richtlijn komt die ook grootverbruikers van elektriciteit -- boven 10 mln kWh -- belast met een energiebelasting. Wij hebben die discussie in de afgelopen jaren ieder jaar opnieuw gevoerd. Iedere keer dat wij aan de regering vroegen om een dergelijke belasting alvast in Nederland in te voeren, omdat die bevoorrecht van de grootverbruikers onrechtvaardig is, was het antwoord steevast dat dit Europees moet worden geregeld.

Dit is het vijfde jaar dat wij hierover praten. In die jaren heb ik hierover met vier verschillende staatssecretarissen van gedachten gewisseld. Het begon met de heer Vermeend, toen de heren Bos en Van Eijk en nu de heer Wijn. Wij zijn grootverbruikers van staatssecretarissen van Financiën, lijkt mij.

Op basis van deze richtlijn zullen nu de grootverbruikers worden belast. Wij vinden dit mooi. Alleen wordt er tegelijkertijd een terugsluisregeling ingevoerd. Bedrijven die zich op basis van een convenant of een jaarafpraak hebben verbonden tot het nemen van energiebesparende maatregelen, krijgen vrijstelling van het tarief. Wij vinden dat deze aanpak van de regering ver gaat. De belasting is bedoeld om meer verbruik te straffen en minder verbruik te belonen. Je kunt dit doen door meer c.q. minder energiebelasting te laten betalen en natuurlijk ook minder voor het verbruik zelf te laten betalen.

De heer **Rabbinge** (PvdA): De heer Platvoet zegt dat de belasting is bedoeld om dit effect te bereiken. Dat is niet het geval: deze belasting heeft inkomsten als oogmerk. De regulerende werking die aanvankelijk met de regulerende heffing werd nagestreefd, is er terecht uitgehaald omdat wij een zekere bron van inkomsten moeten hebben.

De heer **Platvoet** (GroenLinks). Dat weet ik, maar de heer Rabbinge praat nu over de toekomst, en ik heb het nog over de REB zoals wij die hebben gekend. In dit perspectief hebben wij het debat over grootverbruikers altijd gevoerd.

De regering houdt de terugsluisregeling in stand. Waarom doet zij dit? In de stukken staat dat de regering het bedrijfsleven niet zwaarder wil belasten. Ik vind dit een heel eenzijdige redenering. Het zegt overigens wel iets over het karakter van dit kabinet, want aan alle kanten worden er inkomens aangepakt en dan met name de lagere

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

inkomens. Zodra het bedrijfsleven in het geding is, stelt dit kabinet zich op als de hoeder van de porseleinkast. In de huidige economische situatie vinden wij dit een te eenzijdige politieke benadering.

De oorspronkelijke bedoeling van dit type belasting was een ecotaks. De extra inkomsten die je kunt genereren door de energiebelasting ook bij de grootverbruikers te heffen, zouden moeten worden gebruikt om bijvoorbeeld het gebruik van en het onderzoek naar alternatieve energiebronnen te stimuleren.

Volgens de richtlijn is de vrijstellingsregeling maar beperkt houdbaar, namelijk tot 2007. Ik denk dat hiervoor niet voor niets is gekozen; dit is blijkbaar een soort overgangsregeling. De regering houdt in de stukken een slag om de arm over wat zij in 2006 zal doen. Ik vind dit jammer. Waarom zet de regering zich niet in voor het op termijn afschaffen van deze vrijstellingsmogelijkheid? Dit lijkt mij in de logica van de wet en in het huidige economische klimaat de beste lijn. Is de regering bereid om die inzet te kiezen?

Voor de vrijstellingsregeling moet toestemming worden verkregen van de Europese Commissie. Is die positieve beschikking inmiddels binnen?

Het Europees Parlement moet nog een advies uitbrengen voordat deze richtlijn kracht van werking krijgt. Ik heb dit nagezocht op de "site" van het Europees Parlement, maar daarop staat niets over een dergelijk advies. Heeft de staatssecretaris hierover meer informatie tot zijn beschikking?

Staatssecretaris **Wijn**: Aan het eind van mijn betoog vraag ik misschien enkele ogenblikken schorsing om de laatste twee, feitelijke vragen van de heer Platvoet te kunnen beantwoorden. Hopelijk kunnen de antwoorden evenwel tijdens mijn algemene verhandeling naar voren worden gebracht.

Voorzitter. Nu ik de vragen van de fracties van GroenLinks en de PvdA heb gehoord, ben ik van plan in te gaan op de wijze waarop wij de richtlijn willen implementeren. Vervolgens wil ik kort stilstaan bij het onderwerp "regulerend" en de precieze bedoeling daarvan. Wij hebben ervoor gekozen om de richtlijn minimalistisch te implementeren, niet alleen om de deadline van 1 januari 2004 te halen, maar ook om alle fiscale regelgeving vanuit de Europese Unie op een zodanige wijze te implementeren, dat er zo min mogelijk administratieve lasten ontstaan. Wij hebben hiervoor mede gekozen wegens een motie in de Tweede Kamer van mevrouw Van Vroonhoven-Kok. Nederland loopt in Europa nog steeds voorop, wat overigens niet verandert na de implementatie van de richtlijn. Door het veroorzaken van zo min mogelijk administratieve lasten proberen wij te voorkomen dat het bedrijfsleven in concurrerende zin op achterstand wordt gezet. Dat is een belangrijke reden om de richtlijn beleidsarm oftewel minimalistisch te implementeren.

De vraag is gesteld waarom een vrijstellingsregeling wordt gecreëerd voor bedrijven met een elektriciteitsverbruik boven de tien miljoen kilowattuur. Dat valt in het verlengde van de keuze om minimalistisch te implementeren. Ik noem even het a contrario: als je de vrijstelling achterwege zou laten, dan

zou slechts een zeer beperkt aantal bedrijven met een lastenverzwaring worden geconfronteerd, vooral in de staalindustrie en de chemische industrie. Maar juist in die sectoren is de internationale concurrentie zeer hoog en juist in die sectoren heeft een aantal bedrijven het zeker op dit moment moeilijk. Daarmee wordt de conjunctuur niet een argument als zodanig, maar wel de internationale concurrentiepositie. Men kan de afzetprijzen niet aanpassen aan een lastenverzwaring.

De heer **Rabbinge** (PvdA): Ik begrijp de redenering van de staatssecretaris wel, maar het voordeel van de Europese richtlijn is dat hij voor alle landen in Europa van toepassing is en niet alleen voor Nederland. Om die reden valt het argument van het concurrentienadeel weg, zeker aangezien in andere landen de minimalistische benadering niet wordt gehanteerd. Daar wordt het normale tarief gehanteerd, dat ook voor kleinverbruikers van toepassing is. Wij hebben een geschiedenis. In 1996 zijn wij, wellicht vooruitlopend op een verbreding van de belastinggrondslag, begonnen met een regulerende heffing. Ik heb net al gezegd dat ik haar toen niet zo verstandig vond en nu nog steeds niet. Je ziet namelijk dat de regulerende component gering is, terwijl de heffing wel van belang is om tot een verbreding van de belastinggrondslag te komen. Bovendien wordt beoogd geld binnen te krijgen.

Staatssecretaris **Wijn**: Door deze interruptie gaat de structuur van mijn verhaal helemaal aan gruzelementen! Dat geeft overigens niets, want ik heb een aantal argumenten. Ik noemde als eerste het concurrentieaspect. De heer Platvoet heeft gevraagd wat een en ander na 2007 betekent. Ik wil graag afwachten op welke manier de praktijk zich ontwikkelt. Het is waar dat vanaf 2007 niet meer de in het wetsvoorstel gehanteerde definitie mag worden gebruikt. De heer Platvoet heeft daarin helemaal gelijk. Wij krijgen straks echter een mogelijke samenloop met de Europese richtlijn inzake emissiehandel. Wij kunnen de vrijstelling in elk geval tot en met 2006 laten bestaan; dat is althans onze vaste intentie. Wijzig de situatie zich eerder of juist daarna, dan zullen wij op basis van de stand van zaken op dat moment bekijken of wij een andere lijn moeten zoeken. Bevindingen van de Europese Commissie worden in dit totaalcomplex meegenomen. Op dit moment willen wij een en ander nog even openhouden.

Terugkomend op de interruptie van de heer Rabbinge zeg ik dat ik een tweespalt proef tussen beide sprekers. De vraag is of het wetsvoorstel bedoeld is als regulering of als middel om geld op te halen. In het regeerakkoord staat dat wij de energiebelasting met 450 mln euro zullen ophogen en dat wij dat geld zullen terugsluizen. In die zin zijn wij dus niet af van het denken in termen van regulering. Maar dat laat onverlet dat tegelijkertijd sprake is van een inkomstenbron voor de Staat. Wij moet daar niet omheen praten. Er staan twee denkrichtingen tegenover elkaar. In reactie daarop zeg ik, niet om flauw te doen maar meer als antwoord, dat de regering het punt van keer tot keer wil bekijken. Zij doet dat met een redelijk pragmatische invalshoek. Hoewel in het regeerakkoord is bepaald dat de verhoging wordt teruggesluisd, sluit ik niet uit dat er nog eens een

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

verhoging komt die wij niet terugsluizen. Dat het woord regulerend uit de titel van het wetsvoorstel is geschrapt, heeft er zuiver mee te maken dat wij nu onder meer de BSB inbrengen en dat wij de energiebelastingen in bredere zin in één wettelijk kader plaatsen. Het schrappen van het woord "regulerend" kan door de een als vervelend en door de ander als goed worden beschouwd. Het heeft geen nadere, politieke bedoeling.

De heer **Rabbinge** (PvdA): Ik verwijs nogmaals naar een aantal nota's die de SER, het CPB en de WRR daarover hebben geschreven. Daarin is heel duidelijk aangegeven dat men met een regulerende heffing gedrag wil beïnvloeden. Als je gedrag echt wilt beïnvloeden, moet de heffing echter prohibitief zijn. Is dat niet het geval, dan worden mensen niet van het gedrag afgebracht. De mestheffing was bijvoorbeeld niet prohibitief. Het gevolg is dat de heffing wordt meegenomen als kostenpost en dat sprake is van inkomen van de Staat. De Staat heeft daaraan echter geen behoefte, want hij wil alleen het gedrag beïnvloeden. De regeling werkt niet als je haar niet prohibitief maakt. Energie is iets wat men blijft gebruiken. Je wilt er alleen voor zorgen dat er wat zuiniger mee wordt omgegaan. Energie is echter ook een inkomstenbron, omdat sprake is van een verbreding van de grondslag. Het is goed om daarin heel duidelijk en zuiver te zijn. Onduidelijkheid verontreinigt in zekere zin de verschillende zaken. Dat is niet wat wij willen. Dan kom je zelf niet in de rare spagaat te verkeren, waarin de regering terecht komt: men wil wel inkomsten hebben, maar eigenlijk wil men het ook weer niet, want men sluipt ze terug. Dat zijn redenties waarmee je jezelf het leven alleen maar moeilijk maakt. Dat wil de staatssecretaris niet, zo denk ik. Hij moet het zichzelf makkelijk maken door te zeggen dat sprake is van een verbreding van de belastinggrondslag en van een schaarse factor. Er komt geld binnen. Er zal zeker een regulerende component zijn, omdat men er waarschijnlijk wat minder mee omgaat. Helemaal afschaffen zal zeker niet gebeuren. Het is goed om hierbij helder te zijn.

Staatssecretaris **Wijn**: Het doet mij deugd dat de woordvoerder van de PvdA-fractie ons een leven gunt dat zo min mogelijk moeilijk is. Het is maar de vraag waarmee je het jezelf makkelijk maakt. De opmerkingen van de heer Rabbinge zijn minder zwart-wit dan ze wellicht in eerste instantie lijken. Hij zegt namelijk dat als geld wordt opgehaald, er toch een regulerende component is. Ik kan daarmee niet inschatten hoever wij nu werkelijk van elkaar zitten. De heer Rabbinge gaf in zijn betoog drie vormen aan waarmee een en ander zou kunnen gebeuren. Niet alleen op het gebied van mest, maar ook op het gebied van bepaalde pesticiden kan een heffing prohibitief zijn. Ik voel mij toch wel erg behaaglijk bij de wat pragmatische lijn.

Laat ik een ander voorbeeld geven, dat tegelijkertijd een reactie is op een opmerking van de heer Platvoet. Hij zegt namelijk dat de vrijstelling voor grootverbruikers eigenlijk niet moet worden gegeven, omdat de regeling juist bedoeld is om ervoor te zorgen dat men minder gaat gebruiken. Dat is de regulerende component. Daarin zit het verschil tussen de

woordvoerders. Om een evenwicht te creëren, zeg ik tegen de heer Platvoet dat de werkgroep Vergroening II destijds bij het beoordelen van de varianten voor de verhoging en de verbreding van de REP onderzoek heeft verricht. Zij heeft onderzocht welk effect een verhoging heeft van de energiebelasting – die toen nog regulerende energiebelasting heette – met 3 mld gulden, oftewel 1,4 mld euro. In een van de varianten werd een tarief geïntroduceerd voor elektriciteitsverbruik boven de 10 mln kilowattuur. Voorgesteld werd om een tarief van een halve eurocent per kilowattuur in te voeren. Voorts werd voorgesteld om voor het gehele gebruik van aardgas een tarief van 1,7 eurocent per kubieke meter te hanteren. Dat gaf een energiebesparingseffect van 1,3 megaton CO₂. Het effect van het benchmarkconvenant zou volgens berekening 5,7 megaton zijn in 2012. Terwijl je met een heffing 1,3 kunt bereiken, kun je met het benchmarkconvenant 5,7 bereiken. Je hoeft dus met een belasting dus niet een groter effect te bereiken dan met convenanten. Dat ben ik met de heer Rabbinge eens.

Er zijn nu convenanten afgesloten en wij moeten voorspelbaar blijven voor het bedrijfsleven. Daarom moeten wij met convenanten verdergaan. Op grond van het verdrag van Kyoto zijn wij natuurlijk wel gehouden om een reductie van CO₂-emissie te behalen. Als wij bepaalde doelstellingen niet halen, moeten wij CO₂-rechten kopen. Dat komt dan voor rekening van de overheid. Het is dus ook niet in het belang van het kabinet om zich niets meer aan te trekken van emissiereductiedoelstellingen. Hierbij ziet men hoe links beleid en financieel beleid met elkaar samen kunnen gaan. De vraag is wat de beste manier is. Wij zitten nu op de lijn van de benchmarkconvenanten. Als onze omgeving, de internationale context, verandert zullen wij per keer bekijken op welke manier wij daarmee omgaan. Ter geruststelling zeg ik nogmaals dat er op dit moment geen plannen zijn om het besluit tot terugsluizen terug te draaien. Evenmin is het plan om een langzame erosie van onze grondslag te moeten meemaken.

De discussie over het onderhavige onderwerp zal nog vaak terugkomen. Voor de heer Platvoet is dat teleurstellend, omdat ik al de vierde ben met wie hij te maken heeft, maar voor de heer Rabbinge is het gelukkig. Ik heb aangekondigd dat wij in het Belastingplan 2005 nadere vergroeningsmaatregelen zullen voorstellen. Ik heb getracht de verwachtingen wat te temperen, maar wij proberen wel wat te doen. Deze discussie zal dus permanent aan de orde blijven. Ik zal haar op een pragmatische manier blijven voeren. De doelstelling van het halen van Kyoto blijft wat ons betreft helemaal overeind staan.

Ik geef nog antwoord op de vragen van de heer Platvoet. Dat bespaart hem wellicht een tweede gang naar het kathedert, hoewel ik mij niet met zijn spreekmogelijkheden wil bemoeien.

De **voorzitter**: Ik ben de enige die daarover beslist.
**

Staatssecretaris **Wijn**: Ik ga er inderdaad niet over. Pardon.
Voorzitter. De heer Platvoet heeft gevraagd of het Europees Parlement al advies heeft uitgebracht. Het antwoord is "ja". De richtlijn is formeel aanvaard op 27

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

oktober. Verder heeft hij gevraagd of er al een beschikking is over de vrijstellingsregeling. Naar verwachting zal zij morgen worden afgegeven en zij zal positief zijn.

De **voorzitter**: Ik constateer dat geen van de leden het woord wenst te voeren in tweede termijn.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt tien minuten geschorst.

*B

!Belastingplan 2004!

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel:

- Wijziging van de Wet op de

Inkomstenbelasting 2001, mede naar aanleiding van het Belastingplan 2004 (29367).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Financiën voor de tweede keer vandaag welkom. Verder heet ik de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid welkom, die speciaal op verzoek van de Eerste Kamer hier vandaag aanwezig is om eventuele aanvullende vragen te beantwoorden.

Het College van senioren heeft unaniem geadviseerd, de vragen aan minister De Geus uitsluitend te zien binnen het kader van wat vandaag is geagendeerd, namelijk de novelle. Verder vindt het College in zijn wijsheid dat er geen debat moet plaatsvinden over het inkomensbeleid in den brede, en ook niet over andere koopkrachtmaatregelen als zodanig. Ik ga ervan uit dat de Kamer het eens is met de zienswijze van het College van senioren.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Van Driel** (PvdA): Voorzitter. Wij zullen het betrekkelijk kort houden. Dit is een stuk reparatiewetgeving, dat op het allerlaatste moment is afgekomen. Dat is overigens wel snel gebeurd, waarvoor de complimenten aan het adres van de staatssecretaris van Financiën. Maar de belangrijkste eerste vraag is, of het kabinet dit allemaal niet wat eerder had kunnen voorzien. Een paar maanden geleden is in dit huis al bij de algemene beschouwingen gevraagd, of kan worden uiteen gezet hoe de inkomensverhoudingen zijn. Dat kon niet, omdat het allemaal onhelder was, dan wel meeviel. Nu valt het allemaal toch vreselijk tegen, en zitten we met een stuk reparatiewetgeving en wordt het toch stopwerk. Als een gat in de weg wordt gerepareerd, blijf je altijd een lasnaad zien. Het is een beetje too little, too late.

We gaan de discussie die in de Tweede Kamer is gevoerd niet helemaal overdoen. Wel hebben we er het mooie woord "puntenwolk" aan overgehouden, een woord

dat alle deelnemers aan het Groot DICTEE wel zullen kunnen schrijven! Volgend jaar dus in ieder geval één woord wat iedereen goed kan hebben. Wij gaan het hebben over de kwaliteit van de wetgeving die hier in het geding is door het paniekvoetbal van het kabinet. Dat had het kabinet moeten voorzien. Dat paniekvoetbal leidt ertoe dat we twee maanden geleden in dit huis hebben gediscussieerd over de Wet werk en bijstand. Een aantal partijen zei toen dat we wat ruimer om moeten gaan met de categorale bijstand. De regering vond dat dat absoluut niet kan. Wat er bestond, was al heel breed. Uitbreiding moesten we niet willen. Wij hebben het toch geprobeerd, waarop de staatssecretaris dapper heeft verdedigd dat het niet zo moest gebeuren. Het kon enigszins doorlopen, en daar bleef het bij. In de stukken die nu voorliggen, vraagt het kabinet of de categorale bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten moet worden uitgebreid, en wat daarvoor de beste weg is. Het getuigt van lenigheid van geest, maar niet van consequent handelen op het gebied van wetgeving, en het is kwalitatief ook niet helemaal in orde. Daar is het laatste woord nog niet over gezegd. Wat vindt de minister hiervan?

Voor mijn partij blijft de rijksoverheid verantwoordelijk voor het armoedebeleid. Het kan niet zo zijn dat het helemaal naar de gemeente wordt toegeschoven. Wij moeten bedenken dat ondanks de 50 mln euro die erbij is gekomen, aangevuld met 30 mln euro, toch sprake is van een halvering. We moeten niet net doen alsof de gemeenten hiervoor veel meer geld krijgen. Er is veel meer geld nodig voor chronisch zieken en gehandicapten, maar feitelijk is er de laatste jaren minder bijzondere bijstand gekomen. De gemeenten zullen dat moeten ophoesten. De vraag is of zij dat allemaal kunnen en willen. De rijksoverheid blijft voor ons verantwoordelijk voor het armoedebeleid en de gemeenten moeten de individuele gaten vullen. Het is maar de vraag of dat bedrag voldoende is, zoals ik al zei.

Je ziet dat gehandicapten en chronisch zieken, maar ook ouderen, steeds meer terugvallen op de gemeenten. Ik wijs op de categorie ouderen die geen volledige AOW heeft en ook naar de gemeente gaat. Dat is een ontwikkeling waarbij wij vragen stellen. Wij vinden dat er voor ouderen, gehandicapten en chronisch zieken een structurele inkomenscompensatie moet komen die vooral op die zwakke groepen is gericht. Wat ons betreft zou het kabinet daaraan moeten werken. Ik roep het kabinet op om te komen met een studie en een oplossing die verder gaat dan de individuele bijstand.

Nu het deze weg opgaat, is de vraag wat de verwachtingen zijn. Het bedrag is een stuk lager. Is er binnen zekere marges zekerheid dat het allemaal goed terecht komt of moeten wij dat afwachten?

Kortom, wat ons betreft is het gelegenhedswetgeving die wij niet geweldig goed vinden, met een flinke draai erin. Het alternatief van de PvdA aan de overkant om de AWBZ-premie voor de hogere inkomens met twee procentpunt te verhogen is wat ons betreft een betere lijn. Noodgedwongen zullen wij er wel mee instemmen. Beter een half ei, al is het nog zo'n verrekt klein eitje, dan een lege dop, maar het is wel met een wrange smaak in de mond, zo net tegen kerst.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Bij de behandeling van het fiscaal pakket 2004, vorige week, heeft mijn fractie erop gewezen dat een generiek werkende wet zoals de inkomstenbelasting niet het meest voor de hand liggende instrument is om specifieke koopkrachteffecten te bewerkstelligen. Dit neemt niet weg dat de wetgever ervoor moet zorgdragen dat in de Wet inkomstenbelasting 2001 opgenomen regelingen optimaal aan hun doel en strekking voldoen. Dat geldt in het bijzonder voor regelingen die zijn bedoeld om recht te doen aan de aantasting van de draagkracht als gevolg van kosten, gemaakt door chronisch zieken en gehandicapten. Onvolkomenheden in de regeling van buitengewone uitgaven dan wel in de uitvoering van die regeling moeten dan ook worden hersteld. De verbeteringen die thans in deze novelle worden voorgesteld door de regering, als aanvulling op de reeds aangebrachte verbeteringen in de zesde nota van wijziging op het Belastingplan 2004 en de in het belastingplan opgenomen verzilveringsregeling, zijn door mijn fractie positief ontvangen.

In deze bijdrage zal ik mij beperken tot het bespreken van dit onderdeel van het belastingplan. Ik zet de verbeteringen ten opzichte van de huidige regeling die zijn voorgesteld in het belastingplan en de novelle, nog eens kort op een rijtje.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U had het over het hele inkomensplaatje en u zei dat de voorstellen positief ontvangen zijn. In relatie tot de woorden van uw fractievoorzitter bij de algemene beschouwingen wil ik vragen of dit genoeg is wat u betreft. Toen hebt u het erover gehad dat de lage inkomens voldoende gecompenseerd moeten worden. Is dit voldoende of komt u hier in januari op terug?

De heer **Essers** (CDA): Zoals gezegd wil ik mij in deze bijdrage beperken tot de bespreking van dit onderdeel van het belastingplan, de buitengewone uitgavenregeling. De andere zaken, die het hele inkomensplaatje betreffen, komen wat mij betreft in een later stadium terug.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik zei het alleen maar omdat u het woord "positief" gebruikte. Het is relatief positief, begrijp ik.

De heer **Essers** (CDA): Positief wat betreft dit voorstel; deze verbetering in de zesde nota van wijziging.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Begrijp ik uit uw woorden dat u het uiteindelijk niet voldoende vindt?

De heer **Essers** (CDA): Nee, dat mag u er zeker niet uit afleiden, maar ik ga die discussie nu niet aan.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Dat horen wij in januari van u.

De heer **Essers** (CDA): Er zijn de volgende verbeteringen voorgesteld in het belastingplan en de novelle ten opzichte van de huidige regeling. Er wordt een categorie

geïntroduceerd van specifieke uitgaven die voornamelijk door gehandicapten en chronisch zieken worden gedaan. Verder wordt de toegang tot het chronisch-ziekenforfait en tot de vermenigvuldigingsfactor beter toegespitst op deze doelgroep.

Deze verbetering is terecht met applaus door de gehele Tweede Kamer ontvangen.

In de tweede plaats is nu geregeld dat indien een belastingplichtige in een kalenderjaar meer dan 300 euro aan dergelijke specifieke uitgaven heeft, hij een forfaitair bedrag van 757 euro in aanmerking mag nemen voor zogenoemde verborgen kosten.

In de derde plaats mogen belastingplichtigen met een inkomen onder 28.850 euro deze uitgaven vermenigvuldigen met een factor die bovendien werkt voor de toepassing van de algemene drempel van de buitengewone uitgavenregeling en daardoor de facto ook drempelverlagend werkt.

In de vierde plaats wordt een verbetering bewerkstelligd door deze novelle.

De heer **Van Driel** (PvdA): De heer Essers zegt dat hij er in januari op terugkomt. Dan is het moment voorbij. Dat is toch uiterst merkwaardig. Hij zal nu moeten aangeven of hij het voldoende vindt of niet. Het CDA heeft altijd gezegd dat er maar 1% achteruitgang mag zijn. Is dat nou gerealiseerd? Het CDA heeft ook gezegd dat mensen maar 10% van hun inkomen aan zorg mogen uitgeven. Is dat hiermee bereikt? Dat zijn de vragen die de heer Essers zou moeten beantwoorden.

De heer **Essers** (CDA): Ik vraag mij toch af of ik wel in het juiste debat verzeild ben geraakt. Wij spreken nu over een novelle op het belastingplan. Wij spreken niet over het totale inkomensplaatje.

De heer **Van Driel** (PvdA): Die novelle heeft inkomenseffecten en dat heeft een relatie met de opvatting van het CDA dat maar 10% aan zorg mag worden uitgegeven. De fractievoorzitter van het CDA heeft daarover iets bij de algemene beschouwingen gezegd. Elk belastingplan heeft inkomenseffecten. Ik vraag aan de heer Essers of hij daarmee tevreden is of niet.

Ik hoor de fractievoorzitter nu "nee" mompelen. Mijn vraag is echter of de heer Essers daarmee tevreden is en zo ja, waarom dan.

De heer **Essers** (CDA): Ik ben uitermate tevreden over deze novelle.

De heer **Van Driel** (PvdA): Bent u tevreden over het gevolg van deze novelle voor het inkomen? Het is toch niet zomaar een novelle ins Blauwe hinein? Zij heeft toch inkomenseffecten?

De heer **Werner** (CDA): Het is misschien een beetje ongebruikelijk, maar ik word al een paar keer als fractievoorzitter genoemd. Dat doet mij deugd. Bij de coalitie leven dezelfde zorgen over de inkomens als bij de oppositie. Onze vragen hebben geleid tot een fors debat in de Tweede Kamer. Daaruit is af te leiden dat wij bij deze problematiek evenveel betrokken zijn als de oppositie.

Ik heb er moeite mee dat de heer Van Driel deze vragen stelt aan de woordvoerder die deze novelle behandelt, terwijl wij hebben afgesproken dat wij over het totale pakket aan reparaties -- de 110 mln euro, de inkomens en al dat soort dingen meer -- in januari vergaderen. Ook de commissie voor Sociale Zaken vergadert daar nog over. De heer Van Driel wil nu al weten of wij tevreden zijn. Ik heb daar buiten deze vergadering om, voor de radio, al een paar dingen over gezegd. Wij vinden dat dit een substantiële inspanning is. De details en de precieze uitwerking zullen wij te zijner tijd verder bediscussiëren. Gelet op de orde van de vergadering zal de heer Van Driel het daar op dit moment echt mee moeten doen.

De heer **Van Driel** (PvdA): De voorzitter bepaalt de orde.

De **voorzitter**: De voorzitter heeft voorafgaande aan dit debat aan de Kamer voorgesteld geen brede discussies te voeren over en geen materiële behandeling te houden van het inkomensbeleid, koopkrachtplaatjes en wat dies meer zij. De Kamer heeft daar op advies van het college van senioren unaniem mee ingestemd.

**

De heer **Van Driel** (PvdA): Ik stel nog één vraag. Is de woordvoerder van het CDA tevreden? Verder wil ik geen discussie voeren over inkomensplaatjes, enz.

De **voorzitter**: Volgens mij had de heer Essers die vraag al beantwoord. Hij mag zijn antwoord herhalen.

**

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter, ik was bezig met de verdediging van deze novelle. Ik ben daar buitengewoon tevreden over.

Ik gaf een opsomming van alle verbeteringen die in deze novelle zitten. Alle eigen bijdragen die worden betaald voor de extramurale AWBZ worden in deze novelle aangemerkt als specifieke uitgaven, inclusief de eigen bijdrage voor psychotherapie. Ook de farmaceutische hulpmiddelen worden tot deze specifieke uitgave gerekend.

Een andere verbetering als gevolg van deze novelle is de verhoging van de vermenigvuldigingsfactor van 1,6 naar 1,65.

Ten slotte mag in dit verband zeker de introductie van de verzilveringsregeling niet onvermeld worden gelaten. Op grond daarvan kunnen mensen met een laag inkomen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in contanten tegen het geldende IB-tarief.

Mijn fractie waardeert het besluit van de regering om deze regeling al voor het belastingjaar 2003 toe te passen, met als gevolg dat er medio 2004 een terugbetaling kan plaatsvinden, zeer positief. En dit voor een regeling die is opgenomen in het Belastingplan 2004. Wij hebben alleen maar lof voor deze vorm van formele terugwerkende kracht. Wij hebben begrepen dat deze regeling in een grote voorlichtingscampagne onder de aandacht van de mensen zal worden gebracht.

Om een terugbetaling te ontvangen hoeven belastingplichtigen geen extra actie te ondernemen. Zij

zullen uiteraard wel aangifte moeten doen. In dit kader verdient het werk van de vele fiscale rechtswinkels grote waardering en waar nodig ondersteuning.

Wij achten de verlaging van de algemene heffingskorting met 2 euro ter financiering van de in deze novelle opgenomen verbeteringen van de buitengewone uitgavenregeling in het licht van het belang van de voorgestelde maatregelen volstrekt aanvaardbaar.

De conclusie is dan ook, mevrouw de voorzitter, dat de CDA-fractie zich volledig kan vinden in deze novelle en dat zij de staatssecretaris van Financiën prijst voor de getoonde slagvaardigheid.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. Ik zal u van tevoren geruststellen. Het worden geen 25 minuten. Ik begreep dat daar de grootste ongerustheid over was.

Allereerst mijn dank dat ook de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hier aanwezig kan zijn, want de novelle heeft indirect met zijn beleid te maken. Aan de orde is een belastingnovelle die met het verschuiven van 24 mln euro een heel klein stukje van het inkomensgat dicht voor de mensen die er met dit kabinet soms wel 8% op achteruit gaan. Het is de spreekwoordelijke druppel op de gloeiende plaat, maar we zijn er toch blij mee. We zijn ook blij dat met deze novelle duidelijk is geworden dat het argument "er is nu eenmaal geen geld voor" niet opgaat. Dat is namelijk niet waar. Als je echt wilt, moet je zorgen dat er geld binnenkomt. Dat laat deze novelle ook zien. Het is dus een kwestie van keuze.

Wij zijn blij dat deze staatssecretaris deze principiële keuze gemaakt heeft, maar we vragen ons wel af waarom hij het hierbij gelaten heeft. Hij zou nog zoveel meer kunnen doen. Vorige week bij het belastingdebat zij hij in deze Kamer: je kunt via de belastingen nu eenmaal niet zoveel goed maken, want het gaat tegen het tarief. Maar deze novelle laat ook zien dat je bij het hanteren van de vermenigvuldigingsfactor als model via de belastingteruggave wel degelijk 100% kunt compenseren. Zo heb je bijvoorbeeld bij een vermenigvuldigingsfactor van drie tegen het belastingtarief van ongeveer 35% ongeveer 100% gecompenseerd. Ik begrijp uit de gebaren van de staatssecretaris dat hij het hiermee eens is.

De staatssecretaris heeft aan de overkant gezegd dat je ook geen 100% moet willen compenseren, omdat de prikkels dan niet meer werken. Ik vraag mij af of dit ook opgaat voor chronisch zieken en gehandicapten. Of is hij het met mij eens dat zij zo weinig aan hun situatie en aan hun ziektekostenverbruik kunnen doen dat zij wel degelijk beter gecompenseerd zouden kunnen worden dan nu met de vermenigvuldigingsfactor van 1,65? Heeft de staatssecretaris zichzelf niet te klein gemaakt door te zeggen dat je met de belastingen niet zoveel kunt? Je kunt met de belastingen juist ontzettend veel.

Ik stel meer principieel de vraag in hoeverre je via de belastingen mag repareren wat door het werk van collega's kapot is gemaakt. In hoeverre mag je iets doen aan de gaten die er zijn geslagen in de inkomens van de minima?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Dat is een principiële kwestie en ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris daarover denkt, te meer omdat er onder dit kabinet nogal wat gaten worden geslagen. Vindt hij dat de belastingen hiervoor zijn en dat een en ander moet worden gerepareerd? De fractie van D66 aan de overkant heeft er nogal op gehamerd dat de maatregelen nodig zijn en dat men daartegen niet zal protesteren, maar dat een en ander in het kader van de belastingen moet worden gerepareerd.

Ik wil ook graag de mening van minister De Geus hierover horen, omdat het onder andere de maatregelen in de sociale zekerheid zijn die de gaten in de inkomenspositie van minima slaan. Vindt hij dat het in de eerste plaats op zijn bordje ligt om een en ander voor de echte minima te compenseren, of meer op dat van de heer Wijn?

Hoeveel zou het kosten om de maatregel voor alle minima te repareren, zodanig dat zij niet beneden de -1% uitkomen? Wij hebben gezien dat deze novelle daartoe maar zeer weinig bijdraagt. Ik neem aan dat de bewindslieden paraat hebben hoeveel het zou kosten om de maatregel helemaal te repareren.

Ik heb een vraag voor de staatssecretaris over de lastenmaximalisatie. Zijn partij heeft zich duidelijk uitgesproken voor lastenmaximalisatie in plaats van bijvoorbeeld reparatie via een novelle. Vorige week heeft hij tijdens het belastingdebat terloops gezegd dat de lastenmaximalisatie waarschijnlijk niet doorgaat en dat dit kabinet dit waarschijnlijk niet gaat redden. Ik wil hierop graag een toelichting van de staatssecretaris, omdat het anders boven de markt blijft hangen.

Dit kabinet heeft het veelvuldig over het verminderen van de administratieve lastendruk. Het gaat dan met name over de lastendruk van werkgevers. Ik wil het graag over de burgeradministratieve lastendruk hebben; de "BAL". Dit onderwerp heeft rechtstreeks met deze novelle te maken. De burger die ervoor wil zorgen dat hij krijgt waar hij financieel gezien recht op heeft, moet straks nog meer bonnen bewaren, moet bijna standaard bijzondere bijstand aanvragen en moet allerlei belastingformulieren inleveren om belastinggeld terug te vragen. De burger krijgt bovendien te maken met tegemoetkomingsregelingen, vermenigvuldigingsfactoren, verzilveringsregelingen enzovoort. Graag ontvang ik een reactie op de burgeradministratieve lastendruk. Hoe transparant is dit geheel straks nog? Baart dit het kabinet misschien ook zorgen?

Met deze novelle wordt er 24 mln verschoven. Daarnaast wordt de bezuiniging op de bijzondere bijstand teruggedraaid van 220 mln naar 160 mln. Er blijft dus nog wel degelijk een bedrag van 160 mln aan bezuiniging op de bijzondere bijstand over. Ik stel dit aan de orde vanwege de brief van de VNG. Vandaag stond er in de krant het bericht dat er alweer 70.000 meer mensen op het minimumniveau leven dan drie jaar geleden. Dat is een korte periode. De brief van de VNG ging over de vraag of de gemeenten eigenlijk wel kunnen doen wat hun straks wordt opgedragen; te weten het vullen van de gaten via de bijzondere bijstand. Omdat de Kamer verantwoordelijk is voor de uitvoerbaarheid van wetgeving, stel ik dit nu al aan de orde, want naar mijn idee kan dit niet wachten totdat wij eventueel een wat algemener debat hebben over de inkomensplaatjes. De VVD-fractie aan de overkant

heeft hierover haar zorgen geuit, maar wil de komende maanden de effecten afwachten van wat de bijzondere bijstand kan repareren. Ik ben benieuwd in hoeverre dit straks letterlijk wordt gemonitord.

Tot slot heb ik nog een vraag over de novelle. Waarom worden de kosten betaald via een verlaging van de arbeidskorting? Dat maakt immers werken minder aantrekkelijk en het is voor iedereen hetzelfde bedrag. Waarom worden de kosten niet bijvoorbeeld betaald via een verhoging van de hoogste schijf? Is de minister daar zo bang voor, al betreft het cijfers met drie nullen achter de komma, dat hij het toch liever via de arbeidskorting wil doen dan via de hoogste schijf?

De voorzitter: Het woord is aan de heer Van Raak. Er is een tikfout ingeslopen in de sprekerslijst, hij zal niet 10, maar 15 minuten spreken.

**

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Behalve de staatssecretaris van Financiën heet ik ook de minister van Sociale Zaken hier van harte welkom. De minister heeft de afgelopen weken onder vuur gelegen vanwege de koopkrachtplaatjes van de sociale minima. Ik ga het daar nadrukkelijk niet over hebben. Het gaat om de koopkrachtplaatjes van met name de chronisch zieken en gehandicapten, een groep die het kabinet middels deze novelle op het Belastingplan 2004 extra wil compenseren. Mijn fractie steunt de voorgestelde novelle. Ik heb tijdens de belastingbeshouwingen van vorige week al aangegeven dat mijn fractie in principe een tegenstander is van fiscale compensatie voor slechte sociale wetgeving. Toch heb ik liever dit gemankeerde fiscale instrument om iets voor de chronisch zieken en gehandicapten te doen, dan helemaal niets. Mevrouw De Rijk wees er al op hoe ingewikkeld de compensatie is. Daar sluit ik mij van harte bij aan.

Meer in het algemeen moet ik namens mijn fractie opmerken dat wij de discussies over de koopkrachteffecten waar deze novelle uit voortkomt, met groeiende verbazing en met plaatsvervangende schaamte hebben gadeslagen. Politici van links en rechts buitelden over elkaar heen met cijfertabellen en puntenwolven, die bovendien voortdurend werden bijgesteld. De minister liet niet na, te melden dat ook de nieuwste cijfers weer voorlopig waren. De staatssecretaris vertelde mij vorige week dat de gevolgen van het bezuinigingsbeleid voor de chronisch zieken en gehandicapten niet voor september volgend jaar bekend zullen zijn. Met verbazing zag mijn fractie ook hoe het politieke debat over de sociale zekerheid zich verengde tot de verhitte discussie over abstracties. Eveneens verbaasd zijn wij over het gemak waarmee de verhitte gemoederen binnen het CDA weer geblust werden door deze novelle, die nu belooft voor chronisch zieken en gehandicapten ook extramurale zorg en medicijnen aftrekbaar te maken.

Om in het cijferdiscours van de afgelopen tijd te blijven: de staatssecretaris verwacht een koopkrachteffect van enkele tienden van procenten. Daarbij blijven de gekozen kostenposten vrij willekeurig. Waarom wordt

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

niet, zo vraag ik de staatssecretaris, gekozen voor bijvoorbeeld fysiotherapiebehandelingen? Waarom komt er geen eenmalige fiscale tegemoetkoming? Waarom wordt niet de drempel verlaagd of de vermenigvuldigingsfactor verder verhoogd? Waarom wordt niet de AWBZ-premie voor hogere inkomens verder verhoogd of de bijdrages aan de bijzondere bijstand? De voorliggende novelle hangt samen met andere aanpassingen voor de sociale minima, zoals extra geld voor de bijzondere bijstand en de mogelijkheid van collectieve verzekeringen voor gemeenten. Een aantal chronisch zieken en gehandicapten wordt nu iets minder door de bezuinigingen getroffen.

Voorzitter. Chronisch zieken en gehandicapten hebben mij in alle oprechtheid de afgelopen weken gevraagd, waar wij hier in Den Haag mee bezig zijn en of wij nog wel goed bij ons hoofd zijn; of er in onze zelf gecreëerde wereld van aftrekposten en koopkrachtplaatjes nog ruimte is voor een debat over de redenen waarom wij in Nederland een stelsel van sociale zekerheid in stand houden; of wij hier in Den Haag, ongeacht de bij elkaar gefantaseerde koopkrachtplaatjes, wel begrijpen dat zij het komende jaar met angst en beven tegemoet zien, omdat zij geen idee hebben hoe zij moeten rondkomen, laat staan dat zij zich enige voorstelling ervan kunnen maken hoe hun sociale zekerheid er de komende vier jaar uit zal zien. Dit brengt mij bij de schaamte over het feit dat wij miljoeners die naar ons land komen, de zekerheid bieden dat zij over de top 30% van hun inkomen geen belasting hoeven te betalen.

Schaamte ook over de miljoeners die volgend jaar ruim een sociaal minimum kunnen binnenhalen alleen al door de hypotheekrenteaftrek. Mijn collega Meulenbelt sprak zelfs over "de schaamte voorbij". Ik voel vooral plaatsvervangende schaamte over de uiterst pijnlijke wijze waarop de minister van SZW de afgelopen weken is omgegaan met de zwaksten in de samenleving. Hun zekerheid wordt opgeofferd voor het liberale ideaal van de terugtrekkende overheid, in elk geval van de rijksoverheid.

De minister schuift de verantwoordelijkheid voor de zwaksten op het bordje van de gemeenten en maakt de positie van chronisch zieken en gehandicapten afhankelijk van de regelingen voor bijzondere bijstand van de gemeenten waarin zij wonen. Dezelfde gemeenten die nu voorzieningen moeten treffen voor chronisch zieken en gehandicapten, worden bovendien door dit kabinet fors gekort op de bijzondere bijstand. Er is al aan gememoreerd. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft laten weten niet veel te voelen voor de opdracht om het slechte sociale beleid van de rijksoverheid te repareren. De heer Van Driel sprak al over de wonderbaarlijke terugkeer van de categorale bijstand. Ik sluit mij daar van harte bij aan.

Mijn fractie wil de verantwoordelijkheid voor de zwaksten in onze samenleving niet leggen bij de gemeenten of, nog erger, bij particulieren. De ruimte die de terugtrekkende overheid creëert, moet volgens het kabinet worden opgevuld door het maatschappelijk middenveld, zoals kerken en charitatieve instellingen. Dat is volgens mij een beschamende terugkeer naar de situatie van voor de Armenwet van 1852. De De-Geusgiro bleek helaas meer dan en grap. Biedt het initiatief van de sociale

aalmoes een inzicht in de toekomst van de sociale zekerheid zoals de minister die nu voor ogen staat?

De **voorzitter**: U gaat wel erg buiten de orde van de agenda. Ik begrijp uw emotie, maar wilt u zich beperken? **

De heer **Van Raak** (SP): Ik zal mij beperken tot de novelle. Mijn fractie steunde helaas het Belastingplan 2004 niet, maar zij steunt de voorgestelde novelle wel. In wezen doet de novelle niet heel veel af aan de fundamentele verslechtering van de positie van veel chronisch zieken en gehandicapten, maar voor sommigen biedt zij wellicht enige financiële verlichting. Ik wil vragen of het in de toekomst niet mogelijk is om verschillende elementen uit het belastingplan onder eigen noemer en nummer aan te bieden. Dit maakt het voor mijn fractie mogelijk om in elk geval op elementen voor een belastingplan te stemmen en dat zouden wij ook graag een keer doen.

Wij zien door al het gegoochel met cijfers niet meer hoeveel chronisch zieken en gehandicapten er volgend jaar op achteruitgaan en wat de veranderingen zullen zijn die deze novelle bewerkstelligt. Ik wil de staatssecretaris vragen om een tussentijdse evaluatie, liefst voor de derde woensdag in mei. Chronisch zieken en gehandicapten maken volgend jaar kosten die zij pas in 2005 kunnen aftrekken. Dit betreft de nieuwe aftrekposten. Als ik het goed heb begrepen, kan ook een regeling voor voorlopige teruggave voor deze nieuwe posten pas worden geëffectueerd in 2005. Veel chronisch zieken en gehandicapten kunnen deze kosten niet voorfinancieren. Wat denkt de staatssecretaris hier aan te doen?

In deze laatste vergaderweek voor de kerst moet mij nog iets van het hart. Het kabinet, de staatssecretaris van Financiën en de minister van SZW zien sociale zekerheid als een financiële last en niet zozeer als een sociale zegen. In tijden dat de economische groei afvlakt, worden de kansrijken bevoordeeld op kosten van de zwaksten, zoals de chronisch zieken en gehandicapten. De staatssecretaris van Financiën vertrouwde mij vorige week toe dat aan deze opvattingen over sociale zekerheid vooral liberale ideologische overwegingen ten grondslag liggen. Denkt de minister van SZW, de oud-vakbondsman, er ook zo over? Ik vertrouw erop dat de christen-democraten er met kerstmis de Bergrede nog eens op naslaan. Ik wens hen in elk geval voor 2004 veel sociale wijsheid toe. *N

De heer **Biermans** (VVD): Mevrouw de voorzitter. In dit wetsvoorstel met de creatieve naam wijziging van de wet op de inkomstenbelasting 2001 mede naar aanleiding van het Belastingplan 2004, worden de specifieke uitgaven, zoals geïntroduceerd in de zesde nota van wijziging op het Belastingplan 2004, uitgebreid met alle bijdragen voor extramuraal zorg op grond van de Algemene wet bijzondere ziektekosten en met medicijnen. Het wetsvoorstel wordt door de leden van de VVD-fractie van harte ondersteund.

De leden van de VVD-fractie hebben zich eerder voluit achter de kabinetsmaatregelen geschaard. Die maatregelen zijn erg noodzakelijk om de publieke sector, inclusief de gezondheidszorg, weer gezond te maken. Het

kabinet is met maatregelen gekomen die de armoedeval verkleinen en de kilte van een uitkering vervangen door de warmte van werk. Nederland moet weer concurrerend worden. Nederland moet een aantrekkelijk vestigingsland zijn en blijven. Alleen zo kunnen wij ervoor zorgen dat zoveel mogelijk mensen werk hebben en dat sociale uitkeringen überhaupt mogelijk zijn.

Het kabinet heeft harde keuzes moeten maken. De overheid bevriest lonen, krimpt het aantal ambtenaren in en moet de uitgaven drastisch beperken. Toch is steeds een belangrijk uitgangspunt geweest dat de meest kwetsbaren van onze samenleving ontzien worden. De leden van de VVD-fractie zijn dan ook geschrokken van het koopkrachtverlies voor die mensen. Het is goed dat de fracties in de Tweede Kamer zo vasthoudend zijn geweest in het verkrijgen van nadere informatie. Daardoor is het kabinet uiteindelijk met de nieuwe koopkrachtplaatsjes gekomen. Daaruit blijkt dat met name voor chronisch zieken en gehandicapten de uitkomsten van de kabinetsmaatregelen té negatief uitpakten. Terecht heeft het kabinet derhalve maatregelen genomen om voor deze groep mensen die onaantwoordbare effecten weg te nemen.

De leden van de VVD-fractie zijn zich ervan bewust dat dit wetsvoorstel een generieke maatregel bevat. Aangevuld met de tegemoetkomingen via het maatwerk van de bijzondere bijstand zal er sprake zijn van een rechtvaardigere lastenverdeling.

De heer **Van Raak** (SP): Het doet mij zeer veel deugd om van de heer Biermans te vernemen dat de positie van de sociaal zwakken in deze samenleving hem aan het hart gaat. Hij was die groep vergeten bij het vorige debat over de belastingwetgeving. Het is dus fijn dat hij die mensen nu alsnog noemt.

Het probleem is alleen dat ik geen idee heb wat de koopkrachteffecten precies zullen zijn. Ik zie door de puntenwolken de lucht niet meer. Kan de heer Biermans samen met mij de staatssecretaris vragen om begin volgend jaar, het liefst voor de derde woensdag in mei, met een overzicht te komen van de daadwerkelijke koopkrachteffecten?

De heer **Biermans** (VVD): U noemt een ding en u vraagt een ding. Bij de belastingbeschouwingen was ik deze groep mensen niet vergeten; ik heb ze alleen niet genoemd. Ik ben daar ook niet verder op ingegaan.

Om consequent te blijven, ga ik ook niet verder in op uw vraag dan wat ik al beschreven heb. Hiermee krijgt u toch direct antwoord op uw vraag.

Mevrouw de voorzitter. Hoe het allemaal precies in de praktijk uitpakt, is nog niet geheel duidelijk. Belastingen bieden nu eenmaal slechts een beperkte mogelijkheid om effecten van maatregelen in de gezondheidszorg te compenseren.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt min of meer dat u bezorgd bent over de effecten voor de minima. Toch was uw fractie aan de overkant niet de sterkste in het vragen van compensatie. Bent u hier nu tevreden mee of vindt u dat er nog veel meer moet gebeuren, nu wij weten hoe erg het echt is? Als het kabinet toevallig met drie keer zoveel

was gekomen, was u daar dan net iets tevredener mee geweest?

De heer **Biermans** (VVD): Om te voorkomen dat wij nu reeds de discussie gaan voeren die gepland staat voor komende januari of wellicht verder in het jaar en om te voorkomen dat ik mijn fractievoorzitter zo meteen achter de microfoon zie staan, stel ik voor dat ik de laatste zin van mijn betoog ook uitspreek. Dat is dan de inbreng van de VVD bij dit onderwerp.

De regering heeft toegezegd de maatregelen te zullen toetsen en de eventuele ongewenste effecten met het Belastingplan 2005 aan ons te zullen voorleggen. Dit wetsvoorstel kan rekenen op de steun van de VVD-fractie. Ik denk dat ik daarmee de vragen beantwoord heb, mevrouw de voorzitter.

*N

Staatssecretaris **Wijn**: Mevrouw de voorzitter. Misschien staat u mij toe om allereerst even kort in te gaan op de historie en het tot stand komen van de novelle en enige opmerkingen te maken over hoe het fiscale beleid past binnen het totale kabinetsbeleid.

Ik zal mij beperken tot de novelle en de opmerkingen daarover. Het is op het moment geen gemakkelijke tijd; geen gemakkelijke tijd om te regeren en ook geen gemakkelijke tijd voor veel mensen in ons land die geconfronteerd worden met een aantal problemen. Wij hebben te maken met een krimpende economie en een snel en fors oplopende werkloosheid. Wij hebben daarom een sociaal akkoord gesloten met de vakbeweging en de werkgevers, waarin is afgesproken dat volgend jaar de lonen niet zullen stijgen. Dat heeft effect op de koopkracht maar is wel nodig om ervoor te zorgen dat de Nederlandse economie weer kan groeien op het moment dat de wereldeconomie aantrekt.

Wij hebben ook grote problemen in de gezondheidszorg. Het is mijn vakgebied niet, ik wil er niet te veel over uitweiden. Wij weten allemaal dat er de afgelopen jaren grote kostenstijgingen geweest zijn in de gezondheidszorg. Die worden mede veroorzaakt door de vergrijzing, de ontwikkeling van de technologie, de bureaucratie en misschien her en der door het ontbreken van financiële mechanismen om spaarzaam en efficiënt gebruik te maken van de gezondheidszorg. Wij willen de gezondheidszorg echter wel in stand houden. Ik zal daarop nu verder niet ingaan, maar ik geef wel aan dat het kabinet voor een groot aantal problemen staat. In de afgelopen jaren is bijvoorbeeld op het terrein van de economie veel te gemakzuchtig omgegaan met de goede tijden en is er op het terrein van de gezondheidszorg veel lang gedaan over noodzakelijke wijzigingen om de gezondheidszorg in de toekomst te handhaven.

Het nemen van dergelijke maatregelen is geen feest. Wij weten dat wij daarmee geen populariteitsprijzen winnen, maar wij moeten deze maatregelen nemen omdat er anders later sprake zal zijn van veel moeilijker vraagstukken en veel zwaardere en negatievere effecten. Dat neemt niet weg dat het vervelende maatregelen zijn.

Met de belastingmaatregelen wordt geprobeerd een deel daarvan te compenseren. Ik geef mevrouw De Rijk meteen haar rekenkundig gelijk toe als zij het heeft over de vermenigvuldigingsfactoren. Het is echter wel zo

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

dat wij fiscaal slechts een beperkt aantal tegemoetkomingen kunnen doen voor maatregelen die elders moeten worden genomen. Ik sta volledig achter het kabinetsbeleid en kan wat mijn eigen beleidsterrein eigenlijk alleen maar ingaan op wat wij met die novelle doen.

De heer **Van Raak** (SP): De staatssecretaris begon zijn antwoord met het schetsen van de economische situatie en stelde dat de maatregelen genomen zijn om Nederland er economisch bovenop te helpen en klaar te maken voor het moment waarop de economie weer aantrekt.

Ik wil daarover enkele vragen stellen. De regering heeft niet besloten om de hypotheekrente of de 30% subsidie voor expats aan te pakken.

U hebt wel besloten om de sociale minima, de chronisch zieken en de gehandicapten aan te pakken. Dat doet u vanwege de economische situatie. Staat de sociale zekerheid dan in dienst van de economische ontwikkeling?

Staatssecretaris **Wijn**: Ik heb slechts enkele aspecten willen schetsen van de brede problematiek waarmee dit kabinet kreeg te maken. Nu vraagt u hoe het kabinetsbeleid op dit punt zich verhoudt tot andere fiscale elementen. Je zou in dit verband kunnen denken aan het amendement dat de fractie van GroenLinks in de Tweede Kamer heeft ingediend. Daarmee heeft zij geprobeerd met een extra schijf een Robin Hood-tarief in te voeren. De vraag dient zich dan aan op welke manier je evenwichtig tewerk gaat. Naar mijn mening kan men met de fiscaliteit een bijdrage leveren om per saldo tot een evenwichtig plaatje te komen en perspectief te bieden op verbeteringen.

De heer **Van Raak** (SP): U geeft geen antwoord op mijn vraag. U sprak over de economische situatie en in dat licht wilde u de problematiek in een breder kader aan de orde stellen. Daar ging ik op in. Mijn vraag betrof het feit dat uw specifieke belastingmaatregelen negatieve gevolgen hebben voor de sociale minima, de chronische zieken en de gehandicapten. Tegelijkertijd hebben deze maatregelen grote voordelen voor de miljonairs in dit land. In dat verband vroeg ik u of u de sociale zekerheid ziet als instrument om de economische ontwikkeling te bevorderen.

Staatssecretaris **Wijn**: Wat ik heb willen aangeven is dat ik het kabinetsbeleid in zijn volle breedte in aanmerking wil nemen bij het nastreven van de doelstellingen van deze regering. Op het terrein van de fiscaliteit moet je dan ook afwegingen maken. Ik weet dat de SP de 30%-regeling voor expatriots wil afschaffen. Daarover hebben wij uitgebreid gesproken en daarbij heb ik aangegeven dat dat gemiddeld 10.000 euro scheelt per persoon die uit het buitenland hier komt werken. Deze maatregel heeft daarom een groot effect op ons internationaal vestigingsklimaat. Tegen mevrouw De Rijk zeg ik: de arbeidskorting gaan wij niet aanpakken, want wij doen iets via de heffingskorting. De arbeidskorting houden wij daarentegen in stand om mensen er voordeel bij te laten hebben als zij daadwerkelijk gaan werken. Er is een veelheid aan fiscale regelingen en met elke regeling wordt een bepaalde doelstelling nagestreefd. De regeling voor

buitengewone uitgaven voor ziektekosten is bedoeld om mensen tegemoet te komen die geconfronteerd worden met hoge uitgaven voor ziekten. Wij doen dus iets op het totale terrein van de fiscaliteit. Wij hebben daarbij in aanmerking moeten nemen dat het geen gemakkelijke tijd is.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om met het Belastingplan 2004 als het ware te komen tot een pot geld die gebruikt kon worden voor de tegemoetkomingsregeling voor buitengewone uitgaven in verband met ziekte. De vraag was evenwel of die regeling niet een te breed karakter had en of de middelen niet meer gericht ingezet zouden moeten worden, zodat de chronisch zieken en gehandicapten er meer van zouden profiteren. Naar aanleiding van dat idee hebben wij een zesde nota van wijziging bij het belastingplan opgesteld. Uiteindelijk is een novelle opgesteld. Wat wij nu willen is iets doen voor de mensen die geconfronteerd worden met bepaalde kosten, zoals die voor een dieet, extramuraal ABWB-zorg, speciaal beddengoed of kleding en medicijnen. Wij hebben geen definitie voor chronisch zieken of gehandicapten, maar wij gaan ervan uit dat die mensen tot die specifieke, kwetsbare groep behoren. Die mensen geven wij wat extra, waarmee wij ze tegemoet willen komen. In de Tweede Kamer heb ik echter al gezegd dat de fiscaliteit maar een beperkt middel is voor het realiseren van het totale kabinetsbeleid. Dat is de stelling die ik heer betrek.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt dat de fiscaliteit een beperkt middel is en juist daarover wil ik u een vraag stellen. Op dit punt was u naar mijn mening iets te kort van stof. Waarom is de fiscaliteit eigenlijk zo'n beperkt middel? U zegt het kabinetsbeleid over de volle breedte te steunen. Dat hoort ook zo. In hoeverre ziet u het echter als uw taak om voor de meest kwetsbaren iets te doen en hun achteruitgang met de fiscaliteit te repareren?

Staatssecretaris **Wijn**: Ik heb dat aangegeven door erop te wijzen dat wij het belastingplan, terwijl het al door de Tweede Kamer is aangenomen, alsnog met een novelle willen wijzigen. Ik heb aangegeven op welke manier wij speciaal iets willen doen voor de mensen die met de bijzondere ziektekosten worden geconfronteerd. Ik vind zelf dat ik een specifieke verantwoordelijkheid voor de belastingen heb en dat het daarom mijn taak is om ervoor te zorgen dat zodanige maatregelen worden getroffen dat de fiscaliteit een bijdrage levert aan het realiseren van het totale kabinetsbeleid.

In het specifieke geval van deze novelle wordt een bijdrage geleverd, maar het is een deel van het totale pakket van 110 mln extra, waarbinnen de fiscaliteit een rol speelt.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Hoe groot is die rol? Ik vraag het, omdat ik vrees dat het de komende jaren wel vaker aan de orde zal zijn dat uw collega's er een puinhoop van maken en er toch bij u wordt aangeklopt, omdat u via de belastingen iets moet doen voor de echte schrijnende gevallen. Is dat de koninklijke weg? Hoe kijkt u daartegenaan? U gebruikt vaak het woord "evenwichtig", maar dat is bijna "motherhood and applepie". Er is nooit iemand tegen dat woord "evenwichtig", maar het zegt helemaal niets. Wanneer is iets evenwichtig?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Staatssecretaris **Wijn**: Er ligt iets onder deze interruptie wat niet helemaal wordt uitgesproken. U suggereert nu dat collega's iets niet goed doen en dat de fiscaliteit dat dan moet aanpakken. Ik proef in die interruptie iets van tegen elkaar uitspelen. U zult het zo niet hebben bedoeld, maar ik wil het toch gemarkeerd hebben, want dat kan niet. Wij voeren één kabinetsbeleid, wat betekent dat wij allemaal medeverantwoordelijk zijn voor elkaars maatregelen en daar niet omheen lopen. Ik heb gezegd dat wij dit doen vanuit een bepaald perspectief.

U vraagt wat de rol van de fiscaliteit is binnen het geheel. Ik antwoord daarop alleen dat het totale kabinetsbeleid evenwichtig moet zijn en dat de fiscaliteit daarin zijn rol speelt. U zult nu zeggen: normeer dat of geef dat precies aan. Dat kan ik niet. Ik zou nu heel flauw kunnen zeggen: wij hebben hier 24 mln, deelt u dat door de 110 mln totale reparatie en het breukpercentage is de bijdrage die de fiscaliteit levert.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Daar houden wij u dan de komende vier jaar aan.

Staatssecretaris **Wijn**: Ik zie u nu al lachen...

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Waarom bent u bij die 24 mln blijven steken?

Staatssecretaris **Wijn**: Ook u zult het met mij eens zijn -- dat begrijp ik in dit geval tenminste uit uw non-verbale reactie -- dat je niet van tevoren kunt zeggen hoe het zit. Wel kunt u mij de komende vier jaar hier permanent ontbieden om te vragen wat de fiscaliteit bijdraagt. Ik zal daarover verantwoording afleggen en zeker in gemakkelijke tijden zal ik mij er niet gemakkelijk van af willen maken. Maar het antwoord zal tegelijkertijd zijn dat u de rol van de fiscaliteit moet beoordelen binnen het totaalplaatje van het kabinetsbeleid. Er is breed gezegd dat deze novelle een goede bijdrage biedt aan een oplossing voor het totale vraagstuk van de koopkracht volgend jaar. Dat is de enige pretentie die wij met deze novelle hebben: een bijdrage leveren aan een evenwichtig totaalplaatje.

U vraagt of hierdoor niet extra administratieve lasten worden gecreëerd voor burgers. Dat is wel en niet het geval. Op dit moment kun je via de fiscaliteit die kosten aftrekken, waarvoor je bonnetjes moet bijhouden. De novelle is niet zozeer bedoeld om andere kosten aftrekbaar te maken, maar geeft er een nadere richting aan. In die zin nemen de administratieve lasten niet toe. Ik geef u onmiddellijk na dat voor de aftrek van medicijnen die op recept worden gekocht maar niet worden vergoed door het ziekenfonds, de zelfzorgmedicijnen, wel degelijk bonnetjes moeten worden ingeleverd. Er zit een zekere mate van omslachtigheid in, maar die was er vroeger en zal er ook in het komende jaar zijn. Daar zit geen wezenlijke verandering in.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ook dat valt u niet direct te verwijten, want andere ministeries hebben bepaald dat medicijnen of behandelingen uit het ziekenfonds vliegen. Desalniettemin hoefde dat vroeger niet te worden bijgehouden en nu wel. De administratieve lasten nemen dus wel degelijk toe door alle ministeries. Ik ben benieuwd

om van u beiden te horen of dat meespeelt en of het u zorgen baart. Of denkt u bij de administratieve lastendruk toch vooral aan de werkgevers, aan de grotere eenheden in dit land?

Staatssecretaris **Wijn**: Nee hoor, dan denken wij in de volle breedte aan burgers. Persoonlijk, vanuit mijn verantwoordelijkheid, denk ik daarbij natuurlijk ook aan de taakstelling die we hebben meegekregen om de belastingdienst met 10% in te krimpen. Dit wordt ook gemonitord. U hebt inderdaad gelijk: waar iets voorheen door het ziekenfonds werd vergoed en nu niet meer, kan dat leiden tot extra administratieve lasten. Dit alles ter nuancering op wat ik zojuist heb geformuleerd. Op het moment dat je bonnetjes in moet leveren bij de fiscus zit daar natuurlijk altijd een zekere omslachtigheid in. Die zat er tot voor kort in, maar u hebt in die zin daar wel een punt.

Er is een vraag gesteld over het moment waarop mensen hun geld krijgen. Ik wil daar toch iets over zeggen, omdat daarover her en der verwarring bestaat. De heer Essers heeft het goed geformuleerd: in het kalenderjaar 2004 gaat de verzilveringsregeling in, een regeling voor mensen die te weinig belasting betalen om hun aftrekpost voor buitengewone uitgaven tegen te kunnen wegstrepen. In het kalenderjaar 2004 wordt dat uitbetaald op basis van de berekeningsgrondslag van het jaar 2003. In het jaar 2005 gaat die verzilveringsregeling uitbetalen op basis van de in het belastingjaar 2004 geregelde aftrek van die buitengewone uitgaven. In 2004 gaat de verzilveringsregeling uitbetalen volgens de ongerichte regeling voor buitengewone uitgaven van het jaar 2003. In het jaar 2005 gaat de regeling uitbetalen volgens de gerichte buitengewone uitgavenregeling voor het belastingjaar 2004. De aftrekken voor het belastingjaar 2004, die dus worden geregeld naar de nieuwe, meer gerichte vorm van buitengewone uitgaven, kunnen al dan niet voor voorlopige teruggave worden tegemoetgekomen in het kalenderjaar 2004. Helaas waren de formulieren voor de voorlopige teruggave al gedrukt op het moment dat we met de verdere wijzigingen kwamen. Bij dit onderwerp bestaat altijd de harde deadline van 1 januari. Het verlagen van de heffingskorting kan pas per 1 april 2004 worden doorgevoerd. Qua timing moet je bij de fiscus, en dus ook bij de daarvan afgeleide verzilveringsregeling, met jaargrenzen schipperen.

De heer **Van Raak** (SP): Gaat u de formulieren nog aanpassen?

Staatssecretaris **Wijn**: Nee, want ze zijn al uit.

De heer **Van Raak** (SP): Hoe kunnen mensen die gebruik willen maken van de extra aftrekposten dat alsnog doen?

Staatssecretaris **Wijn**: Dat gaat via de aangifte, wat geen extra administratieve lastendruk creëert. Op het moment dat uit de aangifte blijkt dat je je ziektekosten niet kunt verzilveren, zullen we dat automatisch gaan koppelen aan de verzilveringsregeling.

Verder is er veel tijd opgegaan -- dat begrijp ik overigens heel goed -- aan politieke kwalificaties, die niet

zozeer directe vragen zijn geweest, noch aan mij, noch aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, maar dat is aan hem. Ik denk dat ik hiermee ben ingegaan op de vragen en daarbij het algemene beleid heb geschetst, inclusief de positie van de fiscaliteit en de novelle in het bijzonder. Ik wil het hierbij laten.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik heb er nog drie over. Waarom geen 100% compensatie voor chronisch zieken en gehandicapten, want die hoeven toch niet te worden geprikkeld, aangezien ze weinig ontsnappingsmogelijkheden hebben om hun eigen "gedrag" qua ziektekosten aan te passen. Waarom op deze manier gefinancierd?

U hebt gelijk als u zegt dat ik de term "heffingskorting" in plaats van "arbeidskorting" had moeten gebruiken, al geldt ook voor de heffingskorting dat deze voor iedereen hetzelfde is. Dat is beter dan voorheen. Maar waarom hebt u dit niet ten laste gebracht van de hogere inkomens, bijvoorbeeld door de hoogste schijf te verhogen?

De derde vraag die is blijven liggen betreft de lastenmaximalisatie, waar u vorige week een halve zin over losliet.

Staatssecretaris **Wijn**: Voorzitter. Ik kan op de eerste interruptie geen antwoord geven. Ik zal toelichten waarom niet. Ik kan vanuit mijn verantwoordelijkheid onmogelijk ingaan op de vraag hoe het precies zit met elasticiteit en kostenstructuren in de gezondheidszorg. Het klinkt formeel, maar het is mijn competentie niet om uitspraken te doen over de effectiviteit van financiële bijdragen met betrekking tot de gezondheidszorg. Ik heb daar geen verstand van. Deze Kamer moet dit met de minister van VWS bespreken bij de bespreking van de eigen bijdragen in de AWBZ en de omvang van het ziekenfondspakket. Ik kan daar met de beste wil van de wereld geen reactie op geven.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Het gaat specifiek over chronisch zieken en gehandicapten. Stel dat iemand voor een rolstoel ineens een eigen bijdrage moet betalen van 100 euro, gaat hij die rolstoel dan niet gebruiken? Hij heeft weinig ontsnappingsmogelijkheden.

Staatssecretaris **Wijn**: Voorzitter. Nogmaals, ik weet er te weinig van. Ik ken deze sector niet.

Dan de vraag waarom is gekozen voor de heffingskorting. Ik heb in de Tweede Kamer gezegd dat er meerdere dekkingsmogelijkheden zijn. Je zou bij wijze van spreken ook de kilometervergoeding van 18 cent omlaag kunnen brengen. Iedereen krijgt de heffingskorting. Alle Nederlanders betalen 2 euro voor de gedeeltelijke aanpak van dit probleem. Ook hier weer is het antwoord: evenwicht. Ik begrijp dat mevrouw De Rijk andere prioriteiten zou stellen. We staan hier politiek allebei anders tegenover. Ik kan het niet mooier of anders maken dan het is. Ik begrijp de opmerking van mevrouw De Rijk, maar ik geef tegelijkertijd aan dat ik een andere politieke keuze heb gemaakt.

Dan de opmerkingen over de lastenmaximering. Ik heb bedoeld te zeggen dat er verschillende vormen van lastenmaximering zijn. Je kunt een lastenmaximering ten opzichte van bepaalde normkosten hebben of een integrale lastenmaximering. Ik denk dat het laatste heel moeilijk te bereiken is. Maar een lastenmaximering ten opzichte van bepaalde normkosten is een ander verhaal.

Ik heb willen aangeven dat deze discussie bij de vormgeving van het nieuwe zorgstelsel nog gevoerd zal worden. Zodra ik als CDA-politicus word aangesproken -- wat mevrouw De Rijk in feite deed -- zeg ik dat ik hier als staatssecretaris voor de gehele coalitie zit. Wij komen daar nog verder over te spreken. Voor zover mevrouw De Rijk zich zorgen maakt over mijn CDA-gehalte, kan zij erop rekenen dat ik de CDA-idealen buitengewoon stevig heb geïnternaliseerd.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Dat is een enorme geruststelling, maar u neemt nu een deel van uw woorden van vorige week terug. Dit zou de CDA-fractie op haar beurt zorgen kunnen baren. U hebt toen gezegd: we gaan de lastenmaximalisering op het gebied van de zorg niet halen.

Staatssecretaris **Wijn**: Ik weet niet of ik het letterlijk zo gezegd heb. U zou het citaat er dan even bij moeten pakken. Ik zal zeker een voorbehoud hebben gemaakt met betrekking tot de toekomst. De zin zal ongetwijfeld begonnen zijn met: ik weet niet of.

Ik denk echt dat de discussie daarover nog zal worden gevoerd. Op dat moment zul je moeten bekijken hoe de koopkrachtsituatie precies is. Het is heel duidelijk welke ideeën het CDA daarover heeft. Wat daarover in het regeerakkoord staat, is ook heel duidelijk. Wij gaan in ieder geval het regeerakkoord uitvoeren. Daar kan de Kamer ons aan houden. Ik weet niet in hoeverre de interruptie van mevrouw De Rijk zorgen heeft opgeroepen bij de fractie van het CDA, maar die fractie hoeft zich geen zorgen te maken over het antwoord op de vraag of men zich voldoende kan herkennen in het kabinetsbeleid. De CDA-fractie kan dat ongetwijfeld beter zeggen dan ik als de zorgtoeslag wordt ingevoerd.

De heer **Van Raak** (SP): Wanneer gaan wij evalueren?

Staatssecretaris **Wijn**: Een evaluatie van deze novelle kan niet eerder plaatsvinden dan nadat het begrotingsjaar 2004 is afgerond. Deze evaluatie kan overigens niet het geheel omvatten omdat de verzilveringsregeling dan nog niet direct aanhaakt bij de novelle. Na de afronding van dat begrotingsjaar kunnen wij de eerste effecten zien van deze regeling voor de mensen die wel kunnen verzilveren.

Aan het verzoek van de heer Van Raak om dat al in mei te doen, kan onmogelijk worden tegemoetgekomen. Ik heb de Tweede Kamer wel toegezegd dat wij zullen bezien of wij in de stukken voor Prinsjesdag of de stukken voor het belastingplan 2005 iets zinnigs kunnen zeggen over de fiscale aspecten bij de tegemoetkoming van buitengewone uitgaven voor ziekte. Dat is automatisch ook een toezegging aan de Eerste Kamer. Ik wil dit echter met het nodige voorbehoud doen, want de Kamer zit ongetwijfeld niet op halve informatie of op non-informatie

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

te wachten. Zodra wij realistische, fatsoenlijke en betrouwbare informatie hebben, delen wij die meteen met de Kamer, want wij doen niet aan het spelletje "houd dingen geheim".

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Bij de aanvang van het debat heeft u aangegeven dat het college van senioren in opperste wijsheid aan de Kamer heeft voorgesteld, dit debat te beperken tot datgene wat de belastingnovelle raakt. De context van dit onderdeel raakt weliswaar een breder inkomensbeleid, maar u hebt ook voorgesteld om over dat inkomensbeleid op een andere moment met de regering te spreken. Ik heb van u begrepen dat dit in januari zal zijn. Dat lijkt mij een heel verstandig besluit. Het geeft niet alleen de mogelijkheid om de genomen maatregelen bij het debat te betrekken, maar ook de kennis van dat moment. Dan is het jaar immers ingegaan.

De wetswijziging die nu voorligt, maakt deel uit van een pakket. Over de effecten daarvan heb ik de Kamer in de brief van 8 december geïnformeerd. In die brief is aangegeven dat een deel van deze zaken begrotingsposten betreffen, zoals de bijzondere bijstand, maar er zit ook een wetswijziging bij. Deze wetswijziging is de aanleiding voor dit debat.

Ik ben de Kamer erkentelijk voor de steun die verschillende afgevaardigden voor het onderhavige wetsvoorstel hebben uitgesproken. Collega Wijn heeft dat ook opgemerkt. Ik heb er behoefte aan, op dit moment te memoreren dat het een klein, maar belangrijk onderdeel is van het pakket. In eerdere instantie heeft de Tweede Kamer de heer Wijn gevraagd om een bijstelling te doen gericht op de positie van gehandicapten en chronisch zieken. De heer Wijn heeft de effecten daarvan voorgelaten aan de Tweede Kamer. Bij nader inzien heeft de Tweede Kamer zich afgevraagd of dat nu wel de gewenste uitkomst was. De heer Wijn had er al voor gewaarschuwd. Het is dus niet onverstandig geweest van de Tweede Kamer om daarvan terug te komen. Ik ben deze Kamer erkentelijk voor de steun die zij in dezen heeft voor het regeringsbeleid.

Ik wil de discussie over het inkomensbeleid en de bredere effecten daarvan niet uit de weg gaan, maar ik respecteer het voorstel dat de voorzitter heeft gedaan aan het begin van dit debat. Zij bepaalt de orde van de dingen. Ik heb nog een paar specifieke vragen gekregen van verschillende afgevaardigden waar ik op in zal gaan, maar ik schik mij naar de regie van de voorzitter, als zij vindt dat ik te veel buiten de orde van de vergadering ga.

Door de heer Van Driel is gevraagd waarom er geen structurele compensatie wordt geboden voor chronisch zieken en gehandicapten. Welnu, dat is geweldig moeilijk in de fiscale sfeer, zoals de heer Wijn heeft uitgelegd. Op het moment dat iets in een aftrekpost wordt gebracht, is het afhankelijk van het tarief waarin je zit. Zolang wij niet honderd procent belasting betalen, hebben wij ook geen honderd procent effect van compensatie. Dat lukt daar niet. Er wordt altijd een deel van het effect gecompenseerd. Daarnaast wijs ik erop dat wij in de

eigenbijdrageregeling AWBZ ook een stukje compensatie hebben gedaan. Dat staat ook in de brief over de AWBZ.

Voor deze groep is de bijzondere bijstand heel geschikt, omdat deze maatwerk is.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De heer Wijn heeft nu net gezegd dat honderd procent compenseren wel kan, als de vermenigvuldigingsfactor wordt verhoogd naar drie, dus het zou wel kunnen. Daarmee is de vraag van de heer Van Driel nog steeds relevant. Waarom wordt het niet structureel voor honderd procent gecompenseerd?

Minister **De Geus**: Nu raak ik in de moeilijkheden. Zoals de heer Wijn niet thuis is op VWS en de heer Hoogervorst niet op SZW ben ik niet helemaal thuis op het fiscale terrein. Misschien kan ik mij er beter niet over uitlaten, omdat het alweer een tijd geleden is. Wat ik ervan weet, is dat zo'n vermenigvuldigingsfactor het effect van een aftrekpost geweldig kan vergroten, maar dat het effect afhankelijk blijft van het tarief waar je in zit. Anders moet de staatssecretaris het zometeen nog maar een keer uitleggen.

Een andere vraag van de heer Van Driel had erop betrekking dat er in deze Kamer een uitgebreid debat is gevoerd over welke categoriale regelingen er in de Wet werk en bijstand konden zijn. Dat kon niet en dat was allemaal moeilijk, maar nu komt de regering ineens met een nader voorstel hierover.

Zo is het inderdaad gegaan. Wij hebben hier een debat gevoerd over de Wet werk en bijstand. Het uitgangspunt bij die wet is dat er zo min mogelijk categoriale regelingen zijn, omdat de bijzondere bijstand maatwerk is. Het kabinet heeft in de brief van 8 december de afweging gemaakt om in het licht van de discussie met de Kamer, het geheel van maatregelen en effecten overziende, tot twee extra maatregelen te besluiten voor mensen met lage inkomens en met name chronisch zieken en gehandicapten.

Wij hebben nog eens extra gekeken naar het geheel van effecten en maatregelen en zijn toen tot deze maatregelen gekomen. Ik begrijp dat de heer Van Driel deze maatregelen op zichzelf niet wil bestrijden.

De heer **Van Driel** (PvdA): Het ging mij om de kwaliteit van de wetgeving. U zegt eigenlijk dat het gelegenhedswetgeving is. De staatssecretaris heeft de Kamer eerst met veel kracht van argumenten tamelijk overtuigend ervan weerhouden om dat te doen, maar nu komt het beter uit om het wel te doen. Dan denk ik: wat zegt dat over een volgend stuk wetgeving dat wij aannemen? Krijgen wij over twee maanden weer het tegenovergestelde, omdat het dan beter uitkomt? Ik denk altijd dat wij hier zitten om naar de kwaliteit van de wetgeving te kijken, maar nu zegt u zelf: dat heb je wel eens.

Minister **De Geus**: Het is niet zo dat het ons beter uitkomt, het komt u ook beter uit, en anders moet u maar tegenstemmen, als deze wetswijziging aan de orde komt.

De heer **Van Driel** (PvdA): Dat vind ik een flauw argument. Het gaat om de kwaliteit van de wetgeving. De

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

staatssecretaris heeft hardnekkig namens het kabinet beweerd dat er geen categoriale regeling komt, omdat wij daar echt vanaf moeten.

Nu zegt u: ja, er moet toch een categoriale regeling komen. Wat zegt het dan over andere wetten dat u nu eens dit zegt en over twee maanden met iets anders komt? Dat is toch nauwelijks uit te leggen? U zegt dan tegen mij: als u het er niet mee eens bent, stemt u maar tegen. Dat vind ik een beetje kort door de bocht.

Minister De Geus: Ik stel met grote vreugde vast dat u zich niet uitspreekt tegen deze maatregel. De maatregel moet overigens nog wettelijk behandeld worden, maar wij zien de steun van de PvdA-fractie voor de wijziging tegemoet. U vraagt mij of een en ander niet een ander licht werpt op het debat dat wij eerder hebben gevoerd over de invoering van de Wet Werk en Bijstand. Ik houd staande dat wij bij de behandeling van het wetsvoorstel Wet Werk en Bijstand, waar de staatssecretaris bij betrokken is geweest, de ambitie hebben om zoveel mogelijk weg te blijven van categoriale regelingen. Wij hebben daar ook goede redenen voor. Wat betreft de mogelijkheid voor gemeenten om voor de kosten van chronisch zieken en gehandicapten niet alleen categoriale regelingen voort te zetten -- dat is toen in de Kamer gewisseld -- maar hiervoor, net als voor ouderen, nieuwe regelingen te treffen, lijkt het ons belangrijk, gezien het geheel van effecten en maatregelen, om deze aanpassing te plegen. Wij doen dit omdat wij ons ook rekenschap hebben te geven van de rechtvaardigheid van het totale beleid. Dit was nog niet aan de orde toen de WWB werd behandeld.

De heer Van Driel (PvdA): Die uitleg is uw uitleg. Ik verwijt het kabinet dat men niet al in augustus of september heeft voorzien wat de inkomenseffecten zouden zijn. Pas onder grote maatschappelijke en politieke druk hebt u een beeld van de situatie geschetst. U hebt zich eigenlijk laten dwingen tot een aantal maatregelen, althans zo vat ik dat op en zo is het ook maatschappelijk en politiek opgevat. Er worden nu wat paniekachtige maatregelen getroffen, die in tegenspraak zijn met wat er in oktober is gebeurd. Als u het netjes had gedaan, zou u in augustus en september een overzicht hebben gehad. Bij de behandeling van de WWB in oktober had u daarmee dan rekening kunnen houden. Dan zouden wij nu niet geconfronteerd zijn geweest met deze tournure. Dat had u moeten doen als het kabinet een goed beleid had gevoerd.

Minister De Geus: Ik begrijp dat u vasthoudt aan uw kritiek. Ik heb deze kritiek weerlegd en ik heb mijn blijdschap uitgesproken over de steun die u voornemens bent aan deze aanpassing te geven. Wij hebben met de wetenschap van augustus en september een debat gevoerd over de Wet werk en bijstand. Dit betekent toch zeker niet dat u van ons had verwacht dat wij nu verder geen aanpassingen meer zouden plegen voor de kosten van chronisch zieken en gehandicapten? Als u zegt: dat had je toen moeten weten en daarom had je die Wet Werk en Bijstand anders moeten inrichten, zeg ik: neen, zo was het niet; op dat moment hadden wij nog geen beeld van de einduitkomsten. Die einduitkomsten zijn pas eind november aan het licht gekomen, omdat wij de

maatregelen die op de verschillende terreinen zijn genomen, eerst hebben besproken met de Tweede Kamer. Daarna is het totaalbeeld gekomen en daarna is de vraag gesteld of het kabinet het geheel van maatregelen en effecten overziende, het daarbij wilde laten. Wij hebben toen tot twee extra maatregelen besloten. Ik zeg nogmaals dat ik ontzettend blij ben dat ook de PvdA-fractie voornemens is om deze maatregelen te steunen.

De heer Van Raak (SP): Ook mijn fractie zal de maatregel steunen. In verband met de novelle vraag ik de minister wel, waar volgens hem in laatste instantie de verantwoordelijkheid voor de sociale wetgeving ligt. Is dat bij rijke weldoeners, zoals hij met zijn charitasvoorstellen van de afgelopen weken suggereert, bij de gemeenten of bij de rijksoverheid?

De voorzitter: Kunt u uw vraag iets meer concretiseren in overeenstemming met het onderwerp dat is geagendeerd? **

De heer Van Raak (SP): De tegemoetkoming via de novelle voor de chronisch zieken en gehandicapten laat de minister voor een belangrijk deel over aan de gemeenten. Per gemeente zal er dus waarschijnlijk een ander beleid moeten worden gevoerd, maar wat belangrijker is: in laatste instantie is het aan de gemeenten om de sociale zekerheid van de chronisch zieken en gehandicapten te bepalen. Klopt dat? De Vereniging van Nederlandse Gemeenten was daar niet heel erg blij mee. Ik stel u een principiële vraag: waar moet volgens u in laatste instantie de verantwoordelijkheid voor de sociale zekerheid voor deze groep liggen? Is dat bij u of bij de gemeenten?

Minister De Geus: De belastingnovelle is een uitdrukking van de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid, van de regering. Het maatwerk dat de gemeenten te leveren hebben, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten en de rijksoverheid. Daarbij is de rijksoverheid verantwoordelijk voor de kaderstelling en voor het verlenen van instrumenten en middelen. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeenten om in individuele gevallen maatwerk uit te voeren. Dat is dus een gedeelde verantwoordelijkheid.

De heer Van Raak (SP): Gaat u nog monitoren hoe dat in de verschillende gemeenten gaat uitpakken? Ik vrees een hoop bureaucratie. Dat heb je altijd met dit soort maatregelen en ik ben er dan ook niet voor. Hoe gaat u dat in de gaten houden?

Minister De Geus: Nee, ik ben daar net als u niet voor.

Mevrouw Van Leeuwen (CDA): In het debat over de bijstand is allang toegezegd dat wij alles van de bijstand zouden monitoren.

Voorzitter: Ik wil toch graag een opmerking maken. Ik ben er erkentelijk voor dat de PvdA-fractie, ziende hoe het is gelopen, zich er uiteindelijk bij zal neerleggen met een paar kritische kanttekeningen. Toch zou ik dit huis niet willen verlaten zonder een poging te doen het verschil met de heer Van Driel in ieder geval te

overbruggen. Ik denk dat hij vooral een zin in de brief van 8 december, onder punt 5, op het oog heeft, waar inderdaad over nieuwe regelingen wordt gesproken. Ik heb alle debatten gevolgd en ik heb gelezen wat er zich in de Tweede Kamer heeft voltrokken. Ik ben er zelf vanuit gegaan dat de teneur van de coalitiepartijen was om die 80 mln in te zetten voor maatwerk. Dat heeft de VVD-fractie zojuist ook uitgesproken. Dat is één. In de tweede plaats is er ten aanzien van de regelingen gezegd dat de collectieve ziektekostenregelingen mochten blijven bestaan. Ik juich dat toe. Wij hebben het bij de bijstandswet ook toegejuicht dat zij niet zijn afgeschaft met de komst van de bijstandswet. Met de aanvullende ziektekostenverzekering zou je een groot deel van de pijn weghalen. Dat is dan categoriaal.

De voorzitter: Ik vraag de minister om zich weer op het onderwerp te richten. Mevrouw Van Leeuwen gaat buiten het agendapunt dat vandaag aan de orde is.

**

Minister De Geus: Ik pak de draad weer op bij de monitoring. De staatssecretaris heeft al aangegeven wanneer de effecten aan de orde zullen zijn van de maatregel waarover wij het hier nu hebben. Hij zei, geloof ik, dat het verslag in 2004 aan de orde zou komen. Wat de monitoring van het gemeentebestuur betreft, heb ik al gewezen op de gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het is daarbij de verantwoordelijkheid van de gemeenten om per gemeente te monitoren. Het is onze verantwoordelijkheid om de gemeenten van de goede instrumenten en van de middelen te voorzien. Daarover zijn wij regelmatig in gesprek met de gemeenten, met name via de VNG. Wij monitoren echter niet op gemeenteniveau de uitvoering van dit maatwerk.

De heer Van Raak (SP): Ik weet dat het een doodlopende discussie is, maar het moet mij wel van het hart dat een hoop chronisch zieken en gehandicapten op deze manier in grote onzekerheid worden gelaten. Zij worden in grote onzekerheid gelaten over de precieze koopkrachteffecten, maar daar mogen wij het vandaag niet over hebben. Zij worden in onzekerheid gelaten over wat hun eigen gemeente nu wel of niet gaat doen; daar mogen wij het vandaag ook niet over hebben, maar die mensen hebben daar wel erg veel last van. Ondertussen hebt u met uw liberale opvattingen over sociale zekerheid het allemaal mooi van uw bordje af geschoven.

De voorzitter: Wat is uw concrete vraag?

**

De heer Van Raak (SP): Mijn vraag is of de minister de chronisch zieken en gehandicapten in de komende jaren in onzekerheid wil laten over de koopkracht en over de maatregelen die gemeenten eventueel gaan nemen, of dat hij toch bereid is daar de verantwoordelijkheid voor te nemen. Het is een verantwoordelijkheid die hij volgens mijn fractie als minister van Sociale Zaken gewoon heeft.

Minister De Geus: Voorzitter. De heer Van Raak raakt de kern van dit debat. De kernvraag is of de regering

verantwoordelijkheid neemt voor het inkomensbeleid en voor de inkomenspositie van chronisch zieken en gehandicapten in het bijzonder. Het antwoord daarop is ja. Daarover heb ik u ook geïnformeerd per brief. Dat is een verantwoordelijkheid die zwaar weegt en daarom hebben wij getracht, de verschillende onderdelen uit het pakket zo snel mogelijk te realiseren.

Een van die onderdelen is de wijziging van de belastingwetgeving. Die wijziging moet snel plaatsvinden. Ik hoop dat dit mogelijk is. Ik blijf verantwoordelijkheid dragen, maar dat doe ik niet alleen. De regering draagt deze verantwoordelijkheid met de volksvertegenwoordiging. Ik vind het belangrijk dat u een besluit hebt genomen over de wijze waarop u met mij wilt spreken over dit onderwerp en wanneer u dat wilt doen. Ik ga de discussie absoluut niet uit de weg. Ik aanvaard de verantwoordelijkheid voor het inkomensbeleid in het algemeen en de inkomenspositie van chronisch zieken en gehandicapten in het bijzonder.

Mevrouw De Rijk vroeg of de wijzigingen in de sociale zekerheid geen gaten slaan in de inkomenspositie en, zo ja, wie deze gaten moet repareren. Ik kan die vraag met enige moeite herleiden tot de technische kern van dit debat. Als er in de sociale zekerheid inkomensgevolgen zouden zijn waarvan wij menen dat die met een belastingwijziging moeten worden opgelost, zouden die nu aan de orde moeten zijn. Ik denk dat de maatregelen die wij voorstellen direct zijn gericht op een effect ten behoeve van de chronisch zieken en gehandicapten.

In augustus en september heeft het kabinet de algemene inkomensontwikkeling in beeld gebracht. Hierbij is ook aandacht besteed aan de algemene tarieven en de niveaus van onder andere de heffingskortingen en arbeidskortingen. Dat heeft geresulteerd in voorstellen die hebben geleid naar de bekende plaatjes van het generiek beeld.

Er moet mij nog een ding van het hart over de hoofdlijn van dit debat. In de huidige situatie wordt de eigen verantwoordelijkheid van de burger aangesproken. Dat is niet alleen een liberaal beginsel, maar ook een christen-democratisch beginsel. Wij doen immers ook een appèl op de individuele verantwoordelijkheid. Het is mogelijk dat die individuele verantwoordelijkheid te hoge eisen stelt aan de draagkracht van mensen. Het is ook een christen-democratisch principe om in dergelijke gevallen te zorgen voor ondersteuning. Dat is maatwerk en dat gebeurt naar draagkracht.

Wij kunnen uiteraard de discussie hierover in haar geheel uit de weg gaan door de eigen verantwoordelijkheid van burgers te negeren. Dan hoeft immers ook de compensatie niet te worden geregeld. Dat is tien jaar lang gebeurd en dat willen wij niet meer. Wij willen de eigen verantwoordelijkheid van de burgers aanspreken. Daarmee nemen wij ook de verantwoordelijkheid voor het leveren van maatwerk. Wij moeten zoeken naar het goede evenwicht tussen instrumenten en middelen voor mensen die het echt nodig hebben en het geven van de verantwoordelijkheid aan mensen die deze wel zelf kunnen dragen. Wij hebben een verantwoorde keuze gemaakt. In mijn brief van 18 december ben ik ingegaan op de technische kanten van het voorstel. Ik ben klaar voor het politieke debat over het beleid als u me daarvoor roept.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U hebt mijn vraag over wat er via de belasting moet worden gerepareerd iets te nauw opgevat. Ik doelde niet alleen op de sociale zekerheid. Ik beschouw u als de verantwoordelijke en coördinerende minister voor het inkomensbeleid. In die hoedanigheid wil ik van u weten wat er volgens u via de belastingen moet worden gerepareerd en wat volgens u een taak is van de andere leden van het kabinet, zoals de minister van VWS.

U hebt een andere vraag van mij nog niet beantwoord, namelijk die over de brief van de VNG. Vandaag stond overigens in de krant dat 70.000 extra mensen op het minimum terechtkomen. Hoe gaat u uw plannen uitvoeren als de VNG zegt dat de gemeenten er te weinig geld voor hebben?

Minister **De Geus**: Het is bekend dat de VNG graag meer geld wil hebben. Wij zijn ervan overtuigd dat de middelen die wij nu geven voldoende zijn voor het leveren van maatwerk. Ik heb er ook vertrouwen in dat de gemeenten daaraan willen meewerken. De VNG komt uiteraard op voor het belang van de gemeente om meer geld te ontvangen. Het is bekend dat de gemeenten zich heel goed rekenschap geven van hun verantwoordelijkheid voor het leveren van maatwerk aan de mensen die dat echt nodig hebben. Wij blijven erover in gesprek. Ik heb goede hoop dat wij in januari een goed gesprek kunnen voeren over het meten van de effecten en over de maatregelen die moeten worden genomen als het effect van de nu voorgestelde maatregelen onverhoopt tegenvalt.

Uw andere vraag raakt wel de orde van dit debat. Die vraag is namelijk wat de relatie is in die zin dat de belastingen altijd maar klaar moeten staan om problemen op te lossen die ergens anders veroorzaakt worden. Mijn antwoord op deze vraag is genuanceerd. Wel begin ik mijn antwoord met "nee". Ik vind namelijk dat de maatregel op verschillende beleidsterreinen in zichzelf solide, sociaal en rechtvaardig moeten zijn. Er zijn echter onderdelen van het regeringsbeleid die een zodanige wijziging betekenen in de verdeling van de verantwoordelijkheid en in de draagkracht, dat wij ook moeten kijken naar de totaliteit van de doelstelling van het rechtvaardige inkomensbeleid. Daarbij moeten wij dan fiscale middelen gebruiken. Dit is ook niet nieuw in de geschiedenis. Mijn antwoord begint dus met een "nee", maar dat wordt gevolgd door "tenzij". Dat "tenzij" is vandaag inderdaad voor een klein stukje aan de orde.

De vergadering wordt van 15.30 uur tot 15.40 uur geschorst.

*N

De heer **Van Driel**(PvdA): Mevrouw de voorzitter. De staatssecretaris heeft gezegd dat de evaluatie van deze maatregel pas in het voorjaar van 2005 kan plaatsvinden.

Dat is niet anders, maar het is wel jammer. Dat brengt mij terug naar de laatste woorden van de staatssecretaris: "Wij doen niet aan het spelletje "houd het geheim"."

Mijn verwijt is dat dit wél gebeurd is. Als de regering reeds eind van de zomer met een plaatje gekomen was, had het allemaal niet op het laatste moment geregeld hoeven te worden en had het veel overzichtelijker kunnen gebeuren. Mijn verwijt is dat het te lang geheim gehouden is. Pas toen er maatschappelijke en politieke druk ontstond, is er enig inzicht gegeven.

Mevrouw Van Leeuwen is niet meer aanwezig in de zaal, maar ik wil voor de Handelingen toch even een opmerking in haar richting maken. Het gaat er niet om of men categoriale bijstand niet goed vindt. Ook wij willen categoriale bijstand mogelijk maken. Ik maak echter bezwaar tegen het feit dat wij er in oktober met veel verbaal geweld vanaf gehouden worden en dat het nu in december – twee maanden later – wél moet. Dat noem ik gelegenheidswetgeving. En wie zegt mij dat dit niet zal gebeuren bij andere wetgeving die wij hier behandelen? Dan kan de regering ook zeggen: Wij hebben het toen weliswaar voorgesteld maar nu, twee maanden later, ligt het heel anders. Dat is de kern van mijn bezwaar. Hoe lang houdt wetgeving stand? Ik vind twee maanden tamelijk kort. Twee jaar is al kort, maar twee maanden!

Ik heb gesproken over een structurele inkomenscompensatieregeling voor chronisch zieken en gehandicapten. Op een vraag van mevrouw Rijk gaat de minister daarop in en zegt dan: "Ik heb daar geen verstand van". Dat zal hij niet zo bedoeld hebben! Misschien weet hij de technische details niet, maar hij zit er namens het kabinet. Moet ik constateren dat het kabinet daarvan geen verstand heeft? Dat wil dan wel graag met hoofdletters in de Handelingen opgenomen zien! Iedereen weet overigens dat het best kan. Er kan geschoven worden met vermenigvuldigingsfactoren. De vraag is echter of de regering dat wil doen. De minister kan zijn opmerking "ik heb er geen verstand van" alleen maar goedmaken door terstond tegen de staatssecretaris te zeggen dat hij er dan maar op moet ingaan. "Ik heb er geen verstand van" vind ik het slechtste antwoord dat er vandaag gegeven is. Ik schat de minister hoger.

*N

Mevrouw **De Rijk**(GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Ik constateer dat zowel deze Kamer als de minister van Sociale Zaken -- en inkomensbeleid, zeggen wij er tegenwoordig bij -- popelt om het straks echt over het inkomensbeleid te hebben. Dat gaan wij dan ook doen in januari.

Ik ben blij met de uitspraak van minister De Geus dat alle maatregelen in zichzelf solide, sociaal en rechtvaardig moeten zijn. Daaraan zullen wij hem nog regelmatig herinneren, ook als het om zijn eigen beleid gaat.

Ik was iets minder blij met de manier waarop de minister sprak over de brief van de VNG. De VNG vraagt immers geen geld voor het werkinstituut VNG maar voor de gemeenten die al die gaten op inkomensgebied moeten gaan dichten via de bijzondere bijstand. Er wordt tegenwoordig immers ontzettend vaak verwezen naar de bijzondere bijstand.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Daarop wordt nog steeds 140 mln bezuinigd. Gelet op wat in de afgelopen maanden is gebeurd, ben ik bang dat de minister straks moet constateren dat het beeld minder rooskleurig is dan hij het op 16 december in de Eerste Kamer heeft doen voorkomen.

Verder hoop ik dat de heer Wijn voortaan minder bescheiden zal zijn bij het gebruik maken van de mogelijkheid om via de belastingen compensatie te bieden. Hoewel ik het met de heer De Geus eens ben dat iedere maatregel van ieder ministerie in zichzelf sociaal moet zijn, zeg ik toch: alstublieft, mijnheer de staatssecretaris, als die maatregelen dat dan toch niet zijn, biedt u dan maar compensatie.

Ten slotte merk ik op een antwoord op een vraag gemist te hebben. Ik wil dat antwoord graag, omdat daarmee een handige voorbereiding wordt verkregen van het debat in januari. De vraag was: hoeveel zou er nodig zijn om er iedereen niet meer dan 1% op achteruit te laten gaan?

De voorzitter: Mevrouw De Rijk, om misverstanden te voorkomen wijs ik erop dat deze Kamer nog niet heeft besloten om in januari plenair over deze thematiek te vergaderen. Wel heeft de vaste Kamercommissie besloten hierover te vergaderen.

**

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Als het maar snel gebeurt.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Het was vandaag een enigszins vreemd debat met al dat praten over zaken waarover wij niet willen spreken. Minister De Geus neemt de volle verantwoordelijkheid voor de positie van de chronisch zieken en de gehandicapten. Die verantwoordelijkheid ligt dus niet bij de gemeenten en niet bij de charitas. Dank u wel voor deze woorden, mijnheer De Geus, wij zullen u daaraan houden. Ik wil u nog een kerstgedachte onder de aandacht brengen met de vraag: wat zijn volgens u de verschillen en vooral de overeenkomsten tussen naastenliefde en solidariteit? Misschien kunt u dat mij in 2004 een keer vertellen.

De novelle die wij vandaag zullen goedkeuren, is een aalmoes voor de chronisch zieken en de gehandicapten, maar deze aalmoes wil mijn fractie in deze dagen heel graag geven.

Wij zullen de minister in 2004 nog vaak in deze Kamer treffen. Naar wij mogen hopen kunnen wij bij een van de gelegenheden dan een fundamenteel debat voeren over de sociale zekerheid. Hopelijk zal die discussie meer betreffen dan de gefantaseerde puntenwolken en cijfertabellen waarmee wij het in de afgelopen weken moesten doen.

Tot slot wenst mijn fractie beide bewindspersonen een gezegende kerst en een zalig uiteinde.

De voorzitter: Ik weet niet of ik nu "dank u wel, mijnheer Van Raak" moet zeggen. Het woord is aan de staatssecretaris van Financiën.

**

*N

Staatssecretaris **Wijn:** Voorzitter. Voorzover ik heb begrepen zijn mij geen nadere vragen gesteld. Wel is een enkele kwalificatie gegeven. Nog niet vaak is het woord "bescheiden" op mij van toepassing verklaard. Die kant moet het ook niet te veel op. Ik zal dat dan ook niet bevorderen.

Ik dank de Kamer nogmaals voor de snelle behandeling van de novelle en de goede samenwerking gedurende de afgelopen maanden. Ik zie uit naar de gedachtewisselingen in het nieuwe jaar die wij zullen hebben zodra dat maar nodig, opportuun of wenselijk is.

*N

Minister **De Geus:** Voorzitter. De heer Van Driel heeft nog eens gezegd dat hij zich zorgen maakt over de kwaliteit van de wetgeving. Hoe kunnen wij ervan overtuigd raken dat die in stand blijft als na twee maanden debatteren al weer extra wetgeving nodig is? De heer Van Driel sprak van gelegenhedswetgeving. Ik meen dat ik hem op dit punt gelijk moet geven. Dit is inderdaad gelegenhedswetgeving. Echter, naar het oordeel van de regering is de gelegenheid ook van dien aard dat het nodig is om met deze wetgeving te komen. De heer Van Driel zegt dat wij moeten oppassen en bij het maken van wetten zoveel mogelijk de gelegenheden die in de toekomst aan de orde kunnen zijn, in aanmerking moeten nemen. Ik ben het ook op dit punt geheel met hem eens: dit moet onze ambitie zijn. Evenwel blijf ik erbij dat het in dit verband noodzakelijk was de wetgeving een klein beetje aan te passen.

De heer Van Driel refereerde er verder aan dat zowel de staatssecretaris als ik hebben gesproken over de vraag of je via de fiscus structurele compensatie kan bieden. Tussen de eerste en de tweede termijn heb ik hierover nagedacht en mij iets laten influisteren. Als je werkt via de fiscaliteit, heb je te maken met aftrekposten en de hoogte van die posten is afhankelijk van het tarief van de betrokkene. Met een vermenigvuldigingsfactor kun je tot een bepaalde uitkomst komen, maar volledige compensatie biedt men dat nog niet. Overigens is er verschil tussen structurele compensatie en volledige compensatie. Ik meen dat de heer Van Driel vooral sprak over structurele compensatie. In dit debat ging het om volledige compensatie. Intussen is mijn kennis op dit terrein zodanig toegenomen dat ik weet dat ook volledig compensatie mogelijk is.

Ik heb mij laten vertellen dat je dan de reciproque moet nemen van het tarief. Desgewenst is dan volledige compensatie mogelijk. Het antwoord op de vraag of dat kan, is in technische zin uiteindelijk "ja". Het is natuurlijk wel de vraag hoe ver je dat moet doorvoeren. Het is in het kabinetsbeleid van belang om de eigen verantwoordelijkheid voor de eigen uitgaven -- ik noem de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

taxiritten en de medicijnen die op zichzelf fiscaal aftrekbaar zijn -- in stand te houden en de mensen tegemoet te komen die er extra de dupe van dreigen te worden. Kan het? Ja. Is het gewenst? Ja, tot op zekere hoogte. In welke vorm? In de vorm die de regering heeft voorgesteld.

De heer **Van Driel** (PvdA): Ik heb gezegd dat de tendens te zien is dat steeds meer ouderen zonder volledige AOW ook naar de gemeente gaan voor een aanvulling op hun AOW of bijstand te halen. Je ziet het bij chronisch zieken en gehandicapten. Er zou op rijksniveau toch moeten worden nagedacht over een structurele inkomenscompensatie voor deze groepen. U heeft in eerste termijn gezegd de volledige verantwoordelijkheid van de rijksoverheid daarvoor te aanvaarden. U ziet dat. Wilt u daarover nadenken? U hoeft er alleen maar ja of nee op te zeggen. U tovert het vanmiddag niet uit uw mouw of uit uw hoge hoed.

Minister **De Geus**: Ik zeg er ja op. Het is precies de aanleiding geweest waarom de CDA-fractie een motie heeft ingediend en het kabinet met een uitwerking is gekomen in verband met de verzilveringsproblematiek. Het is een belangrijk hulpmiddel voor ouderen met lage inkomens, die wel aftrekposten hebben en ook voor chronisch zieken. Dat is iets uit het verleden. Kijken wij vervolgens naar de toekomst. Het is ontzettend belangrijk dat, als je doorgaat op de route van de eigen verantwoordelijkheid van burgers in bijvoorbeeld de zorg, op een gegeven moment wordt aangegeven wat het compensatiemechanisme, het ondersteuningsmechanisme in de zorg zelf is. Mevrouw De Rijk heeft daarover een opmerking gemaakt. Dat is de reden waarom wij in dit debat eerder hebben gemarkeerd dat de zorgtoeslag een essentieel en vitaal onderdeel vormt van het kabinetsbeleid met enerzijds de eigen verantwoordelijkheid en anderzijds een toeslag om te voorkomen dat het appel dat de regering doet op de eigen verantwoordelijkheid de draagkracht van mensen te boven gaat.

De heer **Van Driel** (PvdA): De enige opmerking die ik van u vraag is dat u akkoord gaat met de zorgtoeslag. In een structurele situatie zou u een structureel vangnet moeten hebben, iets meer dan de bijzondere bijstand. Ik smokkel er nog de 65-plussers zonder volledige AOW bij, van wie er elk jaar veel meer komen. Wij hevelen die categorie als het ware naar de gemeente over, maar dat zou eigenlijk niet moeten gebeuren.

Minister **De Geus**: Ik denk dat wij nu op een lijn zitten. Voor het structurele niveau van de AOW of het structurele inkomensbeeld dat voortvloeit uit premies en heffingen doen wij geen beroep op de bijzondere bijstand. Wij stellen vast dat het heel moeilijk is om via gerichte generieke maatregelen ondersteuning te bieden, als er een cumulatie van effecten optreedt na het doorvoeren van de verschillende maatregelen. Wij zouden die 80 mln extra bijzondere bijstand generiek kunnen uitsmeren over alle minima, maar voor heel veel mensen is dat niet eens nodig, terwijl het voor een aantal mensen die het wel nodig

hebben veel te weinig is. Ik denk dan ook dat wij het eens zijn.

De heer **Van Driel** (PvdA): Ik heb nog een technische opmerking. Het gaat om de mensen die niet 50 jaar in dit land hebben gewoond en dus geen volledige AOW hebben. Dergelijke categorieën moeten wij niet naar de gemeente sturen. Daarvoor moeten andersoortige maatregelen worden genomen. Dat vraag ik u.

Minister **De Geus**: Ik stel voor om niet nu de specifieke groepen langs te gaan. Ik kan mij voorstellen dat het een debat op zichzelf is, als je kijkt wat er structureel en wat er met maatwerk moet worden opgelost. Voor de kenner van dit debat was de aanleiding gelegen in de cumulatie van de effecten waarmee chronisch zieken en gehandicapten te maken konden krijgen. Daarover heb ik in ieder geval een afgerond oordeel gegeven. Zoals de heer Van Driel aangeeft, zal er in de hoofdlijn van structureel beleid met structurele compensatie ook compensatie nodig zijn via maatwerk, wat individueel verschillend kan uitpakken. Laten wij blij zijn dat wij daarover beschikken.

Mevrouw De Rijk heeft aangegeven dat de VNG vraagtekens zet bij de aanwezigheid van voldoende middelen voor maatwerk. Wij gaan daarover nog in gesprek met de VNG, waarbij wij zullen afspreken om goed in gesprek te blijven. In antwoord op de vragen van de heer Van Raak heb ik aangegeven dat de verantwoordelijkheid die wij daarvoor dragen een gemeenschappelijke is: wij zijn verantwoordelijk voor het instrumentarium en voor middelen in het kader van fictief budget, gemeenten zijn dat in het kader van het leveren van maatwerk en het geven van voorlichting. Ook zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het goed beheren van die middelen. Daarover gaan we nog met de VNG in gesprek. Ik heb de Tweede Kamer toegezegd dat ik, op het moment dat de noodzaak aanwezig is voor het treffen van nadere maatregelen, mij daarvan rekenschap zal geven. Dit heb ik ook gezegd in de Tweede Kamer, en het lijkt mij nuttige informatie voor het debat met de Kamercommissie.

De heer **Van Raak** (SP): Mijn partij heeft in de praktijk veel te maken met chronisch zieken en gehandicapten, die bij onze hulpdiensten komen. Waar moeten zij aankloppen als het onverhoeds misgaat, of als zij zich tekort gedaan voelen? Moeten ze dan aankloppen bij de gemeenten, of bij u?

Minister **De Geus**: Als het gaat om individuele gevallen moeten de mensen in eerste instantie bij de gemeenten te rade gaan voor de tegemoetkoming bijzondere kosten. Als het gaat om het geheel van het inkomensbeleid, ben ik niet alleen aanspreekbaar voor het parlement, maar ook voor maatschappelijke organisaties en individuele burgers voor het beantwoorden van vragen.

Mevrouw De Rijk heeft gevraagd of het mogelijk is, te berekenen wat het kost om alle inkomens een garantie op -1% te geven. Die berekening is niet te maken. Wij hebben wel de situatie van de standaardhuishoudens, die binnen een bepaalde bandbreedte vallen. Wat wij wel kunnen schatten, zijn de effecten van de cumulatie van maatregelen. Verder kunnen wij besluiten, extra middelen

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ter beschikking te stellen, bijvoorbeeld via de bijzondere bijstand. Wat wij niet kunnen doen, is vanaf een bepaalde inkomensgrens berekenen – mevrouw De Rijk is waarschijnlijk geïnteresseerd in de minima tot aan modaal – wat het in generieke zin zou kosten om daar maatregelen te treffen. Het betreft hier namelijk een spreiding die op individueel niveau heel verschillend kan uitpakken. Daarom is die berekening niet te maken.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik begrijp het eigenlijk niet. Juist dankzij die prachtige puntenwolken, waarmee ik wel degelijk blij ben, kun je toch alle mensen die onder die grens zitten vermenigvuldigen met het bedrag dat zij daaronder zitten? Dat lijkt mij niet zo heel ingewikkeld. De vraag is dan wel, wat vervolgens de beste maatregelen zijn om het te compenseren.

Minister **De Geus**: Dat ligt toch iets moeilijker dan u denkt. In die puntenwolken zitten de plussen en de minnen, met daarachter een frequentieverdeling. Bepaalde zaken kunnen wel in de puntenwolken tot uitdrukking komen, maar bijvoorbeeld het effect van de bijzondere bijstand niet. Daarom kan niet worden berekend wat het aan generieke maatregelen zou kosten. Als de één op -1,5% zit en de ander op -2,5%, leidt een generieke maatregel van iedereen 2.5% erbij tot 0. Het is mogelijk om uit te rekenen welk type maatregelen getroffen moet worden om de gehele groep te lichten. Het bedrag dat nodig is om alle minima er 5% bij te geven, valt uit te rekenen. Dat is een miljardenbedrag, maar dat is niet relevant. Het zou interessant zijn om een taxatie te maken van alle inkomensplussen en inkomensminnen en daar maatwerk op te zetten. Ook dat is echter een relatieve wijsheid. Mensen komen niet in aanmerking voor de bijzondere bijstand op het moment dat zij inkomensvoortgang of inkomensachteruitgang hebben, maar op het moment dat zij bijzondere kosten hebben. Waarom is het toch een adequaat middel? Omdat er dit jaar een zeer belangrijke component zit in de inkomensachteruitgang van sommige mensen die ook via de bijzondere bijstand te verhelpen is. Het is daarom in dit geval een adequaat middel. Het getal waarom u vraagt is met de huidige stand van de wetenschap niet te berekenen.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter.....

De **voorzitter**: Nee, mevrouw De Rijk, ik moet een beetje zien op het evenwicht tussen de verschillende woordvoerders. Het is nu even genoeg geweest.
**

Minister **De Geus** (CDA): Voorzitter. De heer Van Raak heeft mij een soort cryptogram meegegeven. Wat is het verschil en de overeenkomst tussen naastenliefde en solidariteit? Ik zal daar tijdens het kerstreces over nadenken. Ik zal mij laten inspireren. Ik beloof dat ik het antwoord zal meenemen naar het debat dat wij hierover nog zullen voeren.
De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De afhandeling van dit wetsvoorstel volgt dadelijk bij de stemmingen over alle andere fiscale wetsvoorstellen.

Ik schors de vergadering enkele ogenblikken om twee redenen. In de eerste plaats om de leden opmerkzaam te maken op de stemmingen en in de tweede plaats om alle leden te laten weten dat wij, nu wij inlopen in de tijd, een poging doen om voor de dinerpauze het antwoord van de regering met betrekking tot de socialezekerheidswetten behandeld te zien.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over het wetsvoorstel **Wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 2004) (29210)**.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik wil hierover graag een stemverklaring afleggen.

De **voorzitter**: Zoals u weet, mijnheer Platvoet, kunnen stemverklaringen volgens het Reglement van orde alleen maar gegeven worden als er wordt gestemd. Er is geen stemming aangevraagd en de Kamer heeft net aangegeven geen stemming te wensen. Wel kan om aantekening worden gevraagd en mij blijkt dat dit het geval is.

De aanwezige leden van de fracties van de SP en GroenLinks wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 2001, mede naar aanleiding van het Belastingplan 2004 (29367)**.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Technische herstellwet 2003 (29026)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B

!Stemmingen!

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van enkele belastingwetten c.a. (overige fiscale maatregelen 2004) (29035)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 met het oog op de vereenvoudiging, modernisering en harmonisering van de ter zake van de facturering geldende voorwaarden op het gebied van de belasting over de toegevoegde waarde (richtlijn facturering) (29036)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001, ter zake van het bevorderen van de financiering van de eigen woning met eigen middelen (materiële implementatie initiatiefwetsvoorstel Hillen) (29209)**.

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

De heer **Rabbinge** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De Partij van de Arbeid juicht een beleid dat goed gedrag bevordert, toe. Het wetsvoorstel naar aanleiding van het initiatiefwetsvoorstel Hillen past bij die uitgangspunten. Mogelijk is deze wet een niet onbelangrijke bouwsteen in een omvattender beleid over betaalbaar wonen in zowel de koop- als de huursector.

De contouren van zulk een beleid worden evenwel op dit moment nog niet zichtbaar en dat knelt des te meer nu de vermindering van de individuele huursubsidie van 250 mln euro niet los gezien kan worden van deze overigens sympathieke maatregel ten behoeve van de kleine huiseigenaren. Die onevenwichtigheid tussen koop- en huursector en de afwezigheid van zicht op een integrale visie op de volkshuisvesting, hebben de Partij van de Arbeid na lange afweging doen besluiten, haar steun aan dit wetsvoorstel te onthouden.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb vier jaar lang stemverklaringen over belastingplannen afgelegd zonder dat er hoofdelijk over is gestemd, dus daar komen wij nog wel op terug.

De **voorzitter**: Dat was altijd fout.

**

De heer **Platvoet**(GroenLinks): Dat is wel een kritische noot voor de vorige voorzitters van deze Kamer.

Wij zullen ook stemmen tegen de implementatie van het initiatiefvoorstel-Hillen. Uit berekeningen blijkt dat deze vooral gunstig uitwerkt voor mensen met een hoog inkomen. Bovendien is het niet ingebed in een breder pakket van maatregelen voor de fiscale bevoordeling van het eigen huis, zoals mijn voorganger ook zei.

De **voorzitter**: Wij gaan stemmen bij zitten en opstaan. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks en de SP tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Vaststelling van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2004 (29200-G)**.

(Zie vergadering van 8 oktober 2003.)

Dit wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn **stemmingen** in verband met **de motie-Schuyer c.s. inzake toevoeging aan de nog te ontwerpen AMvB op het gebied van de monumentenzorg (29210, D)**.

De **voorzitter**: Wij gaan stemmen bij zitten en opstaan. Ik constateer dat het wetsvoorstel met algemene stemmen is aanvaard. De fractie van D66 heeft zoveel vertrouwen gehad in deze Kamer dat zij heeft gemeend te kunnen wegblijven. Ik dank de staatssecretaris van Financiën voor zijn aanwezigheid. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid was hier ook aanwezig, maar hij werkt aan de beantwoording van de vragen die hem zijn gesteld.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!"1 december"-wetten SZW!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Invoering van een bijdrage van de werkgever wiens werknemer op of na het bereiken van de leeftijd van 57,5 jaar werkloos wordt (Wet werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers) (28862);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van een aantal sociale verzekeringswetten (verzamelwet sociale verzekeringen 2003) (28978);**

- het wetsvoorstel **Wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag, de wet van 22 december 1994 tot nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziektefondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (Stb. 957) en de Algemene Kinderbijslagwet in verband met andere wijze van aanpassing van kinderbijslagbedragen (29258);**

- het wetsvoorstel **Wijziging van de Werkloosheidswet i.v.m. afschaffing van de vervolgitkering (29268).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Rutte**: Voorzitter. Mevrouw Van Leeuwen refereerde aan het feit dat het debat deels gevoerd wordt tussen leden van de regering en van deze Kamer die zelf in het directe dagelijks leven niet of nog niet heel veel te maken hebben met het specifieke onderwerp van de kinderbijslag. Het voordeel van die zekere afstand is, dat je er wat nuchterder en met wat meer distantie naar kunt kijken. Ik merk dat aan de inbreng van mevrouw Van Leeuwen en ik zal het zelf ook proberen.

Om te beginnen zal ik enkele dingen zeggen in reactie op de bijdragen van mevrouw Van Leeuwen. Zij, maar ook anderen, roerde de kwestie aan van het artikel in de Volkskrant van leden van de SP en van D66. Verder zijn er in eerste termijn nog wat losse vragen gesteld, waar ik nog over kom te spreken. Ik zal het vooral hebben over de kinderbijslag; de minister zal spreken over de andere wetsvoorstellen.

Mevrouw Van Leeuwen heeft gevraagd of ik het eens ben met de stelling dat ouders niet ontmoedigd mogen worden om aan gezinsuitbreiding te denken. Ik ben het daar vanzelfsprekend mee eens en wil elke twijfel op dit punt wegnemen. Die overweging heeft zeker niet aan dit wetsvoorstel ten grondslag gelegen. Dat het kabinet hier niet op uit is, blijkt uit de verhoging van de kinderkorting in 2004 en ook uit de in het hoofdlijnenakkoord uitgesproken voornemens voor het meer glijdend inkomensafhankelijk maken van de kinderkorting en de daarmee samenhangende verdere verhoging van de kinderkorting.

Mevrouw Van Leeuwen heeft ook vragen gesteld over de nota die is toegezegd voor 2005, in reactie op een verzoek van de heer Weekers van de VVD-fractie aan de overkant van het Binnenhof. Hij heeft daarbij gevraagd om een beninning op de AKW, wat betreft de vereenvoudiging van regelgeving en uitvoering. Ook heeft hij gevraagd de AKW te plaatsen in internationaal perspectief en verder te denken aan de onderhoudsvoorwaarden en de kostendekkendheid van de kinderbijslag en daarbij te betrekken de kwestie van de inkomensafhankelijkheid. De lijst was zo uitgebreid geworden, dat ik de Tweede Kamer heb toegezegd haar begin 2004 een brief te zullen sturen met alle thema's die in deze nota aan de orde moeten komen. Daarbij zal ik betrekken wat de heer Weekers daarover toen heeft gezegd. Ik zeg hier toe dat ik ook de Eerste Kamer die brief formeel zal toesturen, zodat ook

hier bekend is welke thema's ik mij voorneem in dat stuk te behandelen. Wellicht kan dit leiden tot nadere gedachtevorming.

Mevrouw Van Leeuwen heeft opgemerkt dat er al boekenkasten zijn volgeschreven over dit onderwerp. Zij kan het weten, want zij heeft een deel van de geschiedenis hier uitvoerig en redelijk compleet beschreven. Ik wil proberen om de verschillende overwegingen die bij de diverse thema's aan de orde zijn geweest, te betrekken bij het standpunt in de kabinetsnotitie. Ondanks de omvang van de boekenkast dateert het laatste kabinetsstandpunt alweer van 1991, dus van zo'n dertien jaar geleden. Het lijkt mij goed dat wij de AKW in het licht van de veranderde wet- en regelgeving op nationaal en internationaal gebied weer eens grondig onder de loep nemen.

Mevrouw Van Leeuwen heeft gevraagd of het niet mogelijk zou zijn om het toegezegde onderzoek naar de integratie van kinderregelingen, toegespitst op de inkomensafhankelijke regelingen en dus niet op de AKW zelf, op een of andere manier te laten samenvallen met de nota over de AKW. Ik zeg de Kamer toe dat ik zal bezien wat mogelijk is. Ik denk dat wij meer tijd nodig zullen hebben voor een volledige nota over de AKW, maar ik zal ervoor zorgen dat de elementen uit de AKW-nota die direct te maken hebben met vraagstukken rond inkomensafhankelijkheid, beschikbaar zijn als het stuk over de integrale kinderregelingen wordt behandeld. Verder zeg ik toe dat wij meer zullen doen als wij al meer kunnen doen. Mevrouw Van Leeuwen heeft mij ertoe opgeroepen het uiterste te doen om die twee te combineren of in ieder geval gelijktijdig beschikbaar te laten komen. Het kan lastig worden om dit voor de hele AKW-nota toe te zeggen, maar de onderdelen die te maken hebben met inkomensafhankelijkheid en dergelijke moeten er zijn, zodat een en ander ook in onderlinge samenhang kan worden beschouwd. Ik neem die suggestie dus graag over.

Voorzitter. In verband daarmee heb ik nog een opmerking over het artikel in de Volkskrant. Daar werd aan gerefereerd en ik heb het artikel gelezen. Ik heb begrepen dat het niet is bedoeld ter vervanging van het huidige wetsvoorstel. Dat zou problemen opleveren ten aanzien van de termijn van 1 januari 2004. Ik beschouw het zo dat de SP en D66 hun visie op de wat langere termijn hebben gegeven. Misschien mag ik daar van mijn kant nog aan toevoegen dat ik al vaker heb aangegeven bezwaren te hebben tegen het invoeren van een volledig inkomensafhankelijk stelsel van kinderbijslag. Kinderbijslag is bedoeld om de verschillen te verkleinen tussen gezinnen met kinderen en gezinnen zonder kinderen. Kinderbijslag heeft niet als doel om de verschillen te verkleinen tussen gezinnen met hoge en gezinnen met lage inkomens. Dat is ook mijn meest belangrijke bezwaar tegen het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag. Daarnaast geldt wat er hier en daar ook wat lacherig is gezegd, namelijk dat een inkomensafhankelijke kinderbijslag zou leiden tot een verhoging van de marginale druk. Er is hier en daar gesuggereerd dat dit op zichzelf voor de arbeidsparticipatie van vrouwen toch geen effect mag hebben. Mijns inziens zou de marginale druk wel degelijk toenemen als je het op deze manier doet en daarmee zou het risico op een belemmering van de toetreding van vrouwen tot de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

arbeidsmarkt eveneens toenemen, al kan ik niet precies inschatten hoe dat in ieder individueel geval tot een afweging zal leiden.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt dat er een onderzoek komt. Ik heb het zelf zo begrepen dat dit onderzoek ook zou gaan over de vraag hoe wij de kinderbijslag het beste kunnen inrichten. Corrigeert u mij als dat niet klopt. Het onderzoek zou ook gaan over de vraag of de kinderbijslag inkomensafhankelijk kan worden, c.q. of het een heffingskorting moet worden. Toch hoor ik u nu eigenlijk al antwoord geven op dat onderzoek. Moeten wij nu niet eerst de uitkomst van dat onderzoek afwachten?

Staatssecretaris **Rutte**: Zeker, daar zijn wij het absoluut over eens. Maar dat neemt niet weg dat ik al enige schoten voor de boeg doe, omdat ik deze bezwaren tegen het volledig inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag gewoon heb. Natuurlijk zullen de resultaten in de Staten-Generaal worden gepresenteerd. Zij komen zeker ook hier aan de orde. Ik wil er niet op vooruitlopen, maar het leek mij wel goed om toch al iets te zeggen. Hangende het onderzoek heb je vaak toch al een zich ontwikkelend standpunt. Ik meen daarmee de belangrijkste elementen behandeld te hebben.

Dan kom ik op een aantal concrete vragen van mevrouw Meulenbelt. Het gaat om de vraag van een contractbreuk, waaraan ook de heer Van den Berg heeft gerefereerd. Leidt het verbreken van een ondubbelzinnige toezegging in dit geval niet tot onbehoorlijk bestuur? Het gaat hier naar mijn overtuiging niet om een toezegging van de regering, maar om een in de wet vastgelegde verhoging van de basiskinderbijslag en het daarmee samenhangende bedrag. De wetgever, dus ook de Eerste en de Tweede Kamer, hebben in 1995 per wet bepaald dat bij de aanpassing van de systematiek van de vaststelling van de hoogte van de kinderbijslag het basiskinderbijslagbedrag tijdelijk tot 2012 zou worden verhoogd. Zoals al is aangegeven in het wetsvoorstel zijn er nu redenen om dat te wijzigen. Uiteraard is het nu aan de medewetgever, dus ook aan u vandaag, om aan te geven of u het daarmee eens kunt zijn. Wat de relatie met de burger betreft, speelt er mee dat iedere wetswijziging het vraagstuk van de rechtszekerheid oproept. Dat gaat echter niet zo ver dat wetten niet gewijzigd zouden kunnen worden. Wel kan dit beginsel van behoorlijk bestuur een rol spelen bij onder andere de afweging van de wijze van wijziging. Dat kan bijvoorbeeld gaan om het overgangsrecht, als dat aan de orde zou zijn.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik raak enigszins gepuzzeld over het onderscheid dat er nu wordt gemaakt over toezeggingen en zaken die in de wet worden vastgelegd. Bij mijn weten komt het niet vaak voor dat in sociale wetten met nadruk bepaalde jaartallen genoemd worden per wanneer iets wordt afgeschaft, of tot wanneer iets wordt gegeven.

Dat is uit mijn hoofd gezegd het geval bij de AOW-toeslag en 2015 en de Toeslagenwet en de 1990-generatie. Het gaat mij toch wat ver om te zeggen dat dit helemaal niets voorstelt. Dat hoor ik u namelijk zeggen. De wetgever

geeft hiermee naar mijn mening een aanwijzing voor de komende tijd. U zegt dat daar geen enkele toezegging in moet worden gezien. Als dat het geval is, is de vraag of wij niet beter deze jaartallen uit de wet kunnen halen. De burger heeft er namelijk toch niets aan.

Staatssecretaris **Rutte**: De constatering dat het niets voorstelt, is onjuist. Het is een nadrukkelijke afweging om eventueel gaande het proces af te wijken van een tijdpad dat in het wetsvoorstel is voorzien. De totstandkoming van wetten is naar mijn mening niet gelijk aan het opstellen van een contract tussen de overheid en burgers waaraan in het uiterste geval het overeenkomstenrecht aan ten grondslag ligt. Dat neemt niet weg dat het van belang is om bij het verstrekken van overheidsmiddelen in de gaten te houden welke gerechtvaardigde verwachtingen daarmee worden gewekt. Er moeten ook goede gronden worden aangedragen voor het geval niet aan die verwachtingen kan worden voldaan. Dat hebben wij in het wetsvoorstel gedaan.

Mevrouw De Rijk heeft mij verblijd met een stapeltje kleren. Dit is helaas weggehaald in mijn afwezigheid. Ik had deze kleding in handen willen stellen van haar collega uit de Tweede Kamer, mevrouw Van Gent. Ik meen dat zij bezig is met een inzameling. Ik kan dat helaas niet meer doen, omdat de kleding alweer weg is. Misschien kunt u deze zelf aan haar overhandigen.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Dat zei u in de schorsing ook al. U begrijpt het voorstel voor een Robin-Hoodheffing nog steeds verkeerd. Het voorstel betrof een verplichte belastingheffing. De opbrengst hiervan zou aan de minima worden uitgekeerd. Dat is wat anders dan de charitas die ervan dreigde te worden gemaakt. Als ik al iets aan mensen zou moeten geven, zou ik de kleding terugbrengen naar de winkel. Hierdoor zou ik geld krijgen dat mensen naar eigen inzicht zouden kunnen besteden.

Staatssecretaris **Rutte**: Het oorspronkelijke voorstel betrof inderdaad een heffing op inkomens boven de 100.000 euro. Mevrouw De Rijk corrigeert mij dus terecht. De kleren gaan dus niet naar mevrouw Van Gent en u hebt deze terecht weer terug. Ik vond vooral de stofjes er leuk uitzien. Ik had ook wel iemand in gedachten aan wie ik deze kleren zou kunnen geven. Ik zal nu zelf naar de winkel te moeten om kleding te kopen.

Mevrouw De Rijk vroeg mij ook om de inkomensderving voor lage inkomens die het gevolg is van de bevriezing te compenseren. Zij suggereerde dat dit zou kunnen worden gedaan door de uitkering voor gezinnen met een paar euro te verhogen. Met de verhoging van de kinderkorting met 68 euro wordt voldoende compensatie geboden. De effecten van deze maatregelen moeten naast en tegenover die van andere maatregelen worden geplaatst. Mensen die in de bijstand zitten hebben in het algemeen geen problemen met het verzilveren van de heffingskorting. Het is met name een probleem voor alleenstaande werkende ouders. Dit komt omdat zij vaak al gebruik maken van veel andere heffingskortingen, met name van de aanvullende alleenstaande-ouderkorting. Ik neem de suggestie dus niet over.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Wat u nu zegt, stond ook al in de schriftelijke beantwoording. U hebt die kinderkorting toch niet verhoogd om de kinderbijslag vervolgens lager te maken? Dat gat is er nog steeds. De verhoging van de kinderkorting was noodzakelijk omdat mensen enorme kosten hebben. Dan kan even later toch niet worden besloten dat de verlaging of bevrozing van de kinderbijslag niet hoeft te worden gecompenseerd voor minima? Het gaat echt om twee verschillende dingen.

Staatssecretaris **Rutte**: Dat is waar. Daarom heb ik mijn woorden ook met zorg gekozen. Ik heb niet gezegd dat de kinderkorting was bedoeld ter compensatie van deze maatregel, maar dat het verhogen van de kinderkorting en het treffen van deze maatregel wel in samenhang moeten worden gezien. Er moet worden onderzocht wat het hele complex van maatregelen betekent voor mensen die van deze wetswijziging effect ondervinden. Ik ben van mening is dat het pakket evenwichtig is en dat het niet noodzakelijk is om de uitkeringen te verhogen. De verhoging van de kinderkorting was niet bedoeld als compensatie voor deze maatregel. Daar hebt u gelijk in. Ik breng ze wel met elkaar in samenhang, omdat je moet kijken naar het hele pakket van maatregelen. In dit geval raakt het namelijk ook de mensen aan de onderkant van het inkomensgebouw.

Mevrouw Meulenbelt van de Socialistische Partij informeerde naar de invloed van de kinderbijslag op gezinsvorming. Daarbij verwees zij naar een passage in de memorie van antwoord. Daarin zou volgens haar staan dat de inkomensafhankelijke kinderbijslag de minima ertoe zou brengen om gemakkelijker te kiezen voor meer kinderen. Welnu, die passage in de memorie van antwoord, waarnaar mevrouw Meulenbelt verwijst, is een reactie op een gedachtegang van D66 en de OSF in hun voorlopig verslag. De inhoud daarvan is dat het een maatschappelijke verantwoordelijkheid kan zijn om ondersteuning te bieden aan degenen die in hun vrije keuze beperkt worden door hun financiële positie. Wij hebben zojuist al even gesproken over het artikel in de Volkskrant dat daarop volgde. De vraag was namelijk of inkomensafhankelijke kinderbijslag daar niet beter recht aan zou doen. Nogmaals, in antwoord daarop heb ik gezegd dat het wellicht zo is, maar dat inkomensafhankelijke kinderbijslag mensen ervan weerhoudt om hun inkomenspositie door arbeid te verbeteren. Ik ben die mening nog steeds toegedaan.

Voorts meen ik dat bij een keuze voor kinderen andere motieven een rol spelen dan de hoogte van de kinderbijslag. Ook dit is al door anderen opgemerkt.

Toch vind ik, zoals ik ook al heb opgemerkt in reactie op een desbetreffende vraag van mevrouw Van Leeuwen, dat wij mensen niet moeten ontmoedigen om aan gezinsvorming te doen.

De heer Van den Berg van de SGP heeft nog een vraag gesteld over het Nibud-onderzoek naar grote gezinnen. Dat onderzoek is mij bekend. Dat een groot gezin financiële consequenties heeft, is volstrekt helder. Ik moet hieraan wel toevoegen dat dit Nibud-onderzoek niet representatief is, omdat de onderzochte populatie zichzelf had aangemeld. Bovendien ging het hierbij om huishoudens van twee keer modaal. Het onderzoek geeft

dus wel een trend aan, maar het heeft een aantal zwakheden in zich om in alle gevallen representatief te zijn.

Van de zijde van de VVD is gevraagd hoe de doelstelling van de Wet werk en bijstand om in 2006 5% minder bijstandslasten te hebben, beïnvloed wordt door nieuwe beleidsvoornemens die tot een extra beroep op de bijstand kunnen leiden. Welnu, die doelstelling wordt daardoor niet beïnvloed, omdat het volume-effect in de Wet werk en bijstand het gevolg is van die wet zelf. Dat staat in relatie tot de oude wet. Er wordt dus steeds nagegaan wat het effect was onder de oude wet en of de nieuwe wet tot meer uitstroom leidt. Uiteraard houdt dit verband met de conjunctuur en alle overheidsmaatregelen die daarop van invloed zijn.

De heer Ten Hoeve vroeg nog of gemeenten, ondanks de bezuinigingen op de bijstand, voldoende middelen houden voor de financiering van de uitkeringen, zodat er een vangnet blijft bestaan voor degenen die daarop een beroep moeten doen. De Wet werk en bijstand biedt gemeenten voldoende mogelijkheden om de taakstellende bezuinigingen op de WWB te realiseren. Het bedrag van de taakstelling berust op een door het Centraal Planbureau gemaakte raming van de effecten van die wet. Ik doel op de 3%, oplopend naar 5%, minder bijstandsgerechtigden door de WWB in vergelijking met de oude Algemene bijstandswet. In de wet is ook nadrukkelijk voorzien dat gemeenten volledig worden gecompenseerd, zowel voor de ontwikkelingen van de conjunctuur als voor de effecten van overig rijksbeleid. Dit is van belang, omdat de ene gemeente het relatief beter kan doen dan de andere gemeente. Gemeenten zijn echter niet in staat om de negatieve gevolgen van de conjunctuur eigenstandig te bevechten dan wel alle gevolgen van het rijksbeleid op te vangen. Vandaar dat de wet voorziet in het zodanig vaststellen van de budgetten dat al die effecten daar goed in verdisconteerd zijn. Op 7 oktober jongstleden hebben wij hier ook vrij uitvoerig over gesproken. Ik zie een zekere link met dit debat. Ik herinner mij dat wij dit debat nadrukkelijk gevoerd hebben.

Hiermee heb ik alle vragen over de kinderbijslag beantwoord.

*N

Minister **De Geus**: Mevrouw de voorzitter. Ik ben verrast door het tempo dat in dit huis getrokken wordt. Ik maak niet vaak mee dat er zo snel to the point vergaderd wordt en dat de uitgetrokken tijden voortdurend worden ingelopen. Mijn ambtenaren hebben hard gewerkt om mij van de gevraagde informatie te voorzien. Het zou kunnen zijn dat er een enkel punt is blijven liggen. Dat is geen onwil. Ik wil mij daarvoor bij voorbaat verontschuldigen en kom daarop graag in tweede termijn terug. Ik denk echter dat ik de hoofdzaken om in eerste instantie te kunnen antwoorden hier bij de hand heb.

Ik wil allereerst ingaan op de vervolguitkering waarover verschillende opmerkingen zijn gemaakt. Er zijn enkele informatieve vragen gesteld over het budgettaire belang. Verschillende afgevaardigden hebben gevraagd of er bij het bedrag van 97 mln wel rekeninggehouden is met

het feit dat de uitgaven in de bijstand en in IOAW zouden kunnen toenemen. Daarmee is inderdaad rekeninggehouden. Dat heet in technische zin weglek naar FWI. Het fonds werk en inkomen is de financieringsbron voor de bijstand en voor de IOAW. In de tabellen ziet u die getallen staan. Het gaat om forse bedragen. De sommen die zijn gepresenteerd in de schriftelijke beantwoording, laten op een gegeven moment het netto-effect zien. Het verschil tussen inwerkingintreding per 1 januari aanstaande of per 11 augustus 2003 is per saldo in deze kabinetsperiode een kleine 100 mln euro. Die som heb ik gepresenteerd. Dat is gesaldeerd voor de effecten in de WW- vervolguitering, de IOAW en de bijstand.

Als wij het op dit moment anders zouden willen doen, moeten wij een nieuw wetgevingsproces ingaan. Het is namelijk niet mogelijk om op dit moment te amenderen. Wij moeten dan opnieuw aan de slag.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mag ik vragen waarom er een nieuw wetgevingsproces nodig is? In de wet staat dat namelijk het ingaat op een datum die per KB wordt vastgesteld. Er wordt nog geen datum genoemd. Daarvoor hoeft naar mijn mening de hele wet niet veranderd te worden.

Ik hoop niet dat de minister de Eerste Kamer opzadelt met het probleem van dat gat van 97 mln. Het kabinet heeft zelf dat risico genomen door het nu alvast te implementeren. De minister kan ons daarmee niet voor het blok zetten.

Minister **De Geus**: Ik heb antwoord gegeven op uw informatieve vraag naar de effecten et cetera. Ik heb aangegeven welk budgettair belang hiermee gemoeid is. Dat is een informatief antwoord. Ik kom nog op de vraag of men het er al dan niet mee eens is. Dat raakt immers de vraag of men het al dan niet zou willen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik ben niet goed in cijfers en het kan dus zijn dat ik nu een heel domme vraag ga stellen. Het gaat mij om de berekening van het bedrag. Ik neem aan dat er daarbij van uit is gegaan dat een aanzienlijk deel van het aantal mensen dat werkloos is geworden zal reïntegreren en weer werk zal vinden.

Minister **De Geus**: Ja.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik neem aan dat u bij de berekeningen bent uitgegaan van de prognoses voor de verschillende leeftijdscategorieën. Verder zal er rekening mee zijn gehouden dat een flink deel van deze mensen geen beroep zal doen op andere uitkeringen, omdat ze terug kunnen vallen op het inkomen van de partner.

Minister **De Geus**: Ja, met deze effecten is rekening gehouden. Er is rekening gehouden met het aantal mensen waarom het in dezen zou gaan. Daarover stelde u ook een vraag. Op basis van de gegevens over de gerealiseerde instroom tot en met oktober kan verwacht worden dat in de periode 11 augustus tot 1 januari ongeveer 120.000 mensen in de loongerelateerde WW-uitkering instromen.

Gemiddeld stroomt ongeveer een kwart van deze mensen door naar de vervolguitering. Dat komt neer op circa 30.000 mensen in de vervolguitering wanneer de afschaffing zou gelden voor de nieuwe instroom per 1 januari. Nagegaan is wat het normale hervattingsgedrag is. In dat verband zijn de normale waarden in aanmerking genomen. Op die manier hebben wij willen nagaan wat het budgettaire effect zal zijn. Dat wilde u weten.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): U heeft dus nagegaan hoeveel mensen weer aan het werk komen, maar bent u daarbij uitgegaan van de zeer optimistisch prognoses die men bij het reïntegratiebeleid hanteert? Of bent u uitgegaan van de daadwerkelijke cijfers die in de afgelopen jaren bij de reïntegratie zijn gerealiseerd? Waaraan moet ik denken?

Minister **De Geus**: Bij de prognose van de reïntegratie hebben wij geen andere raming gebruikt dan die wij gewoonlijk voor de WW hanteren. Er is dus niet voor de gelegenheid van de behandeling van dit wetsontwerp een nieuw ramingskader ontwikkeld. Op basis van de bestaande ramingen, ook voor dit cohort, is een schatting gemaakt van het aantal mensen waarom het hier gaat en van het bedrag dat in het geding is.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Dat is duidelijk. Dan heb ik nog een andere informatieve vraag. U sprak over nieuwe wetgeving. Doelde u daarmee op de kosten van een novelle die dit overgangsrecht zou moeten repareren? Of moet ik aan iets anders denken?

Minister **De Geus**: Ja, daar doelde ik op. Ik zie enigszins verbaasde gezichten. Het lijkt erop dat "novelle" in deze Kamer een nieuw begrip is.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): De kosten ervan wel.

Minister **De Geus**: Als wij zouden uitgaan van de datum van 1 januari 2004, zouden de kosten voor deze kabinetsperiode een kleine 100 mln belopen. Wat ik verder wil aangeven is dat als wij in het kader van deze wet zouden moeten uitgaan van een wetswijziging alvorens zij in werking kan treden alsmede van een ingangsdatum na behandeling, het onwaarschijnlijk is dat wij dat nog voor 1 januari zullen kunnen realiseren. In dat geval moeten wij denken aan 1 april. Daarmee lopen de kosten op. Dat is het punt. Dit waren de opmerkingen van informatieve aard.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Waarom zou de wet eigenlijk gewijzigd moeten worden? Op die vraag heb ik nog geen antwoord gekregen. De wet kan toch ongewijzigd op 1 januari ingaan. Dat gebeurt bij Koninklijk besluit. In de wet wordt geen datum genoemd. Dus volgens mij kan zij gewoon op 1 januari gaan gelden.

Minister **De Geus**: Op deze vraag heb ik het antwoord niet paraat. Het kan zijn dat u mij wijst op een technische mogelijkheid. In tweede termijn kom ik hierop terug.

Belangrijker nog dan de vraag op welke berekeningen die 97 mln is gebaseerd en de vraag hoe

groot de omvang van de groep is, is het feit dat van verschillende kanten kanttekeningen zijn geplaatst bij het voorgestelde overgangsrecht. Mevrouw Swenker en mevrouw Westerveld hebben dat indringend gedaan. Eigenlijk zijn van heel veel kanten kanttekeningen geplaatst. Voorzitter. Ik ben zo vrij om de vragen van mevrouw Swenker te gebruiken als invalshoek voor mijn beantwoording. Ik meen dat ik daarmee tot een betoog kan komen waarmee ik ook de andere vragen beantwoord. Bij de behandeling van het wetsvoorstel is vele malen gesproken over het overgangsrecht. Blijkbaar heeft de mening postgevat dat met het persbericht van niet 11, maar 9 augustus de afschaffing van de vervolguitering een feit is.

Dat is niet zo. De afschaffing van de vervolguitering is pas een feit op het moment dat het in de Kamer is behandeld en in het Staatsblad is gepubliceerd. Vanzelfsprekend worden uitkeringsrechten niet bij persbericht afgeschaft. Daarom behandelen wij vandaag een wetsvoorstel. De beoogde afschaffing van de vervolguitering wordt pas geëffectueerd nadat u daarmee hebt ingestemd.

Vanaf 11 augustus zijn nog vervolguiteringen ontstaan. Dat zal ook na 1 januari aanstaande in veel gevallen gebeuren. De beoogde datum van inwerkingtreding van dit voorstel is 1 januari 2004. Op 11 februari krijgt een beperkt aantal WW-gerechtigden er als eerste mee te maken. Het persbericht heeft dan een rol gespeeld bij het afbakenen van de werknemers voor wie het wetsvoorstel zal gelden. Het was van belang om werknemers en werkgevers te informeren over het voornemen om de vervolguitering af te schaffen. Op deze wijze worden de verwachtingen omtrent de duur van de WW-uitkering die op de eerste WW-dag bestonden niet aangetast.

De regering heeft op basis van het toetsingskader overgangsrecht een afweging gemaakt van de betrokken belangen. Voor alle duidelijkheid, het toetsingskader dicteert niet dat in alle gevallen volledige eerbiedigende werking moet gelden. Het dwingt wel tot een serieuze afweging van het vertrouwensbeginsel, de beginselen van rechtsgelijkheid en rechtszekerheid en de andere betrokken belangen. De regering heeft met inachtneming van het advies hierover van de Raad van State die afweging gemaakt. Zij is daarbij afgestapt van een maatregel die zou gelden voor alle loongerelateerde WW-uitkeringen. In plaats daarvan heeft zij op advies van de Raad van State gekozen voor een maatregel die alleen geldt voor werknemers die daarover geïnformeerd kunnen zijn. De Raad van State heeft op hoofdlijnen ingestemd met deze aangepaste overgangsregeling.

Ik ben het met mevrouw Swenker eens dat er geen knip kan worden gemaakt tussen de loongerelateerde uitkering en de vervolguitering. Hoewel het materieel verschillend wordt beleefd -- niet alleen in de uitkeringswereld, maar ook door de mensen wordt gesproken over een WW-uitkering en een vervolguitering -- gaat het formeel om één WW-uitkering die wel een verschillende uitkeringshoogte heeft. De toekenning van de WW-uitkering is inclusief de vervolguitering. Bij dit voorstel is ook geen knip toegepast. Het overgangsrecht

maakt dus geen knip voor de ingegane WW-uitkeringen of alleen voor de ingegane vervolguiteringen.

Voor de werknemer bij wie het verzekerd risico voor 11 augustus is ingetreden, geldt volledige eerbiedigende werking. De regering is van oordeel dat de activerende werking van de WW-uitkering moet worden versterkt door de uitkeringsduur te beperken. Dat is ingevuld door de afschaffing van de vervolguitering. Dat betekent niet dat ik de vervolguitering als een aparte juridische aanspraak beschouw. Dit is in mijn ogen wel de meest geëigende weg om de uitkeringsduur te verkorten.

Mevrouw **Swenker** (VVD): De minister erkent dat er niet kan worden geknipt in de werkloosheidsuitkering. Dan is hij het dus ook met mij eens dat er een verzekerd risico is ingegaan op het moment dat je een loongerelateerde uitkering krijgt.

Minister **De Geus**: Ja.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Laten wij dat eens op 12 augustus doen. Dan is het verzekerd risico ingegaan. De hoofdregel zou dan eerbiedigende werking zijn, maar dat hebt u niet toegepast. Daar hebt u argumenten voor. Maar in feite wijkt u af van de hoofdregel voor degenen van wie het verzekerd risico is ingegaan. Dat wil zeggen dat degenen die na 11 augustus starten met een WW-uitkering in feite het verzekerd risico ondergaan, maar u honoreert dat niet met de hoofdregel.

Minister **De Geus**: Ik aarzel even of ik nu zal zeggen dat de hoofdregel eerbiedigende werking is, omdat ook zou kunnen worden gezegd dat de hoofdregel onmiddellijke werking is na inwerkingtreding van het wetsvoorstel. Ik ben van mening dat de eerbiedigende werking de hoofdregel behoort te zijn in de sociale zekerheid. Ik ben ook van mening dat wij een heel goede reden moeten hebben om daarop een uitzondering te maken. Wij hebben in dit geval de eerbiedigende werking toegepast, maar die hebben wij beperkt. Degenen voor wie de uitkering is ingegaan na 11 augustus hebben wij ten opzichte van de inwerkingtredingsdatum van 1 januari buiten de eerbiedigende werking gesteld. Daar hebben wij argumenten voor.

Wij hebben daarbij gekeken naar het kenbaarheidvereiste, waaraan is voldaan. Verder hebben wij de belangen gewogen, belangen die te maken hebben met het budget, het doel van de activering en het vermijden van oneigenlijk gebruik. Bij het laatste punt is het ontzettend moeilijk om in de historie te zien of we daarmee gelijk hebben gekregen of niet. De regering heeft wel rekening gehouden met de omstandigheid dat, als de eerbiedigende werking tot aan 1 januari door zou lopen, dit zou betekenen dat de werkgevers die nog van hun mensen af zouden willen er belang bij hebben om dat in de resterende maanden te doen. Dat zou oneigenlijk gebruik zijn, en wij willen dat vermijden.

Mevrouw Swenker heeft behalve dit dispuut over eerbiedigende werking, wat daarin de hoofdregel moet zijn en of je argumenten genoeg hebt om daarvan af te wijken, nog een toespitsing gemaakt. Die gaat over de vraag, of het de regering vrijstaat om in een ministerraadsbesluit c.q.

een persbericht een ingangsdatum aan te geven. Wij stemmen goeddeels overeen in de mening dat dat niet de werkwijze moet zijn, zeker niet als je het hebt over een rechtsgebied waar de eerbiedigende werking zo'n belangrijke rol speelt. Je zult heel goede argumenten moeten hebben om af te wijken van het beginsel van de eerbiedigende werking, wat alleen in uitzonderingsgevallen aan de orde zal moeten zijn. De regering zal zich daarvan volledig rekenschap moeten geven. Mevrouw Swenker heeft mij gevraagd of ik in deze Kamer wil aangeven dat dat zich op deze wijze niet meer voor zal doen. Er zijn omstandigheden waarin dat aan de orde kan zijn, maar dat de hoofdregel, zeker in dit rechtsgebied, eerbiedigende werking is, dat er zeer goede redenen moeten zijn om iets daarvan uit te zonderen, en dat het niet tot de vrijheden van de regering behoort om dan maar in een persbericht zonder meer een datum aan te kondigen, ben ik volstrekt met haar eens. In het vervolg van het beleid zullen wij ons daarvan goed rekenschap geven.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik ben nog niet helemaal overtuigd van het goede luisteren van de minister. Ik hoor hem zeggen dat er goede redenen voor moeten zijn en dat er misschien wel misbruik van wordt gemaakt. De Raad van State heeft daarover gezegd dat een reden om te kunnen afwijken van het uitgangspunt van de eerbiedigende werking kan zijn dat sprake is van aankondigingseffecten die ernstig afbreuk doen aan wat er met die regel is beoogd. Dat gaat een paar tandjes dieper dan het verhaal dat de minister hier houdt. We hebben het echt over ernstige gevolgen. Die regel van de Raad van State is volgens mij geformuleerd voor situaties waarvan de wetgever kan voorzien dat er een massale run op een bepaald product ontstaat.

Minister **De Geus**: Omdat die situatie zich niet heeft voorgedaan, is het heel moeilijk om uit de huidige feiten te bewijzen dat de vrees voor een aankondigingseffect terecht was. Ik kan u wel de omstandigheden schetsen die ons toch tot die indruk hebben gebracht. Het is bekend dat het de ambitie van de regering is om goed te kijken naar regelingen als VUT en prepensioen, dit alles in een economische tijd waarin er heel wat reorganisaties aan de orde zijn, en gelet op het feit dat in die reorganisaties heel veel 57,5-plannen aan de orde zijn, ook vaak begeleid door sociale plannen. Dan is het heel reëel om te veronderstellen dat op het moment dat er een termijn zit tussen de aankondiging en het feitelijke ingangsmoment er door vele ondernemers een afweging wordt gemaakt op bedrijfsniveau, om juist nog een grote groep te ontslaan. We hebben hier terdege rekening te houden met een dergelijk aankondigingseffect. De regering vindt dat dit een ernstig effect is, maar hierover kun je van mening verschillen. Omdat de situatie zich niet zal voordoen, valt ook niet te bewijzen met hoeveel tienduizenden of honderdduizenden het overschreden is. Dit punt heeft echter serieus onderdeel uitgemaakt van de afweging van de regering. Zoals u zelf terecht stelt, zouden aankondigingseffecten het hoofdmotief moeten zijn om af te wijken van de eerbiedigende werking.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. Ik constateer dat de minister zelfs geen poging heeft gedaan om de aankondigingseffecten cijfermatig te onderbouwen en dat zij ook in de stukken ter voorbereiding op dit debat niet terugkwamen. Ik neem de aankondigingseffecten met een korreltje zout. De minister kan dit niet op grond van geheel andere maatregelen zoals het prepensioen doorexerceren naar deze wetgeving. De minister heeft het bovendien gehad over oneigenlijk gebruik. Ik neem aan dat hij het niet zo bedoelde. Een aankondigingseffect is nog geen oneigenlijk gebruik.

De minister noemt drie redenen om terugwerkende kracht toe te passen. De ene is de activerende werking, de andere is budgettair en de derde is het aankondigingseffect. Ik vraag hem met betrekking tot de activerende werking welke wet voortaan niet meer per persbericht wordt afgekondigd. Ik neem aan dat het kabinet, als het ergens in gelooft, iets zo snel mogelijk wil effectueren. De activerende werking lijkt me dus geen argument. Ik heb al gezegd dat ik de aankondigingseffecten met een korreltje zout neem en dat de minister deze op zijn minst had moeten berekenen. Blijft over het budgettaire probleem, waarmee de minister zichzelf heeft opgezaald. De aankondigingseffecten kunnen nu nog maar een paar dagen een rol spelen. Kan de minister vanwege alle gevoelens in deze Kamer dan niet alsnog zeggen dat hij dit per 1 januari of desnoods per morgen gaat invoeren?

Minister **De Geus**: Voorzitter. Dat kan niet. In het wetsvoorstel is opgenomen dat de afschaffing van de vervolgitkering geldt voor nieuwe werklozen vanaf 11 augustus 2003. Deze datum staat in het wetsvoorstel en niet in het KB. Die datum zou gewijzigd moeten worden in 1 januari. Daarvoor is een wetswijziging nodig. Mevrouw De Rijk zegt dat zij de drie redenen -- het element van het budget, het doel van de activering en het vermijden van oneigenlijk gebruik c.q. het voorkomen van aankondigingseffecten -- die ik verdedig, verschillend waardeert. Dat is haar goed recht. Dat is ook het recht van de Kamer. Ik heb de drie redenen genoemd die bij het kabinet een rol hebben gespeeld. Ik heb ook goed geluisterd naar de Kamer. Ik heb begrepen dat de Kamer op de hoofdregel van de eerbiedigende werking weinig op heeft met budgettaire aspecten die daarbij een rol spelen. Ik heb ook goed begrepen dat de Kamer niet vraagt om voor alle gevallen te beloven dat de regering nooit meer iets met onmiddellijke werking zal doen. Ik heb heel goed begrepen dat de Kamer in gevallen als deze vindt dat de eerbiedigende werking zou kunnen worden overruled door onmiddellijke werking, als er werkelijk belangrijke aankondigingseffecten zijn. Ik ben dan terug bij het toetsingskader. Ik wil namens de regering uitspreken dat wij ons daaraan gebonden achten en ons daaraan willen binden. Als de Kamer vindt dat hierbij het budgettaire aspect ook een rol heeft gespeeld, dan heb ik goed gehoord dat de Kamer dit in meerderheid niet apprecieert in dit soort gevallen. Wij zullen daar goede nota van nemen en wij zullen dat meenemen in het verdere regeringsbeleid.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Ik kom even terug op een van de drie items, namelijk op het calculerend gedrag van de burger, waarmee rekening gehouden moet worden. Ik wil de minister toch nog eens vragen om thuis à tête reposée na te denken over de vraag of het probleem van transparantie, van weten door welke wetten je als burger kunt worden getroffen, impliciet niet voor een groot deel gewoon bij onze democratie hoort. Anders konden wij alles bij Koninklijk decreet afkondigen. Dan kan de burger inderdaad niks meer calculeren. Het fenomeen dat wetgeving transparant is en dat burgers gebonden worden door zaken, is nu eenmaal inherent aan onze democratie. Dat brengt nou eenmaal met zich dat er altijd wel iemand is die daarmee zijn voordeel wil doen.

Minister **De Geus**: Ik noem het wel eens de prijs die je voor de democratie betaalt. Door alle transparantie kunnen mensen op het eigen voordeel uit zijn. Die prijs betalen wij uiteindelijk graag voor het hogere doel van de transparantie en de rechtszekerheid. Wij hebben dus geen verschil van mening over de grondslagen van de rechtsstaat.

Of de regering in een bepaald geval de afweging mag maken dat het aankondigingseffect zo zwaar weegt dat een vooraankondiging van een wetswijziging moet worden gedaan -- dat is het persbericht -- kan worden getoetst en gecontroleerd door het parlement. Ik ben er mij zeer van bewust dat de aankondiging door de regering uiteindelijk nog onder het beslag zit van de goedkeuring van de wetswijziging door de beide Kamers.

Ik heb goed geluisterd naar hetgeen de leden daarover in hun eerste termijn hebben gezegd. Zij hebben aangegeven dat de afweging om de eerbiedigende werking vanuit de vrees voor aankondigingseffecten geheel of gedeeltelijk niet te honoreren, in alle zuiverheid moet worden gemaakt. Die kan niet alleen worden ingegeven door de ambitie om snel maatregelen te nemen. Daarin speelt het budgettaire geel rol. Het moet daarbij om een zuivere afweging gaan: wegen de aankondigingseffecten zo zwaar dat hoofdregel van de eerbiedigende werking daardoor moet worden overstemd? Ik heb daar goede nota van genomen. Ik zeg de Kamer toe dat wij daarmee in ons regeringsbeleid rekening zullen houden.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Als ik het goed begrijp is nu het historisch moment aangebroken voor een ministeriële toezegging.

Ik probeer voor mijzelf scherp te krijgen hoe ik die moet wegen. De minister zegt dat in de toekomst goede nota zal worden genomen van de gevoelens in dit huis. Overigens gaat het daarbij niet zozeer om de gevoelens in dit huis, maar om een regel die al een jaar of tien geleden is vastgelegd: de eerbiedigende werking zal niet doorbroken worden, behalve onder zeer extreme omstandigheden.

Ik heb ook een heel verhaal gehoord over de kennelijke extreme omstandigheden van dit wetsvoorstel. Vindt de minister dat de wetgever zich bij dit wetsvoorstel aan dit uitgangspunt heeft gehouden? Of zegt hij, alles overziende, dat de regering dit misschien toch een beetje te kort door de bocht heeft gedaan en moet hij in feite

vaststellen dat de regering zich niet aan het toetsingskader heeft gehouden?

Minister **De Geus**: Ik meen dat wij ons hiervan rekenschap hebben gegeven. Ik meen wel dat de uiteindelijke toespitsing die ik hier scherp heb gegeven, in de gedachtewisseling in het debat en bij de schriftelijke vragen onvoldoende duidelijk naar voren is gekomen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Dat is geen antwoord op mijn vraag.

Minister **De Geus**: Die heb ik direct beantwoord. Ik ben ervan overtuigd dat de regering hierbij te maken heeft gehad met de vrees voor aankondigingseffecten. Dat is voor haar een belangrijk motief geweest voor het nemen van deze beslissing.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Vindt de minister dat de aankondigingseffecten zo zwaar wegen als de Raad van State bedoelde? Was dus met de afweging indertijd in feite niks mis en viel zij binnen het toetsingskader overgangsrecht? Als het antwoord van de minister op deze vraag "ja" is, stel ik vast dat degenen die de toezegging van hem vragen, weten wat ze van deze regering te verwachten hebben.

Minister **De Geus**: Dat laatste is aan u en aan iedereen om te beoordelen. Dat vraagt u ook niet aan mij. U vraagt aan mij hoe de regering terugkijkt op de beslissing van vrijdag 8 augustus dat wij direct bericht zouden geven dat ons voornemen was om de regeling te laten werken vanaf 11 augustus. Dat besluit is ingegeven door een reële angst voor aankondigingseffecten. Toen er werd gevraagd om een kwantificering te geven van dat effect, heb ik gezegd dat deze lastig is te maken, omdat dit alleen zichtbaar wordt wanneer die maatregel anders wordt genomen. In alle eerlijkheid heb ik gezegd dat een budgettaire afweging daarbij ook een rol speelde. Ik heb goed gehoord wat de Kamer daarvan vindt.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): De vraag was of u vindt dat u binnen de criteria bent gebleven van de Raad van State dat het zodanig zwaarwegend is dat het effect van de maatregel daardoor teniet zou zijn gedaan. Was er een dusdanige angst bij de regering over deze regeling?

Minister **De Geus**: Ja, die angst was zodanig bij deze regeling. Ik heb gezegd dat er van geval tot geval een afweging moet zijn. Ik heb ook gezegd dat het beginsel van de eerbiedigende werking voor mij zeer zwaar weegt en dat een afwijking echt een uitzonderingssituatie moet zijn, omdat je een reële, gegronde vrees hebt. Voorzover ik het nu kan overzien, zal dat niet schering en inslag worden. Ik ben dat helemaal niet van plan. Het andere uiterste is om uit te sluiten dat dit zich ooit zal voordoen. Dat kan ik ook weer niet. Ik denk dat het geldende toetsingskader werkbaar is voor deze regering. Wij zeggen toe om ons daaraan te houden.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Door mevrouw Van Leeuwen is gevraagd of mensen met een kortdurende uitkering een voorrangbehandeling kunnen krijgen bij reïntegratie. Voor WW-gerechtigden met een korte afstand tot de arbeidsmarkt zet het CWI haar dienstverlening in. De WW-gerechtigden met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt worden door het CWI snel doorgeleid naar UWV, zodat deze een reïntegratietraject kan inzetten. Ik heb voor 2004 prestatieafspraken met UWV gemaakt over de snelheid waarmee reïntegratietrajecten worden gestart. Een van deze afspraken is dat de UWV bij 85% van de totale doelgroep binnen twintig werkdagen, dus ongeveer een maand na het vaststellen van de afstand tot de markt, de zogenaamde kwalitatieve intake van het CWI, de cliënt moet aanmelden bij een reïntegratiebedrijf. Door deze prestatieafpraak is een verdere voorrangbehandeling niet nodig, omdat de hele groep binnen een heel korte termijn zo nodig in een reïntegratietraject komt. Voorts ben ik er een voorstander van dat iedere cliënt die een reïntegratietraject nodig heeft om weer aan de slag te gaan, op dezelfde wijze wordt behandeld.

Mevrouw **Van Leeuwen**(CDA): De minister begrijpt toch goed dat ik dit zie tegen de achtergrond dat de mensen met een kortdurende uitkering veel eerder worden geconfronteerd met de gevolgen van deze wet? Mensen die een langduriger dienstverband hebben, hebben een langere WW-uitkering. Voor hen is het ook het ergste. Binnen die 28 dagen is wel een voorrangbehandeling mogelijk. Mijn enige verzoek is om erover te praten met UWV om het op die wijze te laten gebeuren. Ik vind dat de materiële schade voor die mensen dan zo snel mogelijk kan worden omgezet in werkherwinning.

Minister **De Geus**: Ik begrijp de insteek van mevrouw Van Leeuwen. Die is ook de mijne en die van UWV. De mensen voor wie een korte periode van inkomensbescherming in het verschiet ligt, hebben er het meeste belang bij om weer snel aan de slag te gaan. Ik zal hierover spreken met UWV en kijken of dat accent te zetten is. Ik blijf erbij dat er binnen 22 werkdagen na de vaststelling van de afstand tot de arbeidsmarkt moet worden begonnen met de reïntegratie van de totale doelgroep. Het is buitengewoon moeilijk om daarbinnen nog weer bepaalde groepen in een voorrangpositie te plaatsen. Het belang van de mensen met een korte inkomensbescherming kan rechtvaardigen dat zij snel aan de beurt zijn, waar anderen op hun beurt moeten wachten. Ik neem dit graag mee en zal daarover met het UWV spreken.

Mevrouw Van Leeuwen heeft verder opgemerkt dat in het kader van het overgangsrecht de geoorlooftheid van het naast elkaar bestaan van twee regimes voor alle nieuwe gevallen in de afgelopen maanden op wisselende wijze is beoordeeld. Zij vindt dat het goed zou zijn om nog eens helder aan te geven welke criteria daarbij gelden. Doordat in het onderhavige geval is gekozen voor eerbiedigende werking ten aanzien van werknemers die voor 11 augustus werkloos zijn geworden, zal er gedurende een periode van ongeveer acht jaar sprake zijn van WW-uitkeringen zowel met als zonder

vervolguitkering. Indien de regering het naast elkaar bestaan van twee uitkeringsregimes had willen voorkomen, zou zij hebben moeten kiezen voor een onmiddellijke werking van dit wetsvoorstel. Dat is namelijk de enige manier om te bewerkstelligen dat er slechts één regime geldt. Daarbij had de afschaffing van de vervolguitkering voor iedereen, dus ook voor de werknemers van vóór 11 augustus moeten gaan gelden. Onmiddellijke werking geeft een onevenredige druk op het vertrouwens- en rechtszekerheidsbeginsel en is door de regering om die reden in dit geval niet wenselijk geacht. Dat was ook niet de strekking van de interventie van mevrouw Van Leeuwen; zij heeft gevraagd hoelang beide regimes naast elkaar kunnen bestaan. Welnu, dit zal nog maximaal acht jaar het geval zijn. Bij het maken van de keuze is ook de belasting van de uitvoeringsorganisatie meegewogen. Het vervallen van de vervolguitkering voor werknemers die na 11 augustus werkloos zijn geworden, leidt niet tot extra belasting voor het UWV, bij uitvoering van de WW in die gevallen. Bovendien is de differentiatie zoals hierboven aangegeven, beperkt in de tijd. Het maximum zal slechts een klein aantal gevallen betreffen. Het UWV heeft tegen deze differentiatie geen bezwaren.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): De minister verleidt mij ertoe, nog even terug te komen op een onderdeel in mijn pleidooi over het UWV, te weten de extra belasting. Ik weet dat het UWV behoorlijk onder druk staat vanwege de weinig publieksvriendelijke uitvoering. Is de minister zich ervan bewust geweest dat deze wijze van afkondiging van wetgeving betekent dat een heleboel mensen die in het veld werken, op een gegeven moment ook niet meer weten wat zij tegen de klanten moeten zeggen? Deze mensen vragen zich wellicht ook af of het advies dat zij vorige week hebben gegeven, misschien helemaal verkeerd is geweest, omdat het ineens, volgens een persbericht, vanaf de eerste dag anders is.

Minister **De Geus**: Op de dag waarop het besluit is genomen, hebben wij overleg gehad met UWV. Daarvóór hebben wij ons rekenschap gegeven van de mogelijkheid voor UWV om de gewijzigde situatie vanaf 11 augustus in de te verwerken in de informatie aan de nieuwe gevallen, alsmede aan de mensen die bij UWV werken. Het antwoord op de vraag of dit gegeven op zichzelf genomen een druk legt op de uitvoeringsorganisatie is: ja.

Verder hebben mevrouw Van Leeuwen en mevrouw Westerveld gevraagd naar de positie van ouderen met betrekking tot de sollicitatieplicht. Daarbij is ook de task force genoemd. Mevrouw Van Leeuwen heeft gevraagd om toe te zeggen dat de UWV pas op de plaats maakt bij de sollicitatieplicht voor ouderen, totdat de Eerste en Tweede Kamer op 1 april 2004 zijn geïnformeerd over de voornemens op het punt van eventuele vrijstelling van de sollicitatieplicht bij vrijwilligerswerk en mantelzorg. Ook de leden Meulenbelt, Westerveld en De Rijk hebben die vraag gesteld. Zoals in de memorie van antwoord is aangegeven, wil ik een vrijstelling van de sollicitatieverplichting bij vrijwilligerswerk overwegen, zodanig dat hiermee het activerende karakter van de WW wordt ondersteund. Ik zal de Kamer uiterlijk 1 april hierover informeren. Als ik de

situatie van de komende maanden in ogenschouw neem, denk ik dat het niet noodzakelijk is om tot die tijd pas op de plaats te maken bij nieuwe werklozen in de leeftijd van 57,5 jaar en ouder, omdat het een groep betreft die over het algemeen een kleine afstand heeft tot de arbeidsmarkt. Het zijn dus mensen voor wie het sowieso serieus de moeite waard is om te proberen, vanuit de kwalitatieve intake zo snel mogelijk aan regulier werk te komen. Dat is dan ook de reden dat het niet nodig is om een onderscheid te maken voor de kleine periode die zich voordoet, van 1 januari tot 1 april. Na 1 april is het vroeg genoeg om de conclusies te delen en een en ander in te laten gaan.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik hoop dat de minister goed heeft geluisterd naar mijn formulering. Ik heb heel nadrukkelijk gezegd dat een recente intake mogelijk is, dat een doorverwijzing naar werk mogelijk is maar dat dit lang niet altijd zal gebeuren. Dat geldt ook voor ouderen met recente werkervaring. Die vinden deuren gesloten. Ik heb gezegd dat deze mensen recht hebben op dezelfde behandeling als de groep in de bijstand. Zij hebben bovendien premie betaald in het kader van de WW. Dat is wat ik vraag van de minister. Ik vind dat er geen rechtsongelijkheid mag komen tussen deze twee groeperingen.

Minister **De Geus**: Mevrouw Van Leeuwen zegt dat de mensen in de WW en de mensen in de bijstand absoluut hetzelfde behandeld moeten worden. Dat lijkt mij van niet. De mensen die in de WW terechtkomen, hebben naar de aard hiervan een recent arbeidsverleden. Dat geldt niet voor de mensen in de bijstand. Mevrouw Van Leeuwen zegt dat het niet gaat om een soort vrijstelling vooraf van iedereen. Het gaat om de mogelijkheid om het vanuit de kwalitatieve intake te overwegen, als wordt vastgesteld dat er geen route is naar de reguliere arbeidsmarkt. Ik heb aangegeven dat ik de Kamer daarover uiterlijk op 1 april zal informeren. Dit moeten wij serieus bekijken. Het lijkt mij moeilijk om daarop vooruit te lopen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Het gaat toch niet alleen om arbeidsverleden? Het gaat toch ook om leeftijd? Als iemand in de categorie van 57,5 jaar sinds vorig week werkloos is, kan die nog een andere baan krijgen. Het is echter tamelijk voorspelbaar dat het grote merendeel van de mensen in deze categorie dat niet zal lukken. Voor hen zijn, zoals mevrouw Van Leeuwen het zegt, deuren gesloten. Arbeidsverleden is een factor. Leeftijd is een andere, heel belangrijke factor. Daar moet meer naar gekeken worden.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik probeer het nog een keer. De minister heeft in de Tweede Kamer nadrukkelijk aan mevrouw Verburg en anderen, mede naar analogie van de Wet werk en bijstand, een toezegging gedaan. Er zijn regels. Er is geen categorale ontheffing mogelijk, zoals in de Wet werk en bijstand. Dat kan niet. Ik heb er geen enkel bezwaar tegen dat dit tot 1 april goed uitgewerkt wordt. Er is echter een tussenperiode. Ik vraag dan ook om een toezegging voor ouderen met recente werkervaring die werkloos worden en die deuren elders gesloten vinden. Het moet mogelijk zijn om met het UWV af te spreken dat als,

naar analogie met de Wet werk en bijstand, eenmaal is vastgesteld dat geen werkhervatting op korte termijn mogelijk is, er gewacht wordt tot de maatregel van 1 april er is en wij hebben afgesproken hoe het verder gaat.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Het gaat concreet om het schrijven van sollicitatiebrieven. Gaat het UWV tegen een 57,5-plusser zeggen dat de komende drie maanden in ieder geval zes sollicitatiebrieven geschreven moeten worden, afgezien van wat in de intake is vastgesteld? Of hoeft dat niet en zegt de minister tegen het UWV dat men in die periode van drie maanden niet bovenop de norm van zes sollicitatiebrieven hoeft te zitten?

Minister **De Geus**: Nee, dat zeggen wij niet tegen het UWV. De grondslag voor de beslissing om deze groep mensen niet langer vrij te stellen van sollicitatieplicht zit in de overtuiging dat er voor ouderen met een recent arbeidsverleden reële kansen zijn op de arbeidsmarkt. De prestaties van de reïntegratiebedrijven en de hervattingsmogelijkheden laten dat ook zien. Niemand is bij voorbaat kansloos. Wat dat betreft kan er niet van tevoren een uitzondering worden gemaakt. Hét debat betreft natuurlijk de afbakening. Dat voel ik in alle scherpste en ik probeer mij ook voor te stellen om welke mensen het gaat en wanneer en hoe je wat doet. Het is moeilijk om de afbakening over te nemen die u misschien niet formeel voorstelt, maar wel suggereert, namelijk zes sollicitatiebrieven. Of twee of drie. De suggestie van mevrouw Van Leeuwen, namelijk "personen die deuren gesloten vinden", is evenmin geschikt voor de formele afbakening van het begrip. Naar ik begrijp, is een formele afbakening ook niet uw bedoeling. U meent veeleer dat hetgeen wij in de Wet werk en bijstand hebben besproken, ook in deze uitvoeringspraktijk gestalte kan krijgen. Ik heb aan de Tweede en aan de Eerste Kamer toegezegd dat ik het heel serieus zal overwegen, hoewel het een andere groep betreft die naar haar aard meer kansen heeft. Ik heb aangegeven dat ik de Kamer op 1 april zal informeren. Ik vind het heel moeilijk om tegelijkertijd vooruitlopend op de conclusie al een bepaalde ruimte toe te staan. Als ik dat doe, lopen wij in de uitvoering en tegenover de mensen die het betreft het risico dat er tussentijds een ander regime is dan waar je uiteindelijk op uitkomt. Ik kan u wel iets anders toezeggen. Het is nu half december en ik kan u toezeggen het zo vlug mogelijk te doen. Het gaat niet om een omvangrijk onderzoek. Het gaat om overleg waarin er moet worden nagegaan of het kan en of er een afbakening in te vinden is. Ik wil u toezeggen de termijn te bekorten. Ik zal mijn best doen om niet over drie maanden, maar over anderhalve maand bescheid te geven. Dan hebben wij het over 1 februari. In de eerste maand dat mensen werkloos worden, moeten zij sowieso altijd eerst kijken of er mogelijkheden zijn voor werk. Ik zal er eerst met UWV over moeten spreken of er een mogelijkheid is om het af te bakenen. Vervolgens wil ik u per 1 februari informeren, dan hebben wij ook geen overgangsrecht nodig.

Voorzitter. Ik kom op de vraag van mevrouw Van Leeuwen betreffende de pensioenopbouw ouderen via de Stichting FVP. Zoals in de memorie van antwoord aangegeven, heeft staatssecretaris Rutte hierover onlangs

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

een brief aan de Stichting FVP gezonden. De schorsing was te kort om de brief nog eens na te lezen, maar ik heb begrepen dat de brief aandacht vroeg voor de problematiek van de pensioenopbouw van mensen die op een leeftijd van boven de 57,5 jaar werkloos worden, maar niet meer hun leven lang WW-uitkeringsgerechtigd zijn. De Stichting FVP wordt dus gevraagd, een iets grotere groep dan de formeel WW-gerechtigden op te nemen in de dekking en mee te nemen. Dat verandert voor de Stichting FVP niet veel, omdat deze vroeger een ruimere groep had. Het zou voor FVP een mogelijkheid moeten zijn, maar het is de vraag of FVP daar ook mee kan leven. FVP heeft immers ook te maken met een grotere groep werklozen en met de baten en lasten. Ik zeg u toe, mevrouw Van Leeuwen, dat wij ons, gehoord de Kamer, nog eens rechtstreeks verstaan met het bestuur of met de bestuursvoorzitter van FVP, om serieuze aandacht voor deze thematiek te vragen. Zo kunnen wij voorkomen dat het een eenvoudig doorgeefloket wordt. Ik zal er aandacht voor vragen. Ik ben mij bewust van het feit dat mensen tussen de 57,7 en de 60 jaar die werkloos worden, behalve het risico niet meer aan de slag te komen ook een geweldig pensioenrisico lopen. Wij zullen de gevoelens daarover van de Kamer onder de aandacht brengen van de Stichting FVP en de Stichting vragen of zij hierin een verantwoordelijkheid kan dragen die materieel misschien nog niet eens zo sterk afwijkt van wat men tot voor kort dacht.

Mevrouw Van Leeuwen heeft tot slot ook gevraagd naar de Regeling vrijstelling verplichtingen WW van 12 december.

Die regeling heeft niet speciaal betrekking op oudere werknemers. Het betreft een vrijstelling van verplichtingen voor werknemers die noodzakelijke scholing volgen in het kader van de WW. Zij zijn vrijgesteld van verplichtingen ter verkrijging of aanvaarding van arbeid tot twee maanden voor het einde van de scholing. Voorheen waren deze werknemers voor de gehele periode van de opleiding vrijgesteld. Op advies van de Raad voor Werk en Inkomen en ter vergroting van de kans dat werknemer direct na het afronden van de scholing het werk kan hervatten, is ervoor gekozen om de vrijstelling eerder te beëindigen. Die vrijstelling eindigt dus twee maanden voor het einde van de scholing. Dat is ook ingegeven door het feit dat het enige tijd kan duren voordat iemand weer aan de slag komt, ook al heeft hij een opleiding gevolgd. Dat leidt tot een onnodig verlies van maanden. Als twee maanden voor het einde van de scholing de sollicitatieplicht weer ingaat, kan in die maanden alles op alles worden gezet om weer op de arbeidsmarkt te komen.

Mevrouw Van Leeuwen vroeg ook naar de gronden voor het onderscheid tussen artikel 79a, lid a en artikel 79a, lid b. Daarnaast wou zij weten of een positieve prikkel op basis van leeftijd in strijd kan zijn met de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid. In het wetsvoorstel wordt voorgesteld om een premievrijstelling te verlenen bij het in dienst nemen van werknemers van vijftig jaar en ouder. Dit wetsvoorstel heeft ten doel om de arbeidsparticipatie van oudere werknemers te stimuleren. Er is een onderscheid gemaakt tussen de leeftijd voor het in dienst hebben en voor het in dienst nemen van oudere werknemers. Het in dienst nemen van werknemers dient al

op een lagere leeftijd te worden gestimuleerd dan het in dienst houden van deze werknemers.

In de Wet gelijke behandeling is de Europese richtlijn overgenomen. In artikel 6 van die richtlijn is uitdrukkelijk aangegeven dat lidstaten kunnen bepalen dat een verschil in behandeling op grond van leeftijd geen discriminatie is als deze in het kader van de nationale wetgeving objectief en redelijk wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel, met inbegrip van legitieme doelstellingen op het terrein van werkgelegenheid, arbeidsmarkt of beroepsopleidingen. Daarnaast moeten de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Het kabinet beschouwt het bevorderen van de arbeidsparticipatie van oudere werknemers als een legitiem doel. Het onderscheid naar leeftijd in dit wetsvoorstel is overigens niet in strijd met de Wet gelijke behandeling omdat de wettelijke sociale zekerheid niet onder de werkingssfeer van deze wet valt.

Mevrouw De Rijk en mevrouw Westerveld hebben vragen gesteld over discriminatie van vrouwen en gelijke behandeling. Zij vroegen of er geen sprake is van indirecte discriminatie. In het schriftelijke antwoord is al aangegeven dat in de regeling zelf geen onderscheid wordt gemaakt. De gevolgen van de ervan zijn voor iedereen gelijk. In de WW en in de vervolgtuitkering is de verhouding tussen mannen en vrouwen gelijk aan die op de arbeidsmarkt, namelijk 58% mannen en 42% vrouwen.

Het effect van de maatregel kan in de praktijk zijn dat een tweede inkomen in een huishouden wegvalt. Het klopt dat dit tweede inkomen vaker wordt verdiend door de vrouw dan door de man. Het gaat echter te ver om dit effect tot indirecte discriminatie te bestempelen. Het doel van de werkloosheidsregelingen is niet om de inkomenspositie binnen huishoudens op nagenoeg hetzelfde niveau in stand te houden. Ik realiseer mij dat als gevolg van het feit dat er meer vrouwen dan mannen zijn die niet als tweeverdiener fungeren, het effect van deze maatregel verhoudingsgewijs meer bij vrouwen terecht komt. Dat zou te verhelpen zijn door de participatie van vrouwen verder te laten toenemen. Dat doel streeft de regering ook na. Het voert te ver om vanuit dit gegeven te concluderen dat er sprake zou zijn van discriminatie van vrouwen.

Mevrouw De Rijk (GroenLinks): Ik heb het woord discriminatie niet in de mond genomen. Ik sprak over anti-empowerment effecten. Dat is wat anders. Het afschaffen van de vervolgtuitkering in de WW heeft een negatief effect op de emancipatie van vrouwen. Doordat zij geen vervolgtuitkering krijgen en dus veel korter een uitkering ontvangen, zijn zij veel korter economisch zelfstandig.

Ik ben blij dat u zich tijdens dit debat hebt gerealiseerd dat dezelfde regels verschillend kunnen uitwerken. Ik hoop dat u zich als coördinerend minister op dit gebied daar zorgen over maakt. Het gaat dus niet alleen maar over verdienende partners, maar ook over het feit dat de vrouwen korter in het arbeidsproces hebben gezeten. Doordat zij korter gewone WW krijgen, waren en zijn zij eerder aangewezen op de WW vervolgtuitkering.

Minister **De Geus**: De ongelijkheid waar u op doelt, is, zoals die zich in uitkeringsrechten voordoet, een rechtstreeks gevolg van het feit dat vrouwen minder dan mannen participeren op de arbeidsmarkt. Daar moeten wij het dus aanpakken. Wij moeten de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt bevorderen. De regels voor de sociale zekerheid zijn gelijk voor alle werknemers. Vanwege het feit dat vrouwen nu minder participeren op de arbeidsmarkt komen zij in sommige uitkeringen meer en in andere minder voor. Dit is echter geen anti-emancipatoir effect. Het gaat er hierbij nu juist om dat wij moeten blijven streven naar bevordering van de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U weet echter net zo goed als ik dat dit nog even duurt. Dit heeft ook te maken met het te veel participeren van mannen op de arbeidsmarkt. Intussen zijn er wel allemaal negatieve effecten voor de vrouwen. Dat vindt u niet erg, want wij zijn op de goede weg? Over dertig jaar participeren vrouwen evenzeer als mannen op de arbeidsmarkt? Moet dit mijn conclusie zijn?

Minister **De Geus**: Ik voel mij allesbehalve rustig bij de huidige participatieverhoudingen van mannen en vrouwen. Het is dan ook mijn streven om de arbeidsparticipatie van vrouwen te bevorderen. Behalve om de toenemende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt gaat het om de rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Ik denk dat wat dat betreft het regeringsbeleid met bijvoorbeeld een levensloopregeling, die het ook mannen mogelijk maakt om eens een tijdje afstand te nemen, nieuwe rolpatronen een kans geeft en een evenwichtiger verdeling en een gelijkwaardiger participatie op de arbeidsmarkt bevordert. Over dat beleid kunnen wij het eens zijn. Op het ogenblik is de participatie van vrouwen nog niet op peil. Daardoor zijn er positieve en negatieve effecten. Er zijn ook uitkeringen waar vrouwen veel meer dan mannen gebruik van maken. Daar ben ik niet trots op, maar, nogmaals, dat doet zich ook voor. Het enkele effect dat bepaalde uitkeringen meer of minder door mannen of vrouwen gebruikt worden, kan niet als anti-emancipatoir aangemerkt worden. Dat is terug te voeren op de participatie op de arbeidsmarkt. Gelukkig zijn de regels in de sociale zekerheid qua man/vrouw wel gelijk.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Er is een dimensie die naar ik vrees in deze discussie een beetje ondergesneeuwd raakt. Ik had een vraag gesteld over de derde EG-richtlijn. U weet waarschijnlijk dat de richtlijnen die op gelijkberechtiging gericht zijn, gaan over arbeid, arbeidsparticipatie, sociale zekerheid en inkomensbescherming. Een van de regels bij sociale zekerheid is dat er geen indirect onderscheid moet worden gemaakt tussen mannen en vrouwen. Tot zo ver is het helder.

Wat gebeurt er nu door de afschaffing van de vervolguitering? De groep waarover ik heb gesproken, met een leeftijd vanaf 57½ en 60-, valt terug van de vervolguitering naar de IOAW. Dit laatste is weliswaar een voorziening, maar dit is toch ook een regeling die vanwege het recht gerelateerd is aan het arbeidsverleden

van betrokkene. Bij de IOAW moeten wij het volgende vaststellen. Van de werkenden met een gelijk arbeidsverleden worden veel meer vrouwen dan mannen door de partnertoets getroffen. Dat heeft er niets mee te maken dat mannen veel meer op de arbeidsmarkt participeren dan vrouwen. Het heeft ermee te maken dat vrouwen vaak het lagere inkomen in de huishoudens hebben. Er is dus weer sprake van een maatregel waarbij vrouwen getalsmatig wel betalen voor sociale zekerheid, maar waarbij zij, als het op ontvangen aankomt op achterstand gezet worden. Behoort dat dus geen punt van zorg te zijn bij het concipiëren van de veranderende sociale zekerheid?

Minister **De Geus**: Ik denk dat u het effect van de afschaffing van een vervolguitering nu echt te ver doortrekt. Dit is namelijk geen maatregel die in zichzelf anti-emancipatoir werkt. Ik heb net uitgelegd dat bij de alleenverdieners meer mannen zijn dan vrouwen. Dit geldt met name voor de oudere generatie vrouwen. Die alleenverdieners worden niet getroffen door deze maatregel. Het gaat mij te ver, mevrouw Westerveld, als u zegt dat deze maatregel anti-emancipatoir werkt omdat deze verhoudingsgewijs meer vrouwen treft vanwege het feit dat er meer mannelijke alleenverdieners zijn.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Een laatste opmerking.

De **voorzitter**: Mevrouw Westerveld dat kan in uw tweede termijn. Wij hadden afgesproken dat dit uw laatste interruptie op dit punt was. Daaraan zou ik ons willen houden.

**

Minister **De Geus**: Mevrouw De Rijk legde mij een casus voor van iemand die afgeschat is in de WAO en die per 1 augustus geen WAO meer zou krijgen. Daar was bezwaar tegen aangetekend. Nu gaat de afschatting voor de WAO per 1 oktober in. Dat betekent dat er wat de WW betreft geen vervolguitering meer aan de orde zou zijn. Mevrouw De Rijk zegt dat deze persoon misschien geen bezwaar gemaakt had als hij het wél van te voren had geweten.

Zo'n situatie kan ook met andere voorbeelden geschetst worden. Als er een maatregel wordt ingevoerd, is er altijd een verschil tussen mensen die voor of na die datum uit de WAO raken. Het kan wrang lijken als het gaat om iemand die een formele mogelijkheid had om die ingangsdatum naar 1 augustus terug te halen. Het andere geval dat iemand het voorziet en vóór die datum gaat zitten, had zich anders misschien ook voorgedaan. Ik vind het jammer om de calculerende burger tot uitgangspunt te nemen. Iedereen die vóór 1 augustus zit, zit in een betere situatie dan de mensen die na 1 augustus zitten. Dat raakt de grondslag waarom de vervolguitering wordt afgeschaft. Dat heeft te maken met de noodzaak tot activering. Daarover zijn afspraken gemaakt in het regeerakkoord. Daarover zijn wij het eens.

Of het nu het door u genoemde geval betreft, mevrouw De Rijk, of iemand anders betreft die eerst per 1 juli ontslagen zou worden maar omdat er nog net een order binnenkwam pas per 1 oktober werd ontslagen.....

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De minister noemt nu heel andere voorbeelden dan de casus waarover ik sprak. Het ging mij niet om wrang, calculerend of dat soort dingen; het ging mij erom aan te geven dat deze wet materieel wel degelijk terugwerkende kracht heeft. De minister zegt steeds dat de mensen de effecten pas merken op 11 februari. Deze wet heeft echter wel degelijk terugwerkende kracht want ook de afgelopen maanden hebben de mensen er al effecten van ondervonden.

Minister De Geus: Welke effecten bedoelt u dan?

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Dat men nu al uitgerangeerd is voor de WW-vervolguitkering.

Minister De Geus: Dat effect kan zich nog niet voorgedaan hebben. Er is immers altijd een periode van een halfjaar WW daarvoor?

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Maar het effect was anders geweest.

Minister De Geus: Ja, het effect was anders geweest.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Er is dus wel degelijk sprake van terugwerkende kracht, ook in materiële zin.

Minister De Geus: Op het gevaar af dat het een semantische discussie wordt: er is nog geen vervolguitkering afgeschaft of niet ingegaan. Er zijn wel mensen voor wie een WW-uitkering is ingegaan met een korter uitkeringsperspectief, omdat namelijk voor hen de vervolguitkering niet meer in het verschieft ligt als deze wetsbehandeling ertoe leidt dat het voorstel kracht van wet krijgt. Als deze wet van kracht wordt mét de datum van 11 augustus betekent dit dat er een aantal mensen is voor wie de uitkering is ingegaan maar voor wie het perspectief op de uitkeringsduur anders is dan voor de mensen die vóór 11 augustus in de WW zijn gekomen.

De situatie is echter voor niemand anders dan voor al degenen voor wie de datum eerst 1 augustus leek te worden, maar later 1 oktober bleek te zijn. De pijn van het verschil zal er altijd blijven, bij elke invoering van elke maatregel.

Mevrouw De Rijk van GroenLinks vroeg waarom de Raad van State niet om advies is gevraagd inzake het amendement-Aptroot bij het andere wetsvoorstel. Zij gaf aan dat ik in de nota naar aanleiding van het verslag heb gezegd dat de regering formeel de Raad van State niet hoefde te raadplegen. De mogelijkheid om dat te doen bestaat wel, maar gelet op de totstandkoming van het amendement, het feit dat de Tweede Kamer het op korte termijn wenste door te voeren en de regering de zaak eveneens op korte termijn wilde afronden, was er geen ruimte en evenmin behoefte om de Raad van State nader te raadplegen. Vanwege het belang dat de Tweede Kamer hechtte aan een spoedige inwerkingtreding van het voorstel heb ik dus een afweging gemaakt en mij afgevraagd of de Raad van State nog moest worden geraadpleegd. Die afweging is zo uitgevallen dat wij dat niet hebben gedaan.

Naar aanleiding van de inbreng van de heer Ten Hoeve heb ik geen ambtelijke stukken aangereikt gekregen. Wel heb ik aangekruist dat naast datgene wat ik heb besproken nog een punt ter beantwoording resteert. Dat betreft de alinea waarin het gaat om het laten uittreden van oudere werknemers met een prepensioen. De heer Ten Hoeve zegt daarover dat dit niet te snel te moeilijk of te onaantrekkelijk mag worden. Ik lees: Zolang de arbeidsmarkt zo weinig mogelijkheden biedt als nu, is een goede prepensioenregeling van belang voor werknemers, werkgevers en ouderen en vooral voor jongeren. Ook al weten wij dat er iets verandert omdat wij allen moeten toegroeien naar langer werken, vraag ik de minister hiermee rekening te houden.

Voorzitter. Over de maatregelen voor VUT en prepensioen komen wij nog te spreken. De regering heeft overleg gevoerd met de sociale partners en met hen afgesproken om nadrukkelijk te letten op het overgangsrecht. Daarop wordt hier gedoeld. Dat laat onverlet dat de structurele aanpak van belang is. Als het echter gaat om het overgangsrecht is naast het feit dat er veel mensen de bewuste leeftijd dicht naderen ook het aspect van de arbeidsmarkt. Dat is een van de punten die bij de afweging moeten worden betrokken. Voor de regering is het evenwel van groot belang dat over de te volgen hoofdkeuzes snel duidelijkheid wordt verkregen. Wij zijn blij dat wij met de sociale partners daarover kunnen spreken. Wij hopen en verwachten in april uitsluitsel te bereiken.

De heer Van den Berg vroeg of het juist is dat slechts 20% van de WW'ers vanaf 55 jaar een baan vindt. Het klopt dat thans weinig 57,5-jarigen en ouderen het werk hervatten. In 1999 was dat slechts 18%. Voor een deel heeft dat te maken met het feit dat thans voor deze groep geen sollicitatieplicht geldt en verder met het feit dat er geen heel groot inkomensrisico wordt gelopen. Anders gezegd, een individuele inkomensbescherming is thans verzekerd. Die twee aspecten drukken het percentage. Wat blijft is het gegeven dat het met de huidige arbeidsmarkt voor ouderen moeilijker is dan voor jongeren om werk te vinden. Eigenlijk is dat voor de allerjongste ook moeilijk, want die hebben geen werkervaring. Voor ouderen geldt niettemin dat dit moeilijk is. Daarom is er een task force ouderenbeleid. Die gaat na hoe bij de werkgevers een cultuuromslag kan worden bereikt. De aanbevelingen van die task force zijn voor de regering van groot belang. Nu geldt dat een grotere groep van deze categorie het werk hervat, maar er is nog een wereld te winnen.

De herinvoering van de sollicitatieplicht en de rest van het flankerend beleid scheppen verwachtingen voor het bereiken van het doel, namelijk een hogere arbeidsparticipatie, ook bij deze groep. De Kamer heeft in de regeringsstukken kunnen lezen dat het reëel is dat wij met de desbetreffende maatregelen een bijdrage leveren aan het realiseren van die hogere arbeidsparticipatie.

De voorzitter: Ik dank de regering voor de reactie in eerste termijn. Ik schors de vergadering voor de dinerpauze. In de Noenzaal kunnen de leden gebruik maken van een warm buffet. Gelet op het aantal mensen dat tegelijkertijd iets van dat buffet wil nuttigen, stel ik voor de vergadering te schorsen tot half zeven.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 17.50 uur tot 18.30 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik deel de Kamer mede dat de vaste commissie voor Defensie heeft geadviseerd niet tot behandeling van Kamerstuk 29238, Partiële herziening van het Structuurschema militaire terreinen, over te gaan.

De vaste commissies voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en voor Milieu hebben geadviseerd niet tot behandeling van Kamerstuk 29227, Partiële herziening PKB Waddenzee 1993, over te gaan.

De vaste commissies voor Economische Zaken, voor Verkeer en Waterstaat, voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en voor Milieu hebben geadviseerd niet tot behandeling van Kamerstuk 28743, Verlenging Structuurschema Buisleidingen, over te gaan.

De vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat heeft geadviseerd niet tot behandeling van Kamerstuk 29301, Zesde partiële herziening PKB Tweede Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV-2), over te gaan.

Ik stel voor deze adviezen te volgen.

**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik stel vast dat de Kamer, gelet op het bepaalde in artikel 2a, zevende lid op de Wet op de Ruimtelijke Ordening, heeft ingestemd met deze PKB's.

**

*B

!"1 december"-wetten SZW!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Invoering van een bijdrage van de werkgever wiens werknemer op of na het bereiken van de leeftijd van 57,5 jaar werkloos wordt (Wet werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers) (28862);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van een aantal socialeverzekeringswetten (verzamelwet sociale verzekeringen 2003) (28978);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag, de wet van 22 december 1994 tot nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziektefondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (Stb. 957) en de Algemene Kinderbijslagwet in verband met andere wijze van aanpassing van kinderbijslagbedragen (29258);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Werkloosheidswet i.v.m. afschaffing van de vervolgitkering (29268).**

De beraadslaging wordt heropend.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik denk dat mijn tweede termijn niet zo lang zal zijn als ik heb aangegeven. Ik heb begrepen dat ik beter iets te veel kon vragen dan iets te weinig, maar ik kon het nog niet helemaal overzien toen ik mij ervoor inschreef. Maar wees gerust, want ik wil hier toch een paar punten maken, waarvoor ik 15 minuten heb gevraagd. Ik wil in tweede termijn een enkele opmerking maken over drie punten in dit debat die mij zijn opgevallen. Ik sluit mijn betoog af met een motie. Het zal de minister niet verbazen dat die gaat over zijn regeerstijl; het punt waarover vrijwel iedereen in de Kamer is gevallen. Eerst wil ik ingaan op de andere twee punten.

Er zijn in dit debat nogal wat overwegingen gewijd aan de positie van de oudere werkloze, die na 57,5 werkloos raakt en die volgens verschillende ingewijden toch een gelijke behandeling zou verdienen zoals enige tijd geleden is toegezegd in het kader van de Wet werk en bijstand. Dat wil zeggen: eenmaal vaststellen dat het toch niets meer wordt en verder met rust laten. Het zal de minister misschien verbazen, maar op dit punt verschilt mijn fractie van mening met degenen die deze benadering voorstaan. Natuurlijk, als je weet dat je weinig kans maakt op de arbeidsmarkt, is een sollicitatieplicht vervelend. Sommigen zullen die zelfs als vernederend ervaren. Maar ik deel de mening van de minister dat een culturomslag ergens moet beginnen. Ik heb de opheffing van de sollicitatieplicht voor deze groep in eerste termijn niet voor niets bestempeld als een maatregel die je met enige goede wil als een positieve prikkel zou kunnen beschouwen. Dus laat die taskforce ouderen vooral zijn werk doen, maar laat daarbij het uitgangspunt zijn dat ook mensen in de tweede helft van de 50 geholpen en gestimuleerd moeten worden om nog werk te zoeken en hen niet te snel af te schrijven als onbemiddelbaar.

Het valt mij op dat de minister bij dit onderwerp op twee gedachten hinkt. Eigenlijk zie je dat voortdurend bij mensen die het over dit onderwerp hebben. Niemand is bij voorbaat kansloos; er is nog een wereld te winnen, aldus op het ene moment het antwoord. Maar laten wij er ook vooral de ogen niet voor sluiten dat de reële kansen voor de groep op hervatting klein zijn. Wij hebben het voortdurend over conflicterende zaken: het hier en nu, geringe kansen, een uiterst slecht perspectief en een mogelijk wenkend morgen met iedereen mee aan het werk en zeer zeker ook ouderen.

De zorg van mijn fractie is dat nu met veel flinkheid en onder het mom van het tweede met een regeling die reïntegratiebevorderend heet te zijn een stuk sociale bescherming wordt afgebroken voor een groep waarvan wij in ander verband constateren dat zij vooralsnog niet of nauwelijks aan de bak komen. Sociale zekerheid, zo is mijn stelling, moet niet te veel voor de troepen vooruitlopen.

Wat mij betreft zou de volgorde moeten zijn dat we eerst afwachten hoe effectief de reïntegratie-inspanningen voor die groep zijn, voordat we deze groep met een respectabel

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

arbeidsverleden uit de WW zonder meer naar de IOAW verwijzen.

Een beroep op discriminatie naar sekse in de sociale zekerheid vindt bij nog maar weinigen gehoor. Ik heb vanmorgen vastgesteld dat er met de maatregel die voorligt een geïndividualiseerde uitkering wordt afgeschaft, die is gebaseerd op een eigen premiebetaalverleden, en dat die werknemer, man/vrouw, in plaats van de afgeschafte uitkering een extra stukje sociale bescherming terugkrijgt. Ik noem het bijstand-plus. Dat extraatje krijgt hij vanwege het feit dat het reïntegratieperspectief gering is. Echter, het feit dat dat plusdeel getalsmatig veel minder aan vrouwen dan aan mannen toekomt, is voor de meesten kennelijk geen probleem. Als het om het man/vrouw-issue gaat, moeten we het kennelijk alleen over emancipatie en dus arbeidsparticipatie hebben. De vraag hoeveel sociale bescherming er aan een eigen arbeidsverleden wordt toegekend, dient daarbuiten te blijven. En dat terwijl we het hier niet hebben over kostwinnerstoelagen, maar over zelfverworven rechten. Maar de minister vindt kennelijk niet – ik vraag het toch nog maar eens, voor alle duidelijkheid – dat ons land met zo'n opstelling in strijd handelt met de verplichtingen, die voortvloeien uit de derde EG-richtlijn.

Mijn derde vaststelling betreft het overgangsrecht bij deze regeling. Twee weken geleden hield ik in dit huis mijn maidenspeech. Vandaag heb ik de echte politieke ontgroening mogen meemaken. Juridisch gelijk hebben is iets volstrekt anders dan dat politiek krijgen. Dat wist ik natuurlijk wel, maar ik heb het in de meest onvervalste vorm mogen meemaken. Eigenlijk, is mijn indruk, vindt bijna iedereen in dit huis dat wat de minister met de vervolgutkeringen heeft uitgespookt, eigenlijk niet kan. Er was geen echt goede harde reden, waarop de Raad van State doelde, om op deze cowboyachtige wijze wetgeving het land in te parachuteren. Mijn fractie vindt dat dit echt niet kan. Het is slecht voor het rechtsvertrouwen, het schaadt het aanzien van de regering en het zadelt de uitvoerder van de regeling met een onmogelijke taak op. Ik heb dan ook een motie voorbereid. Met de overhandiging daarvan sluit ik mijn bijdrage in tweede termijn af.

*M

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende:

- dat het een algemeen aanvaard uitgangspunt is van overgangsrecht dat belastende maatregelen of het afschaffen van een begunstigende regeling geen terugwerkende kracht hebben;
- dat niet aannemelijk is gemaakt dat er ten aanzien van het afschaffen van de WW-vervolgutkering sprake is van zodanig zwaarwegende omstandigheden dat deze een afwijking van dit uitgangspunt kunnen rechtvaardigen;

verzoekt de regering, de maatregel niet eerder te laten ingaan dan nadat beide Kamers zich erover hebben uitgesproken, derhalve de maatregel alsnog volledig eerbiedigende werking te geven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Westerveld, Van Driel, Meulenbelt, De Rijk en Van den Berg.

Zij krijgt EK-nr. ?? (29268).

**

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. Er bekwam mij eerlijk gezegd in de loop van dit debat een wat vreemd gevoel. De afgelopen jaren is het nogal eens gegaan over het vertrouwen van de burger in de overheid en de politiek. Vanmiddag hebben wij achter elkaar voorstellen bij de hand gehad die naar mijn idee dat vertrouwen keihard schaden. In het ene geval ging het om wetgeving per persbericht, in het andere geval ging het om een regeling rond de kinderbijslag die gewoon vastlag en die alsnog ter zijde wordt geschoven, en een wet wordt plotseling 180 graden gedraaid, en moet er dan alsnog binnen één of twee weken doorheen worden gejaast.

Dit kabinet heeft eigenlijk heel weinig vertrouwen in de burger. Werk, volgens velen van ons toch het leukste wat er is, gaan mensen alleen maar zoeken als zij geen WW-vervolg meer krijgen.

Je moet wetten per persbericht laten ingaan, want anders wordt er massaal misbruik van gemaakt c.q. op geanticipeerd.

Voorzitter. Ik vind dit een vreemde verhouding tussen overheid en burger. Ik ben bang dat het gevoel dat bij de burger bestaat rechtstreeks te maken heeft met het gevoel dat dit kabinet heeft over de burger.

Voorzitter. Ik ga nu concreet op de verschillende wetsvoorstellen in. Ik heb nog niet van de minister gehoord of de maatregelen ten aanzien van de WW-vervolgutkering activerend of vooral bezuinigend bedoeld zijn. Mijn stelling in eerste termijn was dat ze vooral als bezuiniging bedoeld waren, want het ministerie gaat er op voorhand van uit dat hoogstens 30% van de mensen werkelijk geactiveerd zal worden c.q. aan het werk komt. Ik hoor daar graag nog een reactie op.

Voorzitter. Ik kom nog even terug op de casus. Het gaat mij, zoals gezegd, niet om de specifieke casus maar om het principe eromheen. Wij kregen via de interruptiemicrofoon even een debatje over de woorden "terugwerkende kracht". Dat heeft niet veel zin. Het gaat om de rechtszekerheid van de burger, die een aantal maanden in onzekerheid heeft verkeerd over wat er aan de hand is. Moet hij afgaan op de inhoud van het persbericht? Of gaat de Kamer straks iets anders doen? Dat heeft zijn effecten op iemand die wordt afgeschat. De minister neemt dat naar mijn idee onvoldoende serieus.

Mijn fractie is na vanmiddag nog minder dan voor het debat onder de indruk van de argumentatie rond de terugwerkende kracht. De minister heeft drie argumenten genoemd, waarvan er twee meteen van tafel gingen. De minister moest toegeven dat de activerende werking geldt voor ieder goed voorstel dat de regering bedacht heeft. De minister heeft van de anticiperende werking geen staatjes gemaakt, zodat ik daar ook niet van onder de indruk ben. Blijft over het budgettaire verhaal. De minister heeft dit verhaal proberen te versterken door te zeggen: als de Kamer er door een motie alsnog voor gaat zorgen dat de wet pas kan ingaan op het moment dat deze in het Staatsblad staat, dan wordt het allemaal nog duurder voor het kabinet omdat de regeling dan pas later kan ingaan. Ik blijf zeggen dat dit ons probleem niet is. De minister heeft het bedrag ingeboekt, niet de Kamer. Hij zet de Kamer hiermee enorm voor het blok. Ik laat dat niet gebeuren. Er kan bovendien heel snel gewerkt worden als het om een kleine verandering in de wet gaat. Ik vind dat het niet op deze manier mag gebeuren. Mijn fractie steunt de motie van de PvdA dan ook van harte.

Voorzitter. Ik heb over de kinderbijslag het meeste al gezegd, maar ik wil toch nog twee dingen kwijt. Het ene is dat het geen contract is maar dat het wel vastligt in een wet. Ik vind dat de overheid haar eigen afspraken daarover iets serieuzer moet nemen. Het tweede is het woordgebruik vanuit het ministerie. Er wordt mij in de beantwoording van de schriftelijke vragen iets te gemakkelijk gezegd dat iemand zijn bestedingspatroon kan aanpassen als hij iets minder geld krijgt en dat hij dan niet eens merkt dat hij minder geld krijgt. Of er wordt gezegd dat het bedrag zelf niet vermindert, maar de waarde. Als iemand vijftig jaar geleden een tientje verdiende, zeggen we toch ook niet: je verdient nu nog steeds een tientje?! Ik vond het beledigend voor de mensen die het betreft.

Ten slotte ga ik in op de bonus voor werkgevers. Mijn vraag of al bekend is in hoeverre bonussen of boetes werken, is nog onvoldoende beantwoord. Waarom gaat de minister hiermee akkoord? Hij heeft zich naar mijn idee weinig verzet tegen de draai van 180 graden. Kan hij daar iets meer over zeggen?

Ik heb ook nog weinig gehoord over de drie argumenten die mijn fractie heeft aangedragen om uiteindelijk tegen deze wet te stemmen: 1. de vervuiler moet betalen, 2. het is ondoelmatig en 3. je maakt het voor jongere mensen duurder door de werkgevers van ouderen die vaak al aan het werk zijn, te subsidiëren.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik ben blij dat de minister heeft erkend dat de aankondiging van het tijdstip van inwerkingtreding van een belastende maatregel bij persbericht "not done" is. In mijn verhaal bedoelde ik te zeggen: eens, maar nooit weer. Ik ga ervan uit dat de minister deze visie van mijn fractie deelt. Als dat niet zo is, hoor ik dat graag.

Mijn fractie is er blij mee dat de minister de eerbiedigende werking weer hoog in het vaandel heeft,

zeker als het gaat over belastende maatregelen in de sociale zekerheid. Wij zijn er ook blij mee dat de minister inziet dat budgettaire overwegingen in feite geen rechtvaardigingsgrond zijn om de hoofdregel, eerbiedigende werking, te bruuskeren.

Ik heb toch nog twijfel over één ding en dat is het feit dat de calculerende burger als rechtvaardigingsgrond kan dienen om toch nog af te wijken van de hoofdregel. Ik snap dat de regering zegt "never say never". Ik snap niet dat het kabinet angst heeft voor het calculerend gedrag van de burgers en stelt dat dit afwijkende maatregelen kan vergen. Calculerende burgers zijn er overal en altijd. Als de accijns omhoog gaat, zie je de mensen met karren naar de auto lopen. Iedereen verkoopt wanhopig zijn huis in de hoop nog onder de hypotheekmaatregel uit te komen en we hebben allemaal op 31 december onze autotank vol als de benzineprijzen weer eens omhoog gaan. Dat is dus niet zoveel bijzonders. Daartegenover staan het rechtszekerheids- en het vertrouwensbeginsel, een transparante democratie en een zorgvuldige procesgang bij wetgeving. Dat goed is groter dan het eventuele probleem van de calculerende burger. Ik denk niet dat het kabinet bang moet zijn voor de calculerende burger. Meer onverschrokkenheid zou het kabinet in dit opzicht sieren.

De VVD is zich bewust van het feit dat zij vrij forse kritiek had op dit wetsvoorstel. Zojuist heb ik geconstateerd wat de minister allemaal heeft gezegd. Ik meen dat het goed is dat wij dat met instemming hebben begroet en dat wij ons als zodanig hierin kunnen vinden.

Mij rest nog een voorschot op de motie die door de PvdA wordt ingediend. Wij hebben als Leitmotiv gehad: eens, maar nooit weer. Het probleem is dat het nu is, en niet eens. Wij zien daarom geen reden om deze motie te steunen.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Wij hebben vandaag goed gewerkt. Op een aantal essentiële punten verschillen wij nog steeds stevig van mening.

Ik ben redelijk tevreden over het feit dat de datum waarop wordt nagegaan of het mogelijk is om met mensen boven 57,5 die in de WW komen, even vriendelijk om te gaan als met mensen die in de bijstand zitten, is verschoven van 1 april naar 1 februari. Ik vind dat extra belangrijk. Ik ben zelf 58,5 en heb ervaren dat er heel weinig plekken in Nederland zijn waar je als beginnende bejaarde zo welkom bent als in de Eerste Kamer.

Ik heb nog steeds veel bezwaren tegen het afschaffen van de vervoluitkering. Ik heb niet voor niets die motie ondertekend. Ik begrijp niet dat mevrouw Swenker zegt: eens maar nooit meer, want als het niet goed is, is het niet alleen in de toekomst niet goed, maar nu ook niet. Ik vind dat het mogelijk moet zijn om daarop terug te komen. Ik heb niet gehoord van de minister dat hij het nooit meer zal doen. Ik heb gehoord dat het wederom kan gebeuren, als er zwaarwegende redenen voor zijn. Aangezien wij niet zoveel te zeggen hebben over wat die zwaarwegende redenen zijn, kan er over een maand weer

een persbericht uitgaan, maar dan over wat anders. Ik ben daar nog steeds niet gelukkig over.

Wij hebben nog wat gesteggeld met de staatssecretaris over de vraag of de kinderbijslag in zijn visie wel of niet wordt gebruikt om het krijgen van kinderen te stimuleren. Ik heb het nog even nagekeken. Er staat toch echt: Reeds eerder heb ik aangegeven dat er bezwaren kleven aan het invoeren van inkomensafhankelijke kinderbijslag. Gezinnen met een minimuminkomen zullen wellicht door inkomensafhankelijke kinderbijslag gemakkelijker tot een keuze voor kinderen kunnen komen. Laten wij het er maar op houden dat dit een onfortuinlijke formulering is en het maar even laten liggen.

Wat ik zwaarder vind wegen, is de mededeling dat de kinderbijslag door de staatssecretaris wel mag worden gebruikt om het verschil tussen gezinnen met en zonder kinderen te verkleinen, maar niet om de verschillen te verkleinen tussen gezinnen met een hoog en een laag inkomen. Men zal begrijpen dat wij als socialisten een diametraal tegenovergesteld standpunt hebben.

Mevrouw Van Leeuwen heeft gezegd dat zij als vrijgezel altijd uit solidariteit premie heeft betaald voor mensen met kinderen. Het zou toch raar zijn dat mensen met een laag inkomen zonder kinderen wel solidair moeten zijn met rijke mensen, bij wie de kinderbijslag wordt gebruikt voor het zevententwintigste paar Nikes.

Wat ik niet begrijp, en waar ik het niet mee eens ben, is dat wij deze dagen hebben gebruikt om te discussiëren over maatregelen die de afstand tussen gezinnen met een hoger en een lager inkomen vergroten en in ieder geval zeker niet verkleinen. Dat mag dus wel, maar wij mogen de kinderbijslag niet gebruiken om diezelfde afstand te verkleinen of een aantal van de scherpe kanten die nu aan de maatregelen kleven, iets te verzachten. Ik vind dit geen abstracte discussie. Wij hebben het over 360.000 kinderen in Nederland die op of onder het minimum leven.

Met de minister kan ik fors van mening verschillen over wat discriminatie is, maar dat zullen wij nu niet uitgebreid doen. Ik wil wel aankondigen dat ik het er niet bij laat zitten. Bij de vraag wat discriminatie is, lijkt de minister ervan uit te gaan dat discriminatie alleen discriminatie is, als het is bedoeld als discriminatie, maar de bedoelingen doen er niet toe; het effect doet ertoe. Ik heb van een van mijn leermeesters geleerd dat actieve discriminatie neerkomt op ongelijke behandeling van mensen in een ongelijke situatie en dat passieve discriminatie ietsje beter is, maar misschien niet wat het effect betreft. Deze gaat over gelijke behandeling van mensen in een ongelijke situatie. Dan kunnen wij wel blij zijn dat iemand zo vriendelijk is om mensen gelijk te behandelen, maar uiteindelijk gaat het om het effect.

Het gaat niet alleen om mannen en vrouwen en niet alleen om hoge en lage inkomens, maar om allerlei verschillen, zoals in leeftijd, gehandicapt zijn of wat dan ook. Ik zie het als een belangrijke taak voor ons in de Eerste Kamer om bij alle wetten die langskomen, te toetsen wie daardoor wordt bevoordeeld of benadeeld en of wij dat willen. In dat kader denk ik dat het geen overbodige luxe is om nog een keer met elkaar te discussiëren over welke ongelijkheid en welke

discriminatie wij acceptabel vinden. De bedoelingen doen er uiteindelijk niet veel toe, maar het belangrijkste zijn de effecten.

Uit het feit dat de minister deze toch niet geheel nieuwe gedachte nog niet met ons deelt, maak ik op dat het met de emancipatie nog niet is afgelopen.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik vind de eerste termijn nogal een geworstel. Ik heb daar niet zulke heel goede gevoelens bij, zo net voor de feestdagen. Als wij straks afreizen en wij het achter ons hebben, gaat het wellicht over. Ik hoop het althans. Anders ziet de Kamer mij, bij leven en welzijn, hier in het nieuwe jaar geschokt verschijnen.

Ik vind het een geworstel omdat ik over en weer veel helderheid mis. De interruptiemicrofoon beheerste het debat. Dat is nooit goed. Dan wordt een aantal zaken in het debat die op zichzelf belangrijk zijn geweldig uitvergroet. Een aantal andere dingen komt daardoor niet aan de orde. Ik klaag nooit. Daar ben ik ook niet groot mee geworden. Dat mocht niet. Je mocht niet te veel klagen. De inzet van onze bijdrage is de vraag of de inzet op bezuinigingen op korte termijn goed is voor de werkgelegenheid. Die vraag wordt vervolgens volstrekt genegeerd in de beantwoording. Daar wordt de minister echter niet voor uitgenodigd. Het moet voor hem toch een geweldige uitnodiging zijn om daarop in te gaan namens het kabinet? Het komt echter volstrekt niet aan de orde. Dat noem ik "regeren bij interruptiemicrofoon". Zo is er nog een aantal zaken. Dat is jammer. Het gaat immers om een goede uitwisseling van gedachten en meningen. Daar worden wij rijker van. Daar wordt de samenleving beter van. Een en ander wordt dan ook boven een eenvoudige welles/nietes-kwestie uitgetild. Dat was echter helaas niet aan de orde.

Onze fracties vinden het positief dat het kabinet wil koersen op vergroting van de arbeidsparticipatie. Wij geven het kabinet het vertrouwen dat een aantal instrumenten wellicht succesvol kan zijn. Wij kunnen veel mitsen en maren naar voren brengen. Er moet echter iets gebeuren. Anders gaat het niet goed. Als de arbeidsparticipatie achterblijft, is dat heel erg voor de samenleving. Dat heeft ook te maken met de economie. Deze zaken kunnen niet los van elkaar gezien worden. Het moet ook samen met het maatschappelijk middenveld gebeuren. Daarom ben ik blij met het Najaarsakkoord. Wij moeten ook doorgaan om elkaar vertrouwen te schenken. Ik doel dan op werknemers, werkgevers en het gehele maatschappelijke middenveld en de overheid. De overheid moet dan wel helder zijn. Anders lukt het niet. Er is veel discussie gevoerd over de groepen die het hardst worden geraakt. De meningen daarover blijven verdeeld. Het overgangsrecht en de terugwerkende kracht blijven een punt van zorg. De beantwoording van de minister was, door alle interrupties, niet zo helder. De collega van de Partij van de Arbeid heeft het zwaarwegende advies van de Raad van State naar voren gebracht. Vandaar dat wij hebben gemeend de motie te moeten ondertekenen. Er moet helderheid over komen.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Ik kom bij de wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag. Het gaat niet aan om alleen de minister aan te kijken als de staatssecretaris ook aanwezig is. Zij trekken gezamenlijk op. Dat wil ik ook graag. De staatssecretaris heeft de bal weer bij mij gelegd door erop te wijzen dat ik als geachte afgevaardigde medewetgever ben. Ik probeer daarmee overigens in stijl te blijven en zo recht te brijen wat mevrouw De Rijk niet goed deed volgens de voorzitter. Zo is het toch netjes?

De **voorzitter**: Zo is het keurig, mijnheer Van den Berg!
**

De heer **Van den Berg** (SGP): Dat wilde ik ook even horen!

De staatssecretaris heeft echter een punt. Het is dan wel geen contract, maar het is wel een wet. Omdat ik medewetgever ben, wil ik solide en vertrouwenwekkend overkomen in de samenleving. De fracties waarvoor ik het woord voer, zullen het wetsvoorstel dan ook niet steunen.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Wat de kinderbijslag betreft, wachten wij met de staatssecretaris het onderzoek af. Ik ben benieuwd wat daar uit komt. Het is misschien niet helemaal verkeerd geweest dat uit de behandeling in deze Kamer is gebleken dat er toch enig draagvlak is voor een onderzoek, ook naar een situatie waarin uitsluitend inkomensafhankelijke faciliteiten een rol spelen.

Bij de behandeling van de Wet Werk en Bijstand hebben wij uitgebreid gesproken over de soliditeit van het vangnet. Ik wijs erop dat wij het er toen uiteindelijk met elkaar over eens waren dat de gemeenten daar enkele jaren achter elkaar op tekort kunnen komen, omdat zij pas een jaar later worden gecompenseerd. Dit, gecombineerd met het feit dat er op de bijzondere bijstand ook nogal wat is gekort, betekent dat de financiële middelen van de gemeenten niet al te ruim zijn. Dit geldt zeker in sommige omstandigheden, waarin de verdelingsmechanieken er ook nog toe kunnen leiden dat bepaalde gemeenten nog krappere komen te zitten. Dit zou van invloed kunnen zijn op de manier waarop gemeenten beginnen om te gaan met debijstand; in ieder geval met de bijzondere bijstand. De gemeenten hebben daarin een zekere vrijheid. Het lijkt mij goed om dit in ieder geval wel in de gaten te houden. Dat was de portee van mijn opmerkingen in dit verband.

Over de invoering van de wijziging van de Werkloosheidswet zei ik in eerste termijn dat ik onder de indruk was van de wijze waarop het probleem door mevrouw Swenker was geformuleerd. De minister is hier uitgebreid op ingegaan en kwam uiteindelijk zelf tot de conclusie dat er niet echt sprake is geweest van eerbiedigende werking. Volgens het toetsingskader mag dat, maar dan wel in zeer uitzonderlijke situaties. In de loop van het hele proces is eigenlijk niet aangetoond dat er sprake was van een zeer uitzonderlijke situatie. Het lijkt mij zeer terecht dat hier lang over is gepraat. De conclusie die hieruit wordt getrokken, is ook zeer terecht. Ik sluit mij

aan bij de woorden van mevrouw Swenker: eens, maar nooit weer. Zo hoort het beslist niet.

De minister heeft toegezegd dat de regering zich aan het toetsingskader zal houden. Wij weten dat het leven wel eens sterker is dan de leer, maar wij wachten dit heel graag af. De conclusie dat een en ander nu voorlopig maar helemaal niet moet doorgaan, zou mij te ver gaan. Daarvoor zijn de belangen die met dit wetsvoorstel zijn gemoeid, naar ons oordeel te groot. Daarmee heb ik ook een reactie gegeven op de motie.

Wat de oudere werklozen betreft zei de minister dat niemand bij voorbaat kansloos is en dat het vreselijk moeilijk is om een formele afbakening te maken voor de groepen die minder kansen hebben. Dat is juist en het is erg belangrijk dat er in deze Kamer een zeer breed gedragen gevoel is dat hier wel degelijk een probleem ligt. Er zou al veel gewonnen zijn als wij daarmee bij ons verdere handelen rekening konden houden. Wat dit betreft moet er in de praktijk veel gebeuren.

Ik ben blij dat de minister heeft toegezegd om bij de overgangsmaatregelen voor vut en prepensioen in ieder geval uitdrukkelijk rekening te houden met de conjuncturele situatie, want die heeft echt invloed op wat hier mogelijk en nuttig is.

*N

Staatssecretaris **Rutte**: Voorzitter. Ik ga eerst even in op de opmerkingen van de heer Ten Hoeve over de budgetten voor de bijstand. Laten wij het erover eens zijn dat wij dit met elkaar goed in de gaten moeten houden. Die afspraak hebben wij in het debat gemaakt en zo versta ik zijn opmerking om dat deel van de afspraken goed uit te voeren en te bezien of men met de budgetten uitkomt. Overigens vindt in het lopende jaar bijstelling van de budgetten plaats.

Gemeenten worden dus niet pas later gecompenseerd voor veranderingen in het volume en de kosten van de bijstand.

Het volgende punt is de kinderbijslag. Mevrouw Meulenbelt maakte een opmerking over het verschil tussen hoge en lage inkomens in relatie tot het verschil tussen gezinnen met kinderen en gezinnen zonder kinderen. In de systematiek van de kinderbijslag gaat het juist om het aanbrengen van een verschil tussen gezinnen met en gezinnen zonder kinderen. Ik heb toegezegd dat er onderzoek zal worden gedaan naar de vormgeving van de kinderbijslag en dat wij zullen spreken over de uitkomsten daarvan.

De heer Van den Berg en mevrouw De Rijk spraken over het contract. Daar heb ik in eerste termijn al enkele dingen over gezegd. De heer Van den Berg heeft mijn uitnodiging wel erg letterlijk genomen door te zeggen dat hij tegen zal stemmen als hij zo onderdeel wordt gemaakt van het geheel. Ik zal een poging doen om hem alsnog voor te laten stemmen, maar ik denk niet dat dit lukt. Het is inderdaad van belang dat de burgers in dit land kunnen rekenen op een betrouwbare overheid. Dat betekent de burger ervan uit moet kunnen gaan dat daadwerkelijk gesloten contracten worden nageleefd. In dit geval gaat een bepaalde verhoging niet door. Deze maatregel is tijdig aangekondigd en hij is duidelijk

geplaatst binnen de budgettaire kaders die van toepassing zijn. Daarom denk ik het zeer goed is te verdedigen dat er een verschil is tussen een wet en een contract dat wordt gesloten tussen de overheid en de burger waarop het overeenkomstenrecht van toepassing is. Daarom is het ook te rechtvaardigen om in te grijpen hoewel de verwachting is gewekt dat de verhoging tot 2012 zal doorlopen.

Mevrouw De Rijk merkte op dat de opmerking over de achteruitgang in koopkracht werd gebagatelliseerd. Dat zou het geval zijn als tegenover de maatregelen betreffende de kinderbijslag geen andere maatregelen zouden staan die de inkomensachteruitgang voor de laagste inkomensgroepen compenseren. Er is geen sprake van directe compensatie van deze maatregel. Er is echter wel naar gestreefd om met de verschillende maatregelen aangaande het inkomensbeleid te komen tot een evenwichtig beeld. Ik denk dat er sprake is van een evenwichtig beeld, ook al zijn er geen maatregelen genomen om het effect van deze maatregel direct te compenseren.

Mevrouw Meulenbelt merkte op dat het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag ertoe zou kunnen leiden dat mensen met een minimuminkomen besluiten om meer kinderen te nemen omdat dit financieel voordeel heeft. Ik heb een opmerking over dit onderwerp gemaakt in reactie op de gedachtegang van de fracties van D66 en de OSF. Ik heb dit niet zelf bedacht.

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Ik zag verschillende Kamerleden verbaasd kijken toen ik de staatssecretaris opnieuw als eerste het woord liet nemen. Ik deed dat niet omdat ik de ambitie had om het laatste woord te hebben. Het hield verband met de praktische omstandigheid dat ik nog een wachtte op enkele ambtelijke adviezen en de staatssecretaris niet. Wij konden dus op deze manier de tijd het beste indelen.

Ik heb verschillende mensen horen zeggen dat debat vandaag een worsteling was. Dat gevoel heb ik ook. Dat kan komen omdat het tegen het eind van het jaar loopt. De laatste loodjes wegen wel eens zwaar. Het kan ook komen omdat wij hier te maken hebben bezuinigingsmaatregelen die pijn doen. Daar hoort een worsteling bij.

Ik denk dat de zakelijk punten en de dingen waar het echt om zou moeten gaan maar voor een deel bij de kop zijn gepakt in dit debat. Wij hebben gesproken over het inkomensbeleid, maar toch niet helemaal. Wij hebben het gehad over emancipatie en indirecte discriminatie, maar niet helemaal over wat deze begrippen precies inhouden. Er zijn enkele zaken aangesneden die niet volledig zijn behandeld en ik zie ernaar uit om dat te zijner tijd wel te doen.

Ik concentreer mij verder op de zakelijke punten. Wij hebben een aantal wetsvoorstellen met elkaar behandeld. Ondanks het feit dat dit op bepaalde punten eveneens een worsteling was, meen ik toch u van de kant van de regering dank te kunnen zeggen voor uw inbreng en de wisselwerking die ook in het debat zelf heeft geleid tot helderheid over de positie van uw Kamer. Ik dank u ook voor de overeenstemming en de steun die ik van uw Kamer heb mogen ondervinden.

Mevrouw Westerveld heeft drie punten genoemd, waarbij punt twee een concrete vraag was, namelijk of ik het nu voorliggende besluit in strijd acht met de derde EG-richtlijn. Dat zie ik niet zo, mevrouw Westerveld. Ten aanzien van het overgangsrecht hebt u een motie ingediend. U acht het niet aannemelijk geworden -- en daar zit ook de pointe van uw motie -- dat er bij de afschaffing van de WW-vervolguitkering sprake zou zijn van zodanig zwaarwegende omstandigheden dat het afwijkt van het uitgangspunt. Het spijt mij dat ik u daarvan niet heb kunnen overtuigen. Ik heb aangegeven dat er drie belangrijke punten zijn voor de regering, drie belangen. Ik heb eveneens aangegeven dat er aan het kenbaarheidsvereiste was voldaan en in het debat is duidelijk geworden dat toch de aankondigingseffecten van een dergelijke maatregel het zwaarst moeten wegen. Het feit dat dit moeilijk in staatjes is duidelijk te maken, mevrouw De Rijk, is inherent aan het type effect dat je vreest. Als je zegt dat het in dergelijke gevallen mooi zou zijn om de ambitie te hebben het te kwantificeren, dan zal ik mij daar rekenschap van geven. Ik begrijp heel goed dat u die vraag stelt. Het aankondigingseffect heeft betrekking op werkgevers en daarin ligt ook de zwaarte van het effect. Doet het effect werkgevers die wellicht gedwongen zijn om in de komende jaren mensen te ontslaan, zich de vraag stellen of zij die mensen niet beter nog in een periode

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kunnen ontslaan waarin zij nog recht hebben op een vervolguitering? Doet het werkgevers dus voortijdig mensen ontslaan? Dat is het punt en dat is een belangrijk punt. Er valt best aan te geven hoeveel ontslagen er in een jaar vallen. Iets dergelijks kan in een staatje, maar ik heb niet de illusie dat ik u daarmee overtuigd zou hebben.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Het ging mij ook niet zozeer om het staatje, maar om datgene waarvan het staatje een uiting zou kunnen zijn, namelijk dat het in de aanloop naar het wetsvoorstel of in ieder geval in de aanloop naar deze behandeling echt geen belangrijk argument is geweest. Ik heb het vrijwel nergens aangetroffen. Het ging steeds over de besparingsverliezen, tot u merkte dat u daarmee weinig voet aan de grond kreeg in deze Kamer. Toen kwamen er opeens de aankondigingseffecten als argument naar voren. Daar heb ik bezwaar tegen. Ik heb het idee dat de effecten een gelegenheidsargument aan het worden zijn, juist omdat er de afgelopen maanden nauwelijks sprake is geweest van aankondigingseffecten.

Minister **De Geus**: De drie belangen die ik heb benoemd, hebben van begin af aan deel uitgemaakt van de beraadslaging van de regering. De drie belangen zijn ook steeds gecommuniceerd. Dat daarbij de discussie ook met de Tweede Kamer misschien wat meer is gegaan over besparingsverliezen, doet er niet aan af. Mevrouw De Rijk heeft ook weer even haar casus naar voren gebracht. Ik heb daar in eerste termijn al op geantwoord. Ik heb nu goed begrepen dat het gaat om mensen die vanuit de WAO naar de WW gaan en dan juist in die overgang geconfronteerd worden met de wisseling van het regime. Ik moet erkennen dat het voor mensen die in een dergelijke overgang zitten of voor wie juist ontslag dreigt, erg moeilijk is. Het moment waarop zij de drempel moeten passeren, is heel moeilijk en als je naar de individuele situatie kijkt, ook zeer moeizaam.

Mevrouw De Rijk heeft geïnformeerd naar het onderzoek inzake een bonus voor werkgevers, dus de prikkels voor werkgevers en werknemers. Zij heeft aangegeven dat zij wat teleurgesteld is in het gebrek aan standvastigheid dat ik heb getoond bij het verdedigen van de voorstellen ter zake in de Tweede Kamer. Ik begrijp dat zij er niet bij geweest is, maar ik kan haar verzekeren dat het een vrij pittig debat is geweest. Pas toen ik echt moest vaststellen dat er geen meerderheid in de Tweede Kamer was voor het doorvoeren van de voorgestelde maatregelen, heb ik gezegd dat ik voor dat moment kon leven met de maatregelen waar wel een meerderheid voor was. Ik heb echter absoluut de mogelijkheid boven de markt gehouden dat de regering later terugkomt met een voorstel om ook negatieve prikkels in te voeren en het dus niet alleen bij de positieve prikkels te laten.

Het onderzoek waar mevrouw De Rijk naar heeft geïnformeerd, is wat de oplevering betreft geprogrammeerd in het tweede kwartaal van 2004. Wij zijn dan al een stukje verder, omdat wij al een kabinetsstandpunt hebben over de aanbevelingen voor de task force ouderenbeleid. Ik denk dan ook dat die lijnen heel goed bij elkaar kunnen komen.

De argumenten die zij noemt voor het oorspronkelijke regeringsvoorstel om voor werkgevers ook een negatieve prikkel door te voeren, onderschrijf ik op zichzelf. Om die reden is de regering ook met het voorstel gekomen.

Mevrouw Swenker heeft nogmaals aangegeven hoe zij de situatie beoordeelt. Ik denk dat wij elkaar daarin heel goed verstaan hebben. Ik heb ook van haar begrepen dat zij de behoefte heeft om een duidelijk onderscheid te maken bij met name het zwaarwegende argument van de aankondigingseffecten. Ik denk dat het voor het debat heel nuttig is om als de zakelijke opbrengst te beschouwen dat er onderscheid wordt gemaakt tussen maatregelen waarbij een serieus aankondigingseffect als zodanig aan de orde is en maatregelen waar een calculerende burger op zou kunnen inspelen. Calculerende burgers zijn van alle tijden, dus van alle eeuwen en alle jaren. Als wij dus alleen het feit dat er calculerende burgers zijn, als argument zouden nemen om de hoofdregel van de eerbiedigende werking te negeren, zou dat niet kunnen. Ik heb ook niet gezegd dat het enkele feit dat burgers calculerend zijn, hierbij aan de orde is.

Ik heb wel aangegeven dat het aankondigingseffect, met name voor het gedrag van de werkgevers bij het ontslaan van mensen, voor de regering een heel zwaarwegende reden is geweest om voor deze beslissing te kiezen.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Dan hebben wij elkaar toch niet goed begrepen. Dat was de ene kant van het verhaal. Ik heb ook op de andere kant gewezen. U noemde dat de prijs van de democratie, maar ik noemde het de rechtszekerheid, alsook de openheid en de transparantie van het proces van onze wetgeving. Dat is volgens mij een veel groter goed dan het probleem van de vooraankondiging. Bij die afweging kan het bijna nooit zo zijn dat de vooraankondigingen of de effecten van de calculerende burgers ook maar enige rechtvaardigingsgrond hebben.

Minister **De Geus**: Op dat punt hebben wij elkaar goed begrepen. In eerste termijn heb ik ter zake een heel duidelijk antwoord gegeven. U hebt daar ook aan gerefereerd. Ik had niet de behoefte om op dat punt van uw betoog terug te komen. Ik wilde alleen nog iets zeggen over de calculerende burger.

Voorzitter. Mevrouw Meulenbelt heeft nog gesproken over de vervolguiteringen, alsook over discriminatie en emancipatoire effecten. Ik heb als bewindsman nog maar kort de coördinatieverantwoordelijkheid voor het emancipatieterrein. Ik ken het terrein evenwel uit "eerdere levens" en uit verschillende omstandigheden. Daarbij ging het niet alleen om de emancipatie van de vrouw, maar ook om de emancipatie van werknemers en van groepen allochtonen. Ik heb daar dus meermalen mee te maken gehad.

Ik verschil niet van mening met mevrouw Meulenbelt als zij onderscheid maakt tussen bedoelde discriminatie en onbedoelde discriminatie. Ik heb geleerd dat dit een van de meest venijnige valkuilen is in het hele

debat. Ik heb mij ook absoluut niet op dat standpunt willen stellen.

Het gaat natuurlijk om de effecten: hoe het uiteindelijk bij mensen terecht komt en hoe het beleefd wordt. Ik heb willen aangeven dat in dit geval de verschillen in de effecten heel duidelijk te herleiden zijn tot de problematiek van de participatie. Daar ligt wat mij betreft de sleutel voor de oplossing. Zolang dat niet gelijk is, zal er een ongelijkheid zitten in het gebruik van de verschillende uitkeringen. Ik zeg niet dat wij daarmee van de discussie af zijn. Het is nuttig om die discussie te voeren, maar het gaat absoluut niet over het verschil tussen effect en bedoeling. Verder zie ik uit naar de mogelijkheid om met u daarover wat dieper te spreken.

De heer Van den Berg heeft in mijn betoog een reactie gemist op zijn invitatie om in het algemeen het evenwicht in het kabinetsbeleid en de plaats van deze maatregelen daarin aan te duiden. Ik moet u daarvoor mijn verontschuldiging aanbieden, mijnheer Van den Berg. Behalve de worsteling in het debat was het vandaag ook enigszins improviseren met de agenda. Ik had verwacht dat er enkele uren voorbereidingstijd zouden zitten tussen de eerste termijn van de Kamer en mijn eerste termijn. Omdat de Tweede Kamer mij naar het vragenuur riep en ik hier ook nodig was bij het debat met de staatssecretaris van Financiën over zijn novelle, bleek die tijd uiteindelijk tien à vijftien minuten te zijn. Ik heb er een aantal punten uitgepakt en mij aan het begin van mijn antwoord in eerste termijn meteen verontschuldigd en gezegd dat er wellicht bepaalde punten waren waarop ik niet zou ingaan. Ik sta nu voor de verleiding om wat breder op uw uitnodiging in te gaan, mijnheer Van den Berg. Ik wil u een paar hoofdpunten niet onthouden maar tegelijkertijd de voortgang van deze vergadering niet belasten door in tweede termijn een heel betoog op te zeggen dat ongetwijfeld ook weer andere reacties oproept.

Door mensen van buitenaf wordt vaak gezegd dat het dit kabinet bij de sociale zekerheid alleen en vooral om bezuinigingen te doen is. Het is echter mijn diepere drijfveer om het stelsel van sociale zekerheid solide en sociaal te laten zijn. Daarbij is voor mij een evenwicht tussen die twee ankerpunten van groot belang. Solide, ja, ook in de financiële houdbaarheid en sociaal in de effecten voor de mensen en in de solidariteitsaspecten. Dat vind ik geweldig belangrijk juist in deze tijd. In een tijd waarin het economisch gezien en ook met het oog op de overheidsfinanciën noodzakelijk is om te bezuinigen en waarbij ook de sociale zekerheid niet ontzien kan worden, is het van groot belang om het te voeren beleid op die twee ankers te plechten. Daarin heeft ook meegewogen dat het hier een maatregel betreft die zowel voor de participatie goed is als op het niveau van de huishoudens de bestaanszekerheid van mensen niet aantast. Van de bezwaren dat er sprake is van inkomsteruggang en dat deze zich ook doen gevoelen, loop ik niet weg.

Mijnheer Van den Berg, mag dit een kleine geste aan uw adres zijn?

De heer Ten Hoeve sprak over de maatregelen voor ouderen. Wij zullen daarop later terugkomen. Ik zal dit punt ook meenemen in de gesprekken. De werkelijke effecten, zowel de positieve als de negatieve, van maatregelen die soms nodig zijn om de samenleving

structureel solide te maken, worden pas over een paar jaar zichtbaar. Wij moeten die maatregelen echter nu al nemen. Dat is nodig voor het economisch herstel, maar wij moeten de gevolgen voor de mensen heel goed in het oog houden.

Voorzitter. Ik wil hiermee afsluiten. Ik dank de leden voor de beraadslaging. Ik hoop dat wij elkaar in het nieuwe jaar weer zullen zien en dat wij dan de debatten in een frisse en constructieve sfeer kunnen voortzetten.

De voorzitter: Ik dank de regering voor de reactie in tweede termijn.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt het wetsvoorstel Invoering van een bijdrage van de werkgever wiens werknemer op of na het bereiken van de leeftijd van 57,5 jaar werkloos wordt (Wet werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers) (28862).

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fracties van GroenLinks en de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

In stemming komt het wetsvoorstel Wijziging van een aantal socialeverzekeringswetten (verzamelwet sociale verzekeringen 2003) (28978).

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

In stemming komt het wetsvoorstel Wijziging van de wijze van aanpassing van de kinderbijslag, de wet van 22 december 1994 tot nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziekenfondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (Stb. 957) en de Algemene Kinderbijslagwet in verband met andere wijze van aanpassing van kinderbijslagbedragen (29258).

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fracties de ChristenUnie, de SGP, GroenLinks, de SP en de PvdA wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

In stemming komt het wetsvoorstel Wijziging van de Werkloosheidswet i.v.m. afschaffing van de vervolguitkering (29268).

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fracties GroenLinks, de SP en de PvdA wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

In stemming komt de motie-Westerveld c.s. (29268, nr. ?)

De voorzitter: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de VVD, D66 en de OSF tegen deze motie hebben gestemd en die van die overige fracties ervoor, zodat zij is verworpen.

Geachte medeleden, wij komen tot het einde van deze vergaderdag. Het is gebruik in dit huis dat aan het einde van de laatste vergaderdag in het jaar een korte eindejaarstoespraak wordt gehouden door de voorzitter. Volgens dat gebruik doe ik u allerlei informatie geworden over het afgelopen kwartaal en volgens dat gebruik is die informatie voornamelijk kwantitatief van aard: over het aantal voorbereidende onderzoeken, het aantal wetsvoorstellen, begrotingen en notities, het aantal plenaire vergaderingen, het aantal commissievergaderingen, het aantal bezoekers van de website van de Eerste Kamer. Die informatie zal ik u niet onthouden.

Omdat de vreugde op uw gezichten mij tegenvalt, hetgeen ik had verwacht, heb ik nagedacht over de beste manier om hier aan het einde van het kalenderjaar na zulke intensieve weken uit elkaar te gaan om tijdens het kerstreces elk weer ons weegs te gaan. Ik doe dat slechts in twee, drie zinnen.

Ik haak even aan bij het begrip "worsteling" dat zo-even is gevallen. Wij worstelen inderdaad, niet alleen aan het einde van het jaar. Binnen de Kamer worstelen wij tegen elkaar, als Kamer worstelen wij met de regering en daarin verschillen wij van elkaar en met de regering. Maar wat wij gemeen hebben, is niet alleen die worsteling, maar voornamelijk het doel van die worsteling. Het is zorgen, niet alleen voor deugdelijke wetgeving, maar ook voor wetgeving die rechtvaardig is voor burgers; burgers die wij vertegenwoordigen. Ik heb het ooit gezegd, ook bij mijn aanvaardingstoespraak als voorzitter hier: hoewel indirect verkozen zijn wij volksvertegenwoordigers. Dat is en blijft een groot voorrecht. Daarmee is en blijft het ook een voorrecht om die worsteling mee te mogen maken.

Van ganser harte wens ik u allen fijne kerstdagen en alle goeds voor het nieuwe jaar 2004. Ik zie u graag weer terug op dinsdag 20 januari aanstaande. Graag tot dan.

**

Sluiting 19.36 uur.